«عائله كتبخانه» سندن

٣

تربيه

مؤلفی: ايك زور تربيه عالمی فيلسوف سبنسر.

مترجمی: ذ. القادری.

مترجم مهری ايله مهرلنمه‌گان نسخه‌لری ساخته.

КАЗАНЬ.
Типо-Лит. Т-го Д-ма „В. Еремѣевъ и А. Шашабринъ"
бывш. Ключникова.
1911.

. كتابده بولنان مطبعه یاڭلشلقلرندن مهملری:

خطا	صواب	بیت	یول
ایتشولری	جیتشولری	۵	۱
مدفیت	مدنیت	٦	۸
ابته‌رگه	اینه‌رگه	۱۰	۲۱
فائده خصوصی	فائده وخصوصی	۱۲	۲۲
ومنعتلر	ومنفعتلر	۱٦	۱
وبلادرکه. ثیزدن	وبلادر، که تیزدن	۲٦	۸
آره‌تدرا	آرتدرا	۲۹	۱۸
طاشلانقدقلر	طاشلاندقلر	۳۷	۱۲
پطبیق	تطبیق	٤٤	۱۹
خاضر	خاطر	۵٦	۵
طلبلر	طلبه‌لر	۵۸	۲۵
استقاللری	استقباللری	٦۰	۲۵
طارنوب	طارتوب	٦۷	٤
قوتقارسك	قوتقارسوٗن	۸۲	۹
یامانلا	یامانلاو	۸٤	۲
ایه	ایله	۸٦	۱۲
کی .	کبی	۸۷	۸
سیبری	سببی	۸۷	۲٤
ضری	ضرری	۸۸	۱۲

«عائله كتبخانه» سندن

٣

تربيه

مؤلفى: ايك زور تربيه عالمى فيلسوف سپنسر.

مترجمى: ذ. القادرى.

مترجم مهرى ايله مهرلەنمەگان نسخەلرى ساختە.

قزانده

يريميف هم شاشابرين مطبعەسى

КАЗАНЬ.

Типо-Лит. Т-го Д-ма „В. Еремѣевъ и А. Шашабринъ"

бывш. Ключникова.

1911

هربرت سبنسر

اوقوچیلرغه اجتماع وتربیه قانونلرینه حقیقت وعلم کوزیله قاراغان بیك زور تربیه‌چی وفیلسوف «هربرت سبنسر» نی قسقه روشده طانتمق بولامن: فیلسوف لندون تیره‌سنده‌گی «دربی» شهرنده ۱۸۲۰ سنه‌ده طوغوب، ۱۹۰۳ سنه‌سی سینتابر ۸ نده سیکسان دورت یاشنده «بریطن» شهرنده وفات اولمشدر. فیلسوفنك وفاتی ایله انسانیت، اجتماع، تربیه اوزلرینك ایك بیوك یاردمچیلرینی ضایع ایتمشلردر.

فیلسوفنك کیك معلومات وفلسفه‌سن دنیانك ایك زور فیلسوف وعالملری تقدیر ایتمشلردر. مشهور اقتصاد عالملرندن «ستوره‌ت میل» آنی: «دائرهٔ معارف وبتون علومنك محیطی» دیمشدر. «داروین»: «زور فیلسوفمز»، آمریقاده مشهور عالملردن «ورد بیتشر»: «عصرمزده فیلسوفلرنك پادشاهیسی» دیه‌رك فضلنی تقدیر ایتمشلردر.

فیلسوفنك تألیفلری کوبدر. ایك مشهورلرندن «فلسفهٔ ترکیبیه‌نك نظامی» اسمنده‌گی کتابیدر. بوکتابی بش قسمدر: ۱) مبدألر. ۲) حیات علمی. ۳) علم نفس. ۴) اجتماع علمی. ۵) علم اخلاق قسملریدر.

فیلسوف نظرنده دنیا ترقی ایتمکده؛ ترقیسی بسیطدن مرکبکه، چیکسزلکدن چیکلی‌لککه، متماثلدن — اوخشاشودن — تورلیلککه تابا. دنیا آنك فکرینه کوره کون بکون ماتورایه‌در.

«سبنسر» باشقه فیلسوفلر کبی: «هیئت اجتماعیه وآدملرنك حقیقتکه، سعادتکه ایرشولری طبیعت قانونلرینه اییه‌روب، طبیعت تورلری ایله تورلنمکده؛ وهر تورلی انسانلرغه کیله طورغان بلاء وقایغولر طبیعتکه قارشیلق ایدوب،

تارتشماقده» بولووینه اشانه‌در. فیلسوف اوزینك وطنی بولغان انگلتره‌ده دستور طوتلغان اصول تعلیم وتربیه‌گه هجوم ایتوب شو عاجزانه ترجمه ایندگم «تربیه» کتابیله آستون اوستکه کیتورمش؛انگلتره‌ده، بلکه بتون دنیاده تربیه جهتندن زور آلماشنولرغه سبب اولمشدر.

بن هر ملتنك مدنیت بولندەغی آدوملرن وتربیهٔ فکربه‌لرن تربیه نظاملرنده هم‌نظاملرنی بیرینه یتکرمك آنالر قولنده بولووینه چن کوکلدن اوشانغان کشیلر جمله‌سندن بولدیغمدن بتون دنیاغه اسەن طانطقان فیلسوفنك شول کتابن عائله کتبخانه‌سینك اوچنچی جزءی ایتوب آنا بولاچق وبولغان عقللو همشیره خانملرغه وسوکلو شاکردلرگه بولەك اولارق تقدیم ایتدم. شاید بنم املم بوشقه چقماس، کتابنی، دقتله‌ب،اوقوب اوز معیشتمزگه تطبیق ایته‌رلرده اویلی، فکرلی نازا اوسمرلر،حیات وعلم میدانینه آطلوب، پاکی اخلاق وحقیق دیانت طوغدررلر.

سپنسر وخانملریمز.

بزنك تاتار دنیاسنده بوکونگه قدر قز خاتونلر اوزلرینك کم ونی قدر حقوقلری، تربیه، مدنیتکه نی درجه‌تأثیرلری بولوون هیچ آگلامادیلر وآگلارغه‌ده ممکن بولمادی. طاوشلرینی ایشتمك حرام اعتقاد اولندیغندن دین، تربیه، مدنیت، علوم وهر نرسه‌نی استاذ بیکه آبصطایلرنك ایسکی خرافاتلری، محمدیه، فضائل الشهور وباشقه خرافی قصه‌لریندن اوگراندیلر. عصر رسالتده وآندن صوك خاتونلر، صحابیه‌لر، تابعیه‌لر وپیغمبرنك اوز خاتونلری سیاست اشلرینه قدر قاتناشوب بگلرچه انسانلرغه خطبه‌لر سویله‌دیلر؛«احد صوغشلری»کبی زور محاربه‌لرده‌آزوق وصولر کیتوردیلر؛ مجروحلرنی دوالادیلر؛ قاضیه‌لك ایتدیلر؛ منبرلرده درسلر اوقودیلر؛ بگلرچه حدیثلر روایت ایتوب، محدثه، فقیهه، شاعره، ادیبه، کاتبه‌لر یتشدی؛ جمعه وجماعت نمازلرینه چقدیلر؛«محمد»علیه الصلاة والسلامنك‌اوزندن اوزلرینه گنه

مخصوص علوم اسلامیه‌نی اوگره‌تورگه کونلر تعیین ایتدردیلر. دین جهتندن حال شول ره‌وشده ایکان،نی اوچون بزنك بیچاره خانملر چاپان ایله محکومه اولوب حقوقسز، علمسز وحشت وجهالت درباسینه باطوب، بو حالده قالغانلر؟ بوگا رغه سبب، طبیعی، هرکم جهالت دیه‌چکدر. فقط بوجهالت وحشتکه سبب ایرلر وخرافی عقیده‌لر، رسول بولنی عالملرنك اونطولری، خاتونلرنك بالغان عقیده‌لرگه بناء هیئت اجتماعیه‌دن بالکلیه چقارلوب جمعه، جماعت، علمی مجلس وسوزلردن محروم ایتلولرندن بولوبنی خاطردن چقارمازغه تیوشدر.

خاتونلرنك بو حاللرینه سبب ایرلر غلبه‌سی بولغان کبی ایرلرنك بوغالبیت نتیجه‌سنده ظلم واسیر ایتولرینه هیئت اجتماعیه‌ده‌گی دینی خرافی عقیده، اوهام، خیال کبی برطاقم کوب سببلر بارکه: بوده حقیقت اسلامیه‌ده اوزاقلاشو نتیجه‌سنده حال اولمشدر.

تربیه فنی اسلامیتنك هیئت اجتماعیه‌نی اصلاحی تأثیری ایله مسلمان علماسی طرفندن وجودگه چقارلغان برفن اولدیغندن اسلامیت «تربیه»گه خلاف بردین توگلدر.

سبنسر „تربیه“سی نظرنده خاتونلرنك مسئولیتلری بیك زور. آنالر بالالرغه هر تورلی اخلاق وسوزلری ایله رهبرلردر. بالالرن روس کیلوی ایله قورقطوب، چارپولر قویدروب، قچتقان، تال چبقی ایله قیناب، قلاقلرندن طارتوب، یا گاقلرینه - وغوب، هر تورلی ناچار سوزلر ولعنتلر ایله تربیه ایته‌رگه آلشقان تاتار خاتونلرینك خصوصاً مسئولیتلری سبنسر نظرنده بیك زوردر. بونلر „تربیه“ نظرنده بالالرنی توزاتوچیلر توگل، بلکه اخلاقسز، دینسز، مرحمتسز، وجدانسز، هم‌ملتنی‌سومه‌ز بالالریتشدروب هیئت اجتماعیه‌نی بوزوچیلردر؛ جنایتچی ظالمه‌لردر.

سبنسر نظرنده خاتونلرغه بیودن، جرلاودن، موسیقیدن، جغرافیا وباشقه فنلردن اوّل «تربیه» «حفظ صحت»، «وظائف اعضا»، «علم نفس»، «اخلاق»، «دیانت» کبی علملر لازمدر. اخلاقلی، وجدانلی، جدیتلی، درست دینلی، سلامت تنلی، تازا قانلی، حر، هر نرسه‌نی فکر وعقل اولچاوی ایله اولچی

طورغان تاتار یگتلرینڭ تربیه ایله‌گنه ایتشولری ممکندر. مسلمانلر بوغالی وبوزلمی طورغان اسلام مدنیتی طورغوزرغه تله‌سه‌لر، عائله وتربیه نظاملرن اصلاح ایتسونلر. عکس حالده مدنیت، سیاست، برلك، طوغانلق کبی سوزلر همه‌سی شوکفراوقلی بوش سوزلردر.

تربیه خانه‌لریمز.

تربیه نظرنده مکتب، مدرسه‌لر شاکردلرنی بختلی طورمشقه، اخلاق، فضیلت کبی عالی صفاتلرغه باشلرینی والمازدن، سلامتلك وجدیتلکلرینی بتورمه‌زدن ایرشدروچی تربیه خانه‌لردر. شاکردلرنڭ کوڭللرنیده‌قیناماردن، صوقمازدن مرحمت، فضیلت برله‌شدروچی مرحمت خانه‌لردر. مدرسه‌لرده اوقولغان نرسه‌لرنڭ هر حرفی وشاکردلرنڭ عمرلرینڭ هر دقیقه‌سی بوشقه اوتکارلمه‌زگه تیوشدر، مدرسه‌لرده جزالر طبیعت جزاسی بولووی لازمدر. شول دورت، بش سوزدن عبارت بولغان حقیقتلرنی بز مدرسه ومکتبلرمزگه تطبیق ایته‌چك بولسه‌ق حیرتده قالورمز. تربیه «سبنسر» نظرنده عقل، بدن، اخلاق تربیه‌لرینده‌ن عبارت بولوب بویولده دنیالر قدر معلومات، علملر لازمدر.

بزنڭ مدرسه‌لرده، مکتبلرده اوقلغان نرسه‌لرنڭ حیاتقه هیچ فائده‌لری یوق. فن اسمندن اوقولغان نرسه‌لر خیالی رومانلر کبی تطبیقسز، آلتسز، نظامسز اوقوتلمقده‌در. دین اسمندن اوقولغانلرینڭ کوبسی اساطیر، یونان سفسطه‌لری، اسرائیلیاتدن عبـارت کلاملر، منطقلر، ملا جلال، عقائد، تهذیب، سلم قاضیلرندن، فقه اسمندن اوقولغان نرسه‌لر مذهب امامله‌ریندن برسینه ایپه‌رودن عبارت اولوب، حاضرگی مدنیتکه، مدنیت اسلامیه‌گه، علوم اجتماعیه‌گه وحقوق انسانیه‌گه موافق بولماغان فاعده‌لرگه رعایه ایتودن عبارتدر. زمانمزده بتون مدنیت دنیاسی طرفندن بولارنڭ کوبسی اسخولاستیقا تعبیر ایتلگان شیلردر.

بر طرفدن مدرسه‌لریمزنك بنالری حفظ صحت قاعده‌لرینه مخالف؛ دیگر طرفدن بدن واخلاق تربیه‌سی بولمادیغی کبی جزالر طبیعت جزاسی اولمیچه؛ چمتو، قیناو، تکدیر، توبیخ، تیمر وقامش طایاقلردن عبارتدر.

قزلر مدرسه‌سینه قاراساق اشمز بیگره‌ك مشکل؛ تربیه، علم نفس، وظائف اعضا، ادارهٔ بیتیه، اخلاق کبی عالی فنلر اوقولماغان کبی نظام‌لیراقلرینه تلگه آلورلق توگل. قزلریمز هنوز درست اعتقاد، درست ایمان تلقی ایته آلمیلر. یکرمی میلیوندن عبارت روسیه مسلمانلرینك برتربیه خانه‌لری یوق. مدنیت هر طرفلرن چرغاب آلغان روسیه مسلمانلرینه، بایلرینه، عالملرینه بوقدر زور مسئولیتلی مسئله‌لرنی توشنمه‌و بیك زور عیب وقصوردر. عالملر کیوم، مبیق، چاپان، اسرائلیات سویله‌ب نادان، بیچاره خلقنی مدنیت واهل علمگه قارشی آلت ایتمه‌زدن حقیقی اسلامیت ومدنیت کیره‌کلرن سویله‌سه‌لر بورچلرن ئوته‌گان بولورلر ایدی.

ذاکر القادری.

اورنبورغ ٣ آپریل ٩٠٩ سنه.

نفیس علم و فنلر.

انسان تاریخنده زینتلەنمك عادتینك كیومدن اول میدانغه چققانلغی كورلەدر. بعض وحشی خلقلر بدنلرینه زینتلر یابشدرمق اوچون هر تورلی مشقت و زحمتلر یوكلیلر. بونلرنك كیومگه اعتبارسزلقلری شول درجەگه ایرشكانكه: یازنك جهنم كبی حرارتلرینی و قشنك زمهریر كبی صالقونلرینی كیومسز كیچرەلر؛ «اورینوكو» هندیلری تەنلرینی بویایەچق بویاولر صاتوب آلمق اوچون هفتەلرچه مشقتلر تحمل ایتەلر؛ تەنلرینك راحتلگینه اعتبارسزلر. مذكور مملكت خاتونلری یالانغاچ یورمەكدن اویالماسەلرده، آدملر آراسینه یوزلرینی بویامازدن چقارغه جسارت ایته آلمیلر. بو كبی وحشیلر تەنگه فائدەلی و جلیلق بیره تورغان ماتیریالرغه كوره زینت و مویون آصمالرینی آرتق صانیلر.

سیاحلر بونلرنك ذهنلرنده زینت محبتی ییرلەشدگن و فائدەلنمك قوەسی بندیگنی روایت ایتەلركه: بونلرغه كیوم و ماتیریالر كورسەتلسه، كولكی و غریب بر كورنش كورسەتوب، زینتدن باشقه نرسەنك اهمیتسز بولوون

بلدره‌لر. «کبتن سبیك» خبر بیرگان سوزلر بوندنك غریب: «آفریقا اچنك گی وحشیلر هوا آچق، بلوطسز زمانده کون کیوملر ایله ئورتنوب یورسه‌لرده، یاغمور یاوغانده کیوملرینی طاشلاب، راحتلەنوب، یوریلر» بو حاللر کیومنك زینتدن طوغانلغن، زینت اصل بولوب، کیوم کیمك صوکندن پیدا بولوون کورسەتەدر. بزنك کوبیمزنك قیمتلی ماتیر یالرنی تەن راحتینه آرتق کوروی یعنی مانورکورنشکه تەن فائده وراحتینه قاراغانده آرتفراق اهمیت بیرووی بو فکرنی درسنلیدر.

انسانلر تەنلری اوچون آرتق کوردکاری زینتنی عقللری اوچونك آرتق صاناغانلر. علم ومعارفنك عقلغه زینت مرتبەسنده بولغان قسملرینی آرتق کوروب اعتبار ایتمشلر. حیات ومعیشت اوچون اساس وایك فائدەلی بولغان قسملرینی ترك ایتمشلردر.

ایسکی یونانلیلرنك ایك اهمیت بیرگان علم وفنلری موسیقی، شعر، بلاغت وفلسفه فنلری اولمشدرکه: بونلرنك حیاتقه علاقەلری یوق حکمندەدر. آرالرندن سقراط، واعظ ومعلم اولوب، چقغانچه شول حال دوام ایتکان. طورمش وحیات یولنده انسانلرغه ایك بیوك یاردمچی بولغان فنلرگه بونلرنك اعتبارلری غایت آز ایدی. بوحال ایسکی یونانلیلرغەغنه مخصوص بر طبیعت توگل؛ بزده، مدرسه ومکتبلرگه کروب، ذهنلریمزی حیاتمزغه یاردم وعلاقەسی بولماغان نرسەلر ایله طولتوروب، چقامز. بونلر جملەسندنك ایسکی یونان، رومان لغتلریدرکه: عزیز عمرلریمزنی بولغتلرنی اوگرەنور اوچون صرف ایتەمز. طورمشمزغه برتورلیده فائدەلری یوق. سوداگیر، هنر ایەسی، ایگنچی کبی خلقنك عمرلرنده برمرتبه بولغتلرگه محتاج بولماولری معلوم. بزموندی فنلرنی عادت وعموم خلقنك هوالرینه یابشوب واطاعت ایتوبکنه اوگرەنەمز. اگر بزنك آرامزده بو عادت بولماسه بولغتلرنی اوگرەنوچیلر بولنماز ایدی. بز مملکتلرندەگی عادتلرگه کوره وخلق طرفندن شلنه، لوم ایشتمەز اوچون بوزلرینی بویاغان «اورینوکو» هندیلری کبیمز؛ کیوملریمزنی زینتلەدکمز کبی عقللریمزنیده زینتلەمکدەمز.

اوّلگی عصرلرده زینت ایر وخاتون آراسنده بر درجه‌ده ایدی. فقط بیرده مدنیت انتشار ایته باشلاغاچ، ایرلر تەنلرینی زینتلەمك اورنینه اعضا وبدنلرینی راحتلەندرەچك زینتلی کیوملر کییەرگه ودهنلرینی زینتلەرگه طوتندیلر. خاتونلر آراسنده بوایسکی عادت همان دوام ایته. چونکه خاتونلرده یوزك، بلەرك، زور قولاق آلقەلر کیمك، صاچلرینی طاراماق، اورمەك، پرچوسکەلر یاصامق، بویاولر ایله بویانمق، کیوملرنڭ کوزگه کورینورگه ماتور وکوز بویی تورغان بولولری هنوز آلار اوچون مطلوب بولوون آڭلاتەدر. اعضالرینه هرتورلی مشقت وآورلق یوکلەتوب بولسەده، اوزلرینه رغبتلەندرمك وماتورلقلری ایله آدملرنی عجبلەندرمك اوچون تەنلریه زینت صانالغان نرسەلرنی تەن راحتینه وجلیلقغه قاراغانده آرتق کورولری خاتونلر فکرنده زینت محبتی نی‌درجه حکم سورگانن آچق صورتده کورسەتەدر.

خاتونلرنڭ تربیه واوقولرنده‌ده ضرور بولغان علم ومعارفکه قاراغانده زینت درجەسنده بولغان معارفکه اعتبار ایتولری فائده‌لی علوم ومعارفدن آلار فکرنده زینت‌هم کوز بویی تورغان نرسەلر ایله عجبلەنو آرتق بولووینی کورسەتور؛ موسیقی، رسم، و بیبو کبی نرسەلرگه نی قدر عزیز وقتلرینی صرف ایتەلر. آلمان، ایتالیان لغتلرینی نی اوچون اوگرەنەسز؟ دیوب صوراساڭ قز، خاتون اوچون کمالات وزینت اولدیغنی بیان ایتەلر. آلار بولغتلرنی شول لغتلرده تألیف ایتلگان کتابلرنی مطالعه ایتمك اوچون اوگرەنەلر دیوب گمان ایتمه!

عقل، تەن اوچون زینت وکوز بویی تورغان باشقه نرسەلرنڭ فائده ومنفعتلی نرسەلرگه خلق قارشنده مقدم بولووینڭ سببلرینی اوگرەنمك اوچون هرعصرده وهر وقتده فردلرنڭ حاجتلری هیئت اجتماعیه حاجت ومقصدلریه ایه‌رووینی وهیئت اجتماعیەنڭ اعضالری بولغان فردلرنڭ حاجتلری هر وقت هیئت اجتماعیه گەایه‌رچن وآناردن آیرلمادیغنی بلمك لازمدر. حکمدار وملت مجلسلرندن باشقه حکومتلر یوق خیال ایتمك بیوك خطالقدر. بلکه

بونلردن باشقه اعتراف ایتلمه گان، هیئت اجتماعیه‌نـنگ هرکوشه‌سنده حکومت ایتوچی اجتماع حکومتی باردرکه: هرفرد اوزینـنگ اطرافنده بولغان فردلرگه غلبه‌ایدوب، حکمنی یورتورگه تلادگندن رئیسلك نزاعلری آرامزده حکمفرما وحیاتمه‌گی ایـنگ مهم قوه‌لر شول یولده صرف ایتله‌در. انسانلر مال جیوب، یاکه حیات کیـنگلیگینی قصد ایدوب، یاکیوملرنی زینتله‌ب، علم معارف وزیره‌کلك کورسه‌توب، اوزلرینـنگ اطرافلرنده‌غی فردلرگه حکومت ایته‌رگه بار قوّتلرینی صرف ایته‌لر؛ بوده هیئت اجتماعیه‌ده‌گی هر تورلی هرکتلرنی وجودکه چقاره‌در».

بوحال، یعنی باشقه‌سینه غالب ومسلط اولمق آرزوی‌ته‌ننی هرتورلی بویاولر ایله بویاب وبیل باولرینی هرتورلی قوراللر ایله زینتله گان واوزینه ایسی کینـکان وحشیـگه گنه خاص توگل؛ بلـکه بوخسته‌لك بارچه آدم کوکلینه یوقغان بر آورودر.

اگر بوحال وحشیلرگه گنه خاص بولسه ایدی، اوستونلك سه‌ومك قوه‌سی اوزینك، کیومینـنگ، بوینـنگ ماطورلغی، وگوزه‌للـگی ایله آهوکبی خاتونلرنیغنه آولارغه صرف ایتلور ایدی. بلکه باشقه‌سنی اوزینه ایه‌رتونی سه‌ومك بارچه آدمده برطبیعتدرکه: بوندن ادیب، مؤرخ، فیلسوف هیچ برقایوسی قوتلمامشدر؛ بارچه‌سی اوزلرینـنگ معلومات وقوه‌لرینی شول مقصود یولنده خدمت ایتدرمشلردر. انسانلردن هیچ کم اوزینـنگ قوه وملکه‌سن تیك طوتارغه واشکه قاتناشدرمی طوررغه کونمیدر. بلـکه هر قایوسی‌نـنگ اوزینـنگ فضلی، کمالنی باشقه کشیلرنی اوزینه بویسوندرر واطاعت ایتدر اوچون صرف ایته‌رگه شوقی زور واجتهادی الوغدر. مونه شول سبب بزنی اوقورغه دعوت ایته. لکن بزنفیس علم وفنلرگه اعتبار ایتمه‌زدن خلق کورکام کورگان، اوزمزنی خلقغه زور کورساتـکان، درجه‌مزنی ونفوذمزنی عموم نظرنده زورایتقان علملرگه اهمیت بیره‌مز. انسان حیاتنده اوزینه فائده‌لی وقدرلی نرسه‌لرگه اهمیت بیرمه گان کبی تعلیم وتربیه‌سنده ده طورمشنده‌غی کبی عمومنـنگ فکرینه موافق وآنلر قاشنده قدرلی بولوون

اعتبار ایتوب معارفنڭ قیمت ذاتیه‌سینه اعتبار ایتمیدر؛ بلکه باشقه‌لرینڭ
قلبلرینه زور کورنگان واوزن الوغلاتورغه تأثیری بولغان معارفکه
اعتبار اینه کیلمشدر.

انسانلر آراسنده تربیه‌نڭ قدری وبازاری شول قدر توشمشدرکه:
حتی تورلی معارف آراسنده‌غی آرتقلقنی ونسبتنی هیچ ملاحظه ایتمیلر.
حتی بوطوغریده فکرومحاکمه‌ده بولنمازلر. گویا، تورلی معارف آراسنده
قیمت ونسبت قارارغه حاجتده یوق. انسانلر بر علمدن ایکنچی علمگه میل
اینسه‌لر، یاکه بالالرینی برتورلی تربیه‌دن ایکنچی تورلی تربیه‌گه
دوندرمه‌ك ایسته‌سه‌لر، نفیس وآرتق درجه‌ده فائده‌لی بولوون تجربه ایتوب،
توگل، بلکه عادتلرینه، نفس هوالرینه ایپه‌روب، یاکه یالغان خیاللرینه
بویسونبقنه‌در.

بز حاضر علم ومعارف آراسنده قیمت تقدیر اینمك ونسبت قاراماق
خصوصنده سوز سویله‌یه‌چکمز. بزگه فلان علم فائده‌لی وفلان علم فائده‌سزدر
دیوب حکم ایله‌گنه کفایه‌لنمك درست توگل. چونکه انسانلر اوگره‌نگان
هرعلم وفننڭ اوزینه کوره بعض برفائده‌لری اولا بلور.

علم انساب ایله اشتغال ایتکان آدم بعض ایسکی عادت واخلاقلر
اوگره‌نوب فائده‌له‌نور. شهرلر آراسنده‌غی مسافه‌لرنڭ مقدارینی بلگان
آدم حفظ سیاحت‌ایتسه، بعض برفائده‌لر کورر. حتی آدملر حالن وآلار
آراسنده‌غی خبرلرنی، تیکشروردن باشقه برنرسه ایله‌ده اشتغال ایتمه‌گان
کشینڭ وراثت کبی مسئله‌لرده فکرینه حاجت توشه‌ر. لکن هرکم بوکبی
علملر ایله‌شغللنسه، قیمتلی وقتنی بوشقه وایگ فائده‌لی فنلرنی طاشلاب، فائده‌سی
آز بولغان علملرگه عمرن ئه‌روم‌ایتوون، هیچ کم انکار ایته آلماز. چونکه
بومعارفلرنڭ صرف ایتلگان زحمت ومشقتلر قدر فائده وثمره بیرماوی
بیلگلیدر. انسانلر علم، معارف خصوصنده شول قدر التفاسزلرکه : حتی بو
خصوصده هیچ قیمت ونسبت‌قارامیلر، فکرله‌میلر. فکرله‌سه‌لرده فکرلرینه
موافق عمل‌ایتوب، فائده‌لی علملرنی فائده‌سز علملرگه تقدیم ایتمیلر. انساننڭ

عمری اوزون اولوب، بتون علم و معارفنی اوگره‌نورگه وقتی مساعده ایتسه ایدی، بو خصوصده بز موندرلی شدتلی حاکمه‌لر یورتمه‌س ایدك. لکن حیات قسقه، و بو قسقه لحظه‌لر و فابریقالرنك کوبلگی قوشلغاچ، عزیز عمرلریمه قسقاره‌در. شول سببدن وقتلرمزنی صارانلق ایتوب، اك بیوك اشلر و فائده‌لیلرینه گنه صرف ایتمك همه‌بزگه لازم وظیفه‌در. وقتلرمزنی عادت و آداملر کیفنه موافق علم اوگره‌نمك اوچون ضائع ایتمه‌زدن، معارفنك فائده‌لیسن، فائده‌سزندن آیروب اولچه‌مك، عمرلرمزنی فائده‌لی علملر یولینه صرف ایتمك تیوشدر.

بو اوریده اهمیت بیره‌دك بر نرسه‌م بار ایسه، اولده تورلی معارف آراسنده قیمت تقدیر ایتوب و نسبت قاراب، فائده‌لیسنی فائده‌سزندن آیرماق بولاجقدر.

تورلی معارف آراسنده قیمت بیچمه‌ك اوچون بیلگلی بر اولچه و مقیاس لازمدر.

هر علم و فن اهلی اوزی تخصص ایتکان فنگه قیمت و آرتقلق اثبات ایتمك اوچون بلگان بلمیدك بیانات تورلردن بر یه منسوب و تعلقلی بولوون دعوا ایتوب اثبات ایته‌رگه ماناشه‌در. علوم ریاضیه، لغت و علوم طبیعیه عالملری اوزلری اشتغال ایتکان علمیدك حیاتقه تعلقن، خیر و سعادتکه سبب بولوودن سؤال ایتسه‌ك، هر تورلی دلیل و برهانلر ایله اوزی بلگان علمنك فائده‌سون اثبات ایته‌ر. ایسکی آقچه‌لر، مبدالللر کبی فائده‌سز نرسه‌لرگه اهمیت بیرگان و شوندی معلوماتلر ایله مشغول بولغان انسانلر بوکبی عملرینك فائده و حیاتقه تأثیرلرندن سؤال ایتلسه‌لر، سکوت ایته‌رلر. سؤال تکرار ایتلسه، فائده‌سزدر، دیه جواب بیرمکدن باشقه چاره بوله آلمازلر.

اوقوچیلرغه عرض ایته‌جك اك بیوك سؤالمز شولدر: «طورمشنك مادی فائده خصوصی منفعت قصد ایتمه‌زدن طورمشنك عموم بیراق جهتلرن غایهٔ امل و مقصود ایتوب، نیچك دنیاده یاشامه‌ك ممکن؟ حیات انسانلر باشینه هر تورلی حادثه، واقعه‌لر طوغدروب طوروی سببلی، دنیاده بر روش و حالده یاشامه‌ك ممکن توگل. ایمدی شول حادثه‌لرنك قاغوم و دولقونلری آراسنده نیچك کیچنورگه، حیاتنك بوکبی تقلباتنده نی روشده‌گی اداره کیره‌ك؟ عقل،

بدن وباشقه قوه‌لرمزنی تربیه ایتمك، اشلرمزنی ترتیبکه قویماق، عائله، قرداشلر، ایپده‌شلر وبارچه خلق ایله حسن معاشرت ایتمك، طبیعت بزگه هر تورلی نعمت وفائده‌لرندن وفائده‌لی نورغه قوشقان ولازم ایتکان چیکسز نعمتلردن فائده‌له‌نمك، هر وقتده بزگه بیوك فائده‌لر کیتوره طورغان‌نرسه‌لردن استفاده ایتمك نیچك ونی ره‌وشده‌در؟. ایکنچی عباره ایله ئه‌یتکانده نیچوك دنیاده مکمل ره‌وشده طورورغه وباشه‌رگه کیره‌ك»؟ اچینه کوب کچوك مسئله‌لرنی آلغان ایك بیوك ومشکل مسئله منه شول مسئله‌در.

مقصود دنیاده گوزل روشده کچمك بولسه، واوقو اوگره‌نودنه مقصود وغایهٔ امل حیات ومعیشتکه تعلقی وفائده‌سی اعتباری ایله بولورغه تیوشدر. اوقومقدن مقصد - اوزمزنی مکمل یاشه‌رگه حاضرله‌مه‌ك اولورغه کیره‌ك. تعلیمك وعلمنك نوعلر بندن بر نوعینی فائده‌لی دیه ایته‌چك بولساق مکمل معیشتکه حاضرله‌و اعتباری ایله بولووی لازمدر. معارفنك میزان، اولچه‌وی حیات ومعیشتکه حاضرله‌مك بولسه، بواولچه‌و هر وقتده فکر وقولمزده. بالالربه‌زنی تربیه واوقوتوده هر وقت „مکمل حیات“ کوز آلدمرده وفکرمزده بولسون. عادت، آدملرنك هوا وانتریقه‌لری ویالفز مادی فائده‌لرغنه ملاحظه ایتلمه‌زگه تیوشدر. بو بزنك اوجون ایڭ مشقتلی بر اشدرکه: سبیلری کیسلگان تقدیرده بو مقصودقه ایرشه آلماومز بیك ممکن. لکن بونورلی تربیه بزگه نی‌قدر مشقت وزحمتلی بولسه‌ده بیوك فائده‌لر کیتوره‌چك وعالی مقصودلرمزغه ایرشدره‌چکدر.

حیات، طورمش ترتیب قیلنغان باشلیچه عمللرنی مرتب بیان ایتسه‌ك شول ره‌وشده‌در. :۱) طوغریدن طوغری اوزگنی صاقلارغه صرف ایتله‌چك عمللر. ۲) معیشت کیره‌کلرن حاضرله‌مك ایله نفس صاقلارغه صرف ایتله‌چك عمللر. ۳) نسل وآنی تربیه ومحافظه ایته‌رگه سبب بولغان عمللر. ۴) سیاسی واجتماعی جهتدن کیره‌کلی وآنارغه تعلقلی اشلرنی صاقلامق. ۵) بوش وقتلرنی کیچرمك، لذت وشهوت یولینه صرف ایتلگان عمللر.»

بو ترتیبنك طوغری وفائده‌لی بولوون بیان ایته‌رگه ودلیل کیتوروب

اثباتلارغه حاجتی یوق. انسان اوچون اوزینگ نفسنی وروحنی صاقلی طورغان اشدن فائده‌لی بر اش بولووی ممکنده توگل.

آدم اوزینی احاطه ایتکان نرسه‌لرنی وچلغاب آلغان حرکتلرنی بالالر بلگان کبکده بلمه‌سه، حیات عمللرندن باشقه عمللرنی نی‌قدر بلسه‌ده، سفر اینمك اوچون یولغه چقدیغی هلاك بولاچغی شبهه‌سزدر.

آدمگه نسبتاً اشنگ فائده‌سی شخصن وحیاتن صاقلارغه تعلقی جهتندن بولووی سببلی شخصن صاقلارغه یاردمی بولغان هر اشنی بلمه‌ك معارفنگ باشی وایك کیره‌کلیسیدر.

انسانغه جاننی صاقلاو صوگنده حیاتی اوچون ایك مهم نرسه رزقدر. انسان بالا وعائله‌سینگ محتاجلغنی اوزینه یتشورلك رزق طابدقدن صوگنده مدافعه ایته‌رگه وصاقلارغه قادردر. بناء علیه رزق شخصنی صاقلامق اوچون ایکنچی درجه‌ده‌گی عملدر. فامیلیالر حیات صاقلاوده حکومتلرگه قاراغانده اوّلدر. چونکه حکومتلرنگ تشکلی وحیاتی فردلر ایله؛ فردلرنگ باشه‌ولری حکومتلر ایله اولمادیغندن نسلینی تربیه ومحافظه ایته‌جك عمللر آدملرگه سیاست واجتماع جهتندن تعلقی ومناسبتی بولغان حکومتدن مقدمدر. ایکنچی تورلی عباره ایله سویله‌گانده امّتنگ فضیلتی فردلرینگ اخلاقلری ایله، اخلاقلرینی صاقلایه‌چق ایك بیوك سبب شول فردلرنی تربیه ایله اولدیغندن عائله اشلرینگ جماعت اشلرینه تلك بولووی ضروردر. شول سببدن عائله اشینه علاقه‌سی بولغان معارف عمومه عائد بولغان معارفدن مقدمدر. ایسکی زمانلرده انسانلرنگ اویون وکوگل کوته‌ره‌جك نرسه‌لرنی سویولری خلقنگ اجتماع وبرله‌شووی نتیجه‌سنده پیدا بولمشدر. چونکه شعر، موسیقی، رسملق تیاترلر انسانلنگ بوش وقتلرینی لذت ایله اوتکاررگه، وکوگلنی کوته‌ررگه برنچی سببلردن اولوب، بونلرنگ ترقیلری انسانلر آراسنده جیلیشو (اجتماع) ومعاشرت نظاملری تمامی ایله یرینه یتکرلگان وقتده‌غنه ممکندر.

بلکه بوندی کوگل کوته‌ره‌جك نرسه‌لرنگ ترقیلری اجتماع وجیلیشو قانونلرینگ اوزون زمانلر یریبه کیتورلوب، نیگزلرینگ هیئت اجتماعیه

آراسنده نحوی ایل‌در، افکار واجتماعی حسیاتنك نتیجه‌سنده گنه پیدا بولادر. شول سببدن انسانلرنك اجتماعلرینه تعلقلی بولغان عمللرنی بلمه‌ك ونشر ایتمك بوندی اوبون وکوکل کونه‌ره‌چك فن وعلملردن مقدم اولدغندن تربیه اقسامنی توبه‌نده ذکر ایتله‌چك ره‌وشده ترتیب ایتمك لازمدر: ١) طوغریدن طوغری شخصی صاقلارغه حاضرله‌یه‌چك تربیه، ٢) اوزینی معاش، رزق واسطه‌سیله محافظه اینه‌رگه حاضرله‌نمك، ٣) نسل تربیه‌سی اوچون حاضرله‌نمك. ٤) اجتماعی وسیاسی حکومت تدبیرلری ایله نفسنی صاقلامق، ٥) اوبون وکوکل کونه‌ررگه سبب بولغان فنلرنی اوگره‌نوب نفسنی صاقلایه‌چق تربیه.

تربیه‌نك بونوعلریندن برسن ایکنچیسندن آیرم، وباشقه اولوب آرالرنده هیچ علاقه یوق دیمیمن. بلکه تربیه‌نك نوعلری بریسی ایکنچسینه باغلودر دیمن. بر نوعسی بلنگان تقدیرده ایکنچی نوعیسی هم بعض جهتدن بلنه‌چك ایسه‌ده، آرالرنده آیرملق باردر. حیات بیان ایتلگان ره‌شده یه‌شه‌مك ترتیب ایدلدگندن حیاتنك نوعلرینه مناسب یوقاروده‌غی وجه اوزره تربیه تقسیم ایدلمشدر. انسانلرنك وقومقدن مقصدلری شبهه‌سز ذکر ایتلگان تربیه‌نك نوعلرینی بلورگه حاضرله‌نمکدر، لکن انسانغه بو قسملرنك بارچه‌سینك حقیقتنی بلمه‌ك ممکن بولمادغندن بزگه بار قوّتمزنی وفکرلرمزنی قیمتلری وفائده‌لرینه کوره‌صرف اینه‌رگه، برسینه گنه بیربلوب، یابشوب باشقه‌لرن تاشلاب بیقدر مهم بولسه‌ده بر قسمنه گنه صرف اینمه‌زگه تیوشدر. بلکه تربیه‌نك قسملرندن بولغان علملردن ایکیسیبی، یاکه اوچیسنی ویا دورتسنی بلورگه بتون اجتهادمزنی صرف ایتوب غایوسی حیات اوجون قیمت وفائده‌لی بولووینه قارارغه وشونی اعتبارغه آلورغه تیوشدر.

یوقارده ذکر ایتلگان تربیه قسملرینك ترتیبنه رعایه ایتمك لازم اولدیغی کبی بنه‌ده توبه‌نده ذکر ایتله‌چك مسئله‌لرگه اعتبار اینه‌رگه تیوش: علم ومعارف قیمت وقدری اعتباری ایله اوچکه بولنه‌در. بری علوم طبیعیه‌درکه نه قدر زمان وعصرلر کیچسه، وتورلی حادثه‌لر حاصل بولسه‌ده قیمت وقدری توشمی. ایکنچی یونان، لاتین لغتلرنی اوگره‌نودن آنا تلمز

بولغان انگلیز لسانینه کیله‌چك فائده‌لر کبدرکه: بوفائده ومنفعتلر انگلیز لسانی بار بولغان تقدیرده طابله‌در. اوچنچیسی مکتب ومدرسه معلملری بالعاندن تاریخ اسمیله اسمله‌گان کشی، یل اسملری، آیلر، کونلر، معناسز حادثه‌لردرکه: بولارنك انسانلرنك عمللرینه هیچ مناسبتلری یوقدر. بزلر علمنك بو اوچنچی نوعیسن عمومنك شلته‌سندن قورقوب آحماقلقغه بوی صونوب بو قسمنی بلمه‌سه‌ك اوزمزنی خلقنك نادان صاناوندن قورقوبقنه اوگره‌نمکده‌مز.

آدملرگه منگو فائده‌سی تیه‌چك علملر بیلگلی بر وقتده‌غنه فائده‌لی بولغان علملردن قدرلی بولغان کبی عمومنك آنی الوغلاغان وقدرله‌گان مدتده‌گنه کیره‌ك وعمومنك آنی حرمتله‌وی وآشکارغه اعتبار ایتووی بتووی ایله بته‌چك وقیمتدن توشه‌چك علملردن کوب درجه‌لر آرتقدر. بناء علیه قیمت وفائده‌سی بتمه‌یه‌چك برنچی قسم علمنی، علوم طبیعیه‌نی، دیگر ایکی قسمنه تقدیم ایتمك لازمدر.

هر معرفتنك ایکی تورلی قیمتی بار: برنچی قیمت حقیقیه‌سی؛ ذهنگه قاراغانده آنی اوستره وصاقلی طورغان آزوق کبی. ایکنچی تورلی قیمتی، قیمت اعتباریه‌سی بار. خلاصه حیات برسی ایکنچیسینه طوتاش، هیچ بر وقت آیرلمایه‌چق کوب نرسه‌لرگه بولنه‌درکه: کامل باشه‌مك اوچون شولارغه رعایه ایتمك تیوشدر؛ علم ومعارف طورمشقه کیره‌کلگی وقدری ایله اوچ قسمگه بولنه‌درکه: برسی هر عصرده بارچه امتلرگه هر وقت قیمت وفائده‌لیدر؛ ایکنچی قسمی انسانلرنك بر قسمنه خاص وعصرلر کیچدکچه فائده‌سی قالمایه‌چق علملر؛ اوچنچی قسمی حقیقا قیمتسز بولسه‌ده آدملرنك عرف وعادتلرنچه قیمت قویلغان بلملردر. هرکسبی بلمنك آشکاردن فائده‌له‌گان معلومان وذهنده قالدرغان اثری اعتباری ایله ایکی تورلی قیمتی باردر.

بز روحلریمزنی صاقلاوده‌غی تدبیرسزلگمز وطورمش اوچون کیره‌کلی قانونلرغه رعایه ایتمه‌ومز اوچون حیاتده زور آورلقلر چیککانده طبیعت بزنك یاردمزگه یتشوب، زور مرحمت کورسه‌تەدر. بالا بیشگنده وقتده چیت بر کیشنی کورسه، اوزینه بلمسز وطانش بولماغان نرسه‌نك صررلی

بولوودن شیکله‌نوب، یوزینی اورونه وقاچا؛ بوحرکتی ایله اوزن صاقلاو قوه‌سی طبیعتده بولغانلغن بلدره‌در. ات یانینه کیله باشلاسه، بلر قوّتی ایله قچقروب آناسینه ئومطلادر. بالاده‌غی بوقوّت طبیعتنك اوزمزنی صاقلارغه یتشکان بیوك یاردمیدر. بالا هر وقت روحنی صاقلارغه یاردمچی بولغان معلوماتنی اوزلگندن اوگره‌نوب طورادر. اوزینك بدنینی آغرتدره‌چق قاطی نرسه‌لرنی، اینه‌نك صانچوینی، اوطنك یاندروینی، آبنو، به‌رلو وباشقه حیاتنه تهلکه‌لی بولغان نرسه‌لرنی اوزلگندن بلوب مدافعه ایتوب صاقلانه. قوّت کروب یوری باشلاغاچ، اوزینك قوه‌لرینی سیکرو، یوگرو کبی تەننه فائده‌لی اویونلر اوینارغه صرف اینه‌در. طامرلرنی، بوونلرنی، بدننی اوستره‌چك ونفطه‌چق بوحرکتلری بالانی حیاتنده چرنـاب آلاچق واقعه‌لرگه قارشی طررغه وهر نورلی حیات ومعیشتنك کوره‌چك تهلکه، خطره‌لرگه مقابل اینه‌رگه حاصرله‌ندره‌در. مونه طبیعت شول اشلری ایله اوزمزنی صاقلاوده لازم بولغان کوب مشقت وزحمتلرنی بزنك اوستمزدن طوشره‌در.

شول سببلرگه مبنی بزگه طبیعتکه اوز اشن اشله‌رگه حریت بیررگه، بعض مربیه‌لرمز کبی بالانی طبیعت ایسته‌تکان اویونلردن طیوب، طبیعتنك بزنی حیات قورقنچلرندن صاقلایه‌چق تعلیملرندن بـالانی محروم ایتمه‌رگه تیوشدر. بونك قدری ذکر ایتکان نرسه‌لرگنه نفسنی طوغریدن طوغری صاقلارغه یتشه‌چك توگلدر. بلکه ته‌ننی اوزن جرناب آلغان نرسه‌لردن وحرکتلردن صاقلاو تیوش بولغان کبی فیسیولوژیا (وظائف اعضا علمی) قاعده‌لرینه رعایه‌سزلکدن طواچق ئولم وخسته‌لکلردنك مذکور علمگه اعتبار ایتوب نفسنی صاقلامق لازمدر. تیزلك ایـله کیله‌چك قورقنچ وئولملردن صاقلانمق ایله گنه مکمل یاشه‌مك ممکن توگلدر. بلـکه آفرینلق ایله یوغاچاق خسته‌لکلردن حفظ صحت قاعده‌لرینی بلو وآثارغه رعایه اینوده نفسنی صاقلاو اوچون بیك مهم. طبیعت بوخصوصده بزگه زور یـاردملر ایتوب، ته‌نمزنی صاقلارغه بزنی حاصرله‌ندره‌در. بدنمزده‌گی حس، سیز و قوه‌لرینه سلامتلکنی نیچك صاقلاو وآرتدرو رموشلرن اوگره‌ته‌در. آچلق صالقونلق

واسسیلك تەنمزگه حسابسز فائدەلر کیتورەدر. انسانلر شو ذکر ایتلگان اوچ و باشقه حسلری تلەگان تلەکلرنی وقتنە یبرینه کیتوروب، ضررلرندن صاقلانسەلر، اوزلری اوچون ضررلر آزایور ایدی.

آدم تەنی یا فکری آرغاچ،تەنن وفکرن راحتلەندرسه، طورغان بیرنە هوا آزایووی سببلی حرارت وطاقتسزلك بولغاچ،طوردیغی بیرینك هواء آلمق اوچون تەرەزه یا که مورطچقەارن آچسه، قارنی آچمازدن آشاماسه وصوصامازدن اچمەسه،طبیعت تلەوینه موافق حرکت ایتکانلگی سببلی هیچ بر آدمك بوزوق آش قازانی بولماس ایدی.

لکن آدملر حیات قانونلرن بلمەولرنده شول درجەگه ایرشکانلرکه، آلار، حس وسیزو قوەلرینك طبیعت قانونلرینه یول باشچی هم سیزو قوەلرینك اوزلرینه امینلی رهبر بولوون آڭلامەسدن کامل حیاتلرینی هلاك وخراب ایدرلر.

اوزلرن مکمل حیاتدن محروم ایتوب هلاك ایتەلر. هرکم فیسیولوژیا قاعدەلرن وآلارنی بلونی فائدەسز، اهمیتسز صاناسه، اطرافندەغی آدملرگه التفات کوزی ایله قاراب عمرینك یارطسینه یا که آخرغی چیگنه یتکان آدملردن کوبسینك هر تورلی خستەلکلر ایله مبتلا بولغانلقلرن کورسنده عبرت آلسون. صحت ونشاطلی قارتلرغه آز تصادف ایتسەده، قوتسز، بوونسز کوب قارتلر کورور. انسانلر اوزلرینه کیتمی طورغان آور حستەلکلرنی آزغنه فکر ایله مشقتسز بلنه طورغان کچك سببلرگه اعتبار ایتمەزدن طارتوب کیتورمکدەلر. هواء اثری اولەرق اوصطما ایرشوب خستەلەنگان. آرتق اوقودن کوزلری بوزلغان، برەر تورلی ضرر سببلی آیاقلری آورغان وقتده کوب یوروب،آیاقدن محروم قالغان، زیاده اجتهاد نتیجەسنده قلب خستەلگی ایله مبتلا اولوب دورت، بیش سنه بلکه بتون عمرلری بوینچه توشەکده یاطقان انسانلرنی هر وقتده کورمکدەمز. مونه شول روشده سلامتلکنك بوزاووی بزلرگه هر تورلی قایغو، کوڭل طارلقلرینی، وقت ماللریمزنڭ ضائع بولون طارتوب کیتورەدر؛ صحتمزنڭ بوزلاوی طبیعتلریمزده آچولانو

حسن بیرلەشتروب، بالالریمزنڭ تربیەسزلگینه سبب بولا، لذت، اویون، کولکی کبی نرسەلرنی بزگه آور بوك ومکروه کورسەته واجتماعی وظیفەلرمزنی اوتی آلماسلق برحالگه کیتورەدر. شاید مونڭ قدرلی سویلەنگان سوزلردن بابالریمزنڭ بزگه وبزنڭ بالالرغه وهر نرسەدن آرتق مکمل طورمشقه بدنلریمزنڭ آورلغی وحفظ الصحت قاعدەلرینه رعایەسزلگمز سببلی نی قدر بیوك جنایتلر اشلەگانمز، بتون عائله حیاتنی خراب ایتوب، بزنڭ اوچون نعمت وسعادت بولغان طورمشنی عذاب وملا کنکه ئەیلەندرومز یخشی آڭلاشلغاندر.

حفظ الصحت قاعدەلرینه اعتبار ایتمەومزنڭ یوقاروده سویلەنگان ضررلاردن باشقه ینەده ایك بیوك ضرری عزیز عمرلرمزنڭ کیموویدر. بعض انسانلر خسته تەن شفا طابوب، اوّلگی حالینه قایتور خیالدە بولسەلرده، بواوی یالغان بروهمدر. خستەلك تەنده اثرینی قالدرمازدن هیچ بروقت کیتمەز. اول اثر بوکون ظاهر بولماسەده، البته، بروقت ظاهر بولاچقدر؛ عمرلریمزنی کیمتەچکدر. موندی اثرلر بدنڭ کوبەیسه، صحتمزنی تلف ایتوب، تیزوقتده قبرگه آلوب باراچقدر. انسانلرنڭ یەشەو ممکن بولغان زمانغه قدر یەشەمزدن ئولولرنی، عمرلریڭ قسقەلقلرینی خاطرمزگه آلساق، حفظ الصحت قاعدەلرینه رعایه ایتمەومزدن نی قدر زور ضررلر طوغانن ونی قدر آدملرنڭ عمر وحیاتلری یوقفه تلف بولغانن بلەچکمز.

حیاتڭغی شول ضائعه وقورقنچلرنی بلمك علملرنڭ ایك بیوگی وآرتغیدر. فقط ضرورت بعض وقتده حفظ الصحت قاعدەلری ایلە عملدن آدملرگه مانع بولغانلقدن بوقاعدەلرنی بلوگنه حیاتدەغی تهلکه وضررلرنی بترورگه کفایه ایتمیدر. انسانلر شهوت غلبەسی ایلە علمی قاعدەلرگه اعتبار ایتمەزدن قیمتسز، قدرسز برلذت اوچون ضررلرن بلە طوروب، کیلەچکدەگی بیوك سعادت وبختنی ضائع ایتەلر. هرحالڭ درست معلومات، کوڭللرده بیرلەشکان معارف انسانلرنڭ حیاتلرینه تأثیرسز قالمیدر؛ بیوك فائدەلر کیترەدر. بناءً علیه حفظ الصحت قاعدەلرینی انسانلرغه تأثیر وعمل ایتەرلك رەوشده نشر

اینمك مقدس بر وظیفه‌در. فسقه‌سی صحت وسلامتلك انسانلرغه بیوك شادلق وجدیت بیروب، ایك بیوك نعمت وبختیارلقلرینه سبب بولدیغندن بدن تربیه‌سی ایك فائده‌لی علمدر. تعلیمنك ایك مهم قسمنی تشکیل ایتکان فیسیولوژیا علمی ایر وخاتونلرغه تعلیم ایتلورگه وکونلك حرکتمزگه تطبیق قیلنورغه تیوشلگیده شبهه‌سزدر.

انسانلر، صحت وسلامتلکلری خصوصنده غایت مساهل ایته‌لر. یونان، رومان خرافاتلریله تعلقلی خیالی اسملرنی یاکُلش سویله‌گانلک غایت اویالسه‌لرده، هضم، طامر حرکتلرینك اولچه‌ونی، اوپکه‌لرینك کوبوینی وسببلرینی بلمه‌گانده هیچ اویالمیلر؛ حتی نادانلق دیوبده بلمیلر. شول ره‌وشده عمومی معتلر خرافات، کوز بویاوچی نرسه‌لرگه آلدانوب ضایع بولماقده‌در.

روحلریمزنی تربیه‌ده طورمش کیره‌کلرن بیرینه جیتکره‌جك علم ومعارفنك کیره‌کلگن تون دنیا اعتراف ایتدگندن کوب انسانلر تربیه‌دن برنجی مقصدده روحنی حفظ اینمك اعتقادنده بولندقلرندن بونك لزومینی، آرتقلغینی بیان ایته‌رگه حاجتده یوق. لکن انسانلر حیات مسئله‌سینك زورلغن اعتراف ایتسه‌لرده، وروح تربیه‌سی لازم دیسه‌لرده، نیندای یول وسببلر ایله معیشتنی تأمین اینمك وحیاتنی صاقلامق تیوشلگندن بحث ایتمه‌زلر. یازو، اوقمق وحساب کبی علملرنی بلسه‌لر، حیات علمینك نهایتینه ایرشدك دیوب خیال ایته‌رلر. برفن وعلمده تخصص ایته‌رگه تله‌سه‌لر وایتسه‌لر معیشت، حیاتقه مناسبتسز علملرنی صایلیلر.

آدملرنك کوبسینك بیر محصولاتن چقاروب، حاضرله‌ب، طاراتوب، باشه‌ولری اوقوچیلرنك هرقایوسینه معلوم. انسانلر ،واوچ اشنی نیندی سببلر، واسطه‌لر ایله بیرینه جیتکره آلالر؟: بیرده حاصل بولا تورغان نرسه‌لرنك خاصیتلرینه موافق یوللروسببلرگه کرشوب، کیمیا، طبیعت وترکاك ره‌وشلرینی تماملیه بلوب؛ ایکنچی عباره ایله مذکور اشلرنی علم ومعارف واسطه‌سیله بیرینه جیتکره‌لر.

منطق علمندن باشلاب سوزگه کرشیك؛ منطق علمی خالص عقلی بر علم بولسه‌ده، حیاتنی فکرلرکه، استقبالغه فکر کوزیله قارارغه سویلشورگه وقوهٔ فکریه‌گه بیوك یاردمی بار. علوم ریاضیه‌نك حیات خصوصنده‌غی فائده‌لری کوب، ومعیشتکه بیوك فائده‌لری بار. علوم ریاضیه‌نك بر قسمی بولغان حساب، صان ایله هر نرسه‌نك مقداری بیلگیله‌نه؛ صاتو، آلو حسابسز ممکن توگل. بنالر بنا ایتمك اوچون هندسه علمی کیره‌ك، هندسه علمی حساب علمندن باشقه بلو ممکن توگل.

بالطا اوسطالری، کوپرلر یاصاوچیلر وباشقه‌لری، چاقرم، سازین کبی مسافه‌لری بلولرنده هندسه علمندن فائده‌لنه‌لر. مهندسلر بیر اوچه‌کادن، اوی یاصاماسدن اول پلاننی رسمله‌گانن، اوزیلك نره‌ك، اساس قانطه‌میتلری یاصاوچیلر، طاش یونوچیلر وباشقه اوسطالر اوزاریلك اشلی طورغان اشلرینی اشلولرنده همه‌سی هندسه قاعده‌لرینه محتاجلر. تیمر یوللر پر بستون وپراعودلر یاصاو وباشقه بتون مملکت اوچون لازم بولغان اشلر، بیر اچنده‌گی معدنلردن فائده‌لنو هندسه‌دن باشقه ممکن توگل. حتی ایکونچی کوب اشلرنده بوعلمگه محتاج بولادر.

حسی هم عقلی بولغان ایکی جهتلی علملرکه قاراساق، باکی هرایراك رواج طابواری شول علملر سایه‌سنده بولغانلغن کوره‌مز. بوعلملر اچنده ایك ساده‌سی بولغان میخانیك علمینه آدملر بارچه اشلرنده محتاجلر.

جمله آلتلارنی یاصاو بوعلمدن باشقه ممکن توگل؛ آلتدن باشقه دنیاده بر اشده اشلنماز. هرکون آشامقده اولدیغمز ایکمه‌ك، پره‌نیك کبی نرسه‌لرنك تاریخلرندن بحث ایتسه‌ك، میدانغه چقولرنده میخانیك علمینه محتاجلر. بغدای بیرده صوقا، صابان ایله صوقالانوب اوستروله، صوقا، صابان ایسه میخانیق علمندن باشقه یاصالمی. بغدای‌نك اورو، طارطو صوگنده ایکمه‌ك، پره‌نیك بولوب میدانغه چقووی میخانیك علمی سایه‌سنده‌گنه. اچنده یاشامقده اولدیغمز طاش اویلر یا که ایسه طاشلری، آغاچلری آلات واسطه‌سیله اشلنمشلردر هرکون اوستونه اوطوردغمز اورونديقلر، اوستالللر، بویاولی وبویاوسز

کیوملرمز ینه آلت ایله وجودکه کیترلمشلردر. تجارت، یوکلر یورتمه‌ك، پوچتالر اداره ایتمك هرقایوسی میخانیك علمی سایه‌سنده‌گنه اجراء ایتله‌لر. کوپر بناء ایتوچی مهندسلر کوپر وباصی طورغان بنالرینك ماده‌لرینی تقدیر ایتوده خطالق ایتسه‌لر، کوپرلر، بنالر ویران بولا؛ میخانیك فنی‌بیرینه یتکرلمه‌سه، مراش نتیجه‌سز قالادر. میخانیك فنینه رعایه‌ایتوب، اشله‌نگان یخشی قوراللی کشیلرگه میخانیك علمینه رعایه‌سز اشله‌نگان ناچار قوراللیلر مقابله ایته آلمیلر؛ وحیات میداننده‌آلار ایله یاریشودن عاجزلر یاکفی ترتیبله اشله‌نگان پراخودلرغه اُیه بولغان امتلرنك دینگزلرده وقارالرده نفودلری ایسکی پراخودلرغه خواجه بولغان امتلرنك نفوذلرندن کوب درجه‌لر آرتق. قسقه‌سی هرامتنك‌بختی، سعادتی‌اعضالریناك‌میخانیك علمده‌گی اوسطالقلری‌ایله اولچه‌نه‌در.

شول عقلی هم حسی بولغان علمنك ماده وجرملرنده‌گی خاصیتلرندن‌ماده‌نك جزءلرنده‌گی قوتلرینه قاراساق، نهایتسز فائده‌لرن کوره‌چکمز. میلیونلرچه اشچیلردن مستغنی‌ایتوچی پار آلتلری ایله فائده‌لنومزینه شول علم‌سایه‌سنك. بوفننك برقسمندن بولغان حرارت قانونلرن بلو بوفننك صوکفی قسمندن؛ نیچه تورلی هنرلرده، کومر استعمال‌ایتوده نی قدر اقتصادی فائده‌سی بولووی بیانغه‌ده محتاج توگل. معدنلرنی کونه‌رتو، حرارتنی صوق ایله آلماشدروده، تربه‌وتر واسطه‌سیله نیندای زور اشلرمزنی نظام وترتیبکه قویومزده وباشقه اشلرمزده بوفننك فائده‌لری صاناب بتورراك‌توگلدر. بوفننك‌برقسمی بولغان نور اوزاقدن کورمه‌س وتمام قارطایمان کشیلرگه یاکفی درست کوزلر یاصادی. بیوك کورسه‌نه طورغان دوربینلر ایله ایك نچکه‌آورولرنی کشف ایتدك. دینگزلرده‌گی فنارلر ایله طاشلارغه بەرلوب واطلودان، باطودن امین بولدق. بوصیله آلتی نیچه بکلرچه آدملرنی هلاکتدن قوتقاردی وقوتقاره‌چقدر. بواشلر همه‌سی ایلیکتریك نتیجه وفائده‌سیدر. ایلیکتریك نتیجه‌سی بولغان «ایلیکتروتیب» آطالغان آلت هرتورلی‌هنر واشلرمزگه بیوك باردم ایتمکده‌در. تیلیغرافنك تجارت وسیاست اشلری

اوچون نی‌قدر فائده‌سی بولووی وبولاچاغی هرکمگه معلومدر. علم طب بتون انسانلرنك صحت وسلامتلك سببلرینی وجودكه كیتوروب تورمقده‌در.

کیمیافننینك فائده وآرتقلغی ذکر ایته‌رگه‌ده حاجت یوق . حتی ماتر یاللرنی بویاو، نقشلاو کیمیافننندن باشقه ممکن توگلدر. قورغاشین، باقر، قورزوچ، تیمر کبی نرسه‌لرنی قوْیو، شکر، غاز، فراسین، صابون، پیالا، کاسه وباشقه نرسه‌لرنی یاصاب فائده‌لنو، کیمیا فننی بلوگه طوقطالادر. زمانمزده کیمیادن باشقه اشله‌نگان برهنرگه تصادف ایتمك ممکن توگل؛ ایگوچیلرگه قدر کیمیا قاعده‌لری ایله فائده‌له‌نه‌لر.

شرپ یاصارغه، کبوملرده‌گی طاپلرنی بتوررگه، ایکمه‌ك پشیررگه خوش ایسلر وقیمتلی نرسه‌لرنی قیمتسز نرسه‌لردن چقاروررغه سبب بولدغندن کیمیانك تأثیری بولماغان براش تصور ایتمك ممکن توگل. بناءعلیه مذکور هنرلر ایله کیره‌ك یافندن وکیره‌ك اوزاقدن مناسبتلی بولغان هرکشیگه کیمیا علمن بلمه‌ك نیوشدر.

علوم ریاضیه جمله‌سندن بولغان «علم هیئت» جیت امتلر ایله تجارت ومناسبتده بولنمق اوچون وبوعلم سایه‌سنده امتمزنك (انگلیزلرنك) کوب اعصاسی معیشتن تأمین وبایلق کسب ایتومزگه سبب بولغان کویمه‌چیلك فننك ترقیمز شول فن سایه‌سنده بولدغندن بوفن غایت مهمدر.

شول علوم جمله‌سندن بولغان «طبقات ارض» فنی بتون هنرلرنك ترقیسینه سبب بولووی هرکمگه معلومدر. بوفننك فائده‌لرینی بیان ایتمك اوچون تیمر وکومرلرنی مثالغه آلمق وبوفن اوقولور اوچون تأسیس ایتلگان اونوربسیتیلرنی طبقات ارض حقنده مذاکره اوچون تأسیس ایتولگان جمعیتلرنی ذکر ایتمك یتسه کیره‌ك .

«حیات علمی» هنر اسمی ایله اسمله‌نگان علملرگه مناسبتی آز کبی کورنسه‌ده، بزگه ایك ضرور بولغان آش صنعتی حتی حیات علمینه باغلودر. دنیاده برنچی درجه‌ده اهمیتلی بولغان ایگوچیلك اوله‌ن وحیوانلرنك ترکلکلرینی بلورگه طوقتادغندن بولارده‌غی خاصیتلرنی بلورگه وسیله بولغان علم حیات

زراعتكه اساس ایدامشدر. ایكو نچیلر نباتات وحیوانات فنلری ترقی ایتمه‌زدن اوّل بالمر تجربه‌لری ایله اوله‌ن وحیوانلرده‌غی كوب حقیقتلرنی بلوب استفاده ایته كیلمشلردر؛ بیرنك طبیعتینه‌موافق اوله‌نلر، ایكونلر ایكمه‌ك بعض بیرلرنك ببلگلی اوله‌ن وایكونلی گنه اوستروینی بلمشلردر.

ایكو نچیلر هركون علملردن فائده‌لنمكده‌لر؛ زراعت ترقیسی ایكو نچیلرنك شول علملرده‌گی معارفلرینه باغلودر. ایكو نچیلر حیوان واوله‌ن حقنده‌غی آز معلوماتلرندن فائده‌لنسه‌لر، بوعلملرنی بلگان ذاتلرنك مذكور علملر سببلی استفاده‌لری بیك زور بولاجقدر. بو علمنك كوبدن توگل آڭلاتقان فائده‌لی معلوماتلری جمله‌سندن «ته‌ننك أسسیلك كیمووی، ته‌ننك اوزیناك كیه‌وی موجب بولووی واسسیلكنی آرتدرو اوچون آرتق آزق لازم بولویدر».

بو نظریه‌دن ته‌نده حرارت آرتسه، ته‌ننك ماده‌سینی آرتدرمچی وحرارت زیاده‌لشكانده آرتق آزق استعمال ایته‌رگه حاجت قالماوی آڭلاشلدر. وبونك سایه‌سنده حیوانلر سیمرتو بولن بلوب، اوله‌ن وآزق خصوصنده نی رۀوشده اقتصاد كیچره‌كلگنده آڭلیمز. وآزق تورلی تورلی بولغانده ته‌ننی اوستروون وهضمینده یكل‌بتون بله‌مز.

هیئت اجتماعیه علمی: بو علم هنرلرنی ترقی ایتدررگه بر نچی وسیله‌در. بو علم ایله مشغول بولغان كشیلر تجارت بازارلریك حاللرینه، ماللرنك بهالرینه، ایكون، شكر، هر تورلی مانریالرنك قیمتلرینه، ایكونلرنك اوكوینه، قای بیرده نیندای ماللر قیمت واوتووینه آشنا بولالر: تجارتلرینی ترقی ایتدروده بزنك خاطرمزگه‌ده كیلمه‌گان سبب، واسطه‌لرنی توشونه‌لر.

شول جهتدن تجارت ایله‌شغللنوب، هرتورلی ماللرنی دنیانك هرطرفنده صاتوچی سودا گرلرگه بو علمگه آشنا بولمق تیوش؛ تجارتلرینك آلغه كیتووی شول علملرنی بلولرینه باغلو؛ ونی‌قدر كوب بلسه‌لر، سودالرن شول نسبتده ترقی ایتدره‌چكلردر، هرسودا گارگه اوزیناك تجارتینی ترقی ایتدره‌چك وتجارت وقتنده كیتوره‌چك عمللرنی بلمك لازمدر. فكر عقل ودلیلر ایله بلنگان توبلی معلومات تجربه ایله گنه بلنگان معلوماتلردن فائده‌لیدر.

کوب کشیلر شرکت یاصاب، ییر کومری وبا باشقه‌بر معدن چقاروب ضرر کورولرن ایشته‌مز، بعض کشیلر ممکن بولماغان بر نرسه اختراع ایته‌رگه طوتنالر؛ بو ایسه طبقات ارض علمی بلمه‌ولرندن طوغادر. بلسه‌لر ایدی بو ییرنك طبیعتندن کومر ومعدن بولماوینی، بلوب ضرر کورمه‌زلر؛ وبو علم ایله آشنالی بولسه، ممکن بولماغان اختراع ایته‌رگه طوطنمازلر ایدی.

مدرسه‌لر حیاتغه زور یارده‌چی بولغان شول بیوك علملرنی طاشلاغانلر. «تحصیلنی تمام ایتدم» اعتقادنده بولغان حیات کشیلری مدرسه‌لردن چققاندن صوك تجربه‌لر ایله فائده‌له‌نمه‌سه‌لر، انگلتره‌ده هنر قالماز ایدی. انگلیزلر رسمی سبیلردن باشقه حیات تأثیری ایله مدرسه‌لرده اوگره‌نمه‌گان علملرنی، تلف ایتکان وقتلرینی تجربه واش ایله بلمه‌سه‌لر، انگلتره مملکتی قرون وسطی‌ده‌گی حالندن، وقتندن آرتق ترقی ایتمه‌ز ایدی. طبیعتنی اوزمزگه بوی صوندروب، اوزمزگه خدمتچی ایتوومزده وایك یارلی اشچینك ایسکی زمان پادشاهلری کبی یه‌شه‌ونده مدرسه‌لرمزنك هیچ تأثیری یوقدر. فسقه‌سی مملکتمزده‌گی حیات علملری مملکتمزده‌گی باشربن تأثیر سایه‌سنده میدانغه چققان مدرسه‌لرمز بزگه روحسز سوزلر وخرافاتلردن باشقه‌سنی اوگره‌تمیدر.

نسل تربیه‌سی: حاضر آدم طورمشنده اوچنچی درجه‌ده محتاج بولغان نسل تربیه‌سنی بیان ایده‌چکمز.

انسانلر بوعلمنی بتونله‌ی امیتدن توشورگانلر. بو یاکفی عصرمزنك علمی بو هلاکتکه اوچراب منقرض بولسه، بزدن صوك طوواچق انسانلر علمی اثرلرمزی تفتیش ایتسه‌لر، درس کتابلرندن وامتحان کاغدلرندن باشقه‌سنی طابمادقلریدن بو بیچاره‌لرنك هیچ بر وقت اوزلرینه خلف وبالا قالدرمق خاطرلرینه کیلمه‌گان دیوب حیران قالاچقلردر.

تفتیش نتیجه‌سنده «بو معلومات ومعارف اویله‌نمه‌گان قارتنك حیات ودنیاده طورغه تله‌وینه موافق برطورمش دیه‌چکاردر. ایسکی وحاضرگی امتلرنك اثرلرینه عاشق بولغان کبی کوب نرسه‌لر یازار ونشر ایتسه‌لرده بو بیچاره امت اوزینك نسلنی تربیه یولنده برکلمه بولسون یازمی وسویله‌میدر.

وحشتنگ نهایتیسه ایرشکان غلقلردهده بوقدر آحمقلق بولماس، گمانده من.
نسل حقنك یازلغان اثرلر بولسه، اولك نسل ایله هیچ علاقهسی بولماغان کنیسه
راهب وراهبهلرندن قالغان اثرلردر.

نسلنی صاقلاو، حیات، ئولم، اخلاق توزهلووی وبورلووی گوزل یاکه
ناچار تربیه سایهسنك بولوینی یاقندن بلگانمز حالده کیلهکدکده آنا بولاچق
قزلرمزغه، آتا بولاچق اوغللرمزغه بالا تربیهسی حقنده بر کلمه بولسون
اوگرهتمیمز. بالالرمزنی یمان عادتلر، طبیعتلر، یالغان وهملر، نادان بالا
ایمزوچیلر وآنالر قولینه طابشررومز زورخستهلك وبلادرکه. تیزدن اصلاح
ایتلورگه تیوشدر. بر انسان حساب واصول دفتری بلمهزدن تجارتکه طوتنسه،
طب،تشریح اوقمازدن دوقطورلق، جراحلق ایتسه، حیران قالوب عجبلهنهمز.
لکن عقل، اخلاق، بدن تربیهسندن خبری بولماغان آنالرغه هیچ حیران
قالماسدن وعجبلهنمهسدن بالالرمزنی تاپشرامز. بالالرمزغه قارشو مرحمت
وشفقتمز هیچ قوزغالمی. بالالرمز نادانلعمزغه فدا وقربان بولوب کیتهلر.

بوبلانك زورلغنی،تهلکهلگنی هرکم بلورگهتلهسه،بوسببدن خراب بولوچی
وبولغان مکلرچه آدملرگه، میلیونلرچه ضعیف کشیلرگه، یاش ایکان قوتسز
قالغان نهایتسز انسانلرغه باقسون!.

آتا، آنالر بالالرینك هوا تأثیربله هرتورلی خستهلکلرگه دوچار
اولوب ترکلکلرینی، استقباللرینی خراب ایدهچکلرینی نادانلقلری سببلی
بلمیلر؛ بالالرینی صالقون هواده آیاق یالطرلرینی اورتمهیهچك قصقه کیوملرده
یورتمکدهلر. آنالر حیات علملرینه آشنا بولماولرندن بالالرینی اوزلرینك
عادتلری بوینچه برتورلی گنه طعاملر ایله یاکه بیتشمهزلك طعام ایله تربیه
ایتمکدهلر. بلهمز دعواسنده بولغان نادانلرنك هرفکر واشلری بالالرینه
زورضررلر کیترمکدهدر. آنالر، آتالر «علم اعضا قاعدهلرندن بولغان: هر
اعضا حرکت ایله اوسه، قوتلهنه؛ حرکتسز قالدقده ضعیفلهنه» قاعدهسی
کبی قاعدهلرنی بلمهولرندن بالالرینك طبیعتلرنده خدای یاراتقان اویون،
کولکی کبی نهایتسز فائدهلر کیتورگان حرکتلردن طیالر. آنالرینك

نادانلقلری سببلی بالالری کیل‌چکده‌گی سعادتلرینی، حیاتلرینی ضایع ایتکاچ، هیچ برسببسز حاصل بولغان گمانی ایله تقدیر وقضاغه یابشوب، خدایغه گناهلی بولالر. بو، بتون دنیاده آدملر آراسنده فاش بولغان زور بلابولسه‌ده، مرانسان اوزی سبب بولغان ضررلرغه سماوی، روحانی سببلر طابارغه ماطاشادر. انسانلرحیات قاعده‌لرینی بلسه‌لر ایدی،خدایغه آودارماسدن آنا، آتالرنك نادانلقلرندن، قصورلرندن کوروب، بالالرینه وآنلرنك نسل نسبلرینه‌جنایت ایتوب، آوروالق، ضعیفلك، قایغو، حسرت، شقاوت، حتی ئولملرینه سببچی نادان آنا، آتالر بولووی ایله ینه حکم ایته‌رلر ایدی.

آنا وآتالرنك بالالرینه اخلاق تربیه‌سنده‌گی جنایتلری بدن تیره‌سنده‌گی جنایتلرندن کیم توگلدر. یاکی‌غنه نیچه یللرمکتبده اوقوب چقغاچ، کییه‌وگه باروب بالا طاپقان یه‌ش کیلن خانمك بــالا تربیه ایدووینه بافکز! بو بیچاره قز سنه‌لرچه عمرینی مکتبلرده اوتکارگان بولسه‌ده، بالا تربیه‌سی نه‌در؟ بلمیدر. استاذلری اوگره‌تمه‌گان؛ کیرکسز معلوماتلر ایله باشینی طولدرغانلر!. درس اوقغان وقتده بــالا تربیه‌سینه یاردم ایته تورغان ودهنینی اوسدره‌چك معلوماتلر اوگره‌تمه‌گانلر!. مکتبلرده موسیقی، تکو، چیکو، رومــانلر، حکایتلر، اوزلرینك ایته‌شلریله قول قولغه طوتنوب باقچه‌لرده جرونی اوگره‌نمك قزلرغه تربیه، معارفدن عبارت اولوب قالغان؛ حیات کیره‌کلری اعتبارغه آلنماغان. مونه شول یاش کیلن فیلسوفلر مشکل وقیین صاناغان زور حیات آلدنده‌در. صولش، روح حرکتلرینی، طبیعتلرینی وبو حرکتلرنك فائده، ضررلرینی بلمه‌زدن دوقتورلقغه طوتنغان، لکن آناردن براشده کیلمی!.. بیچاره یه‌ش کیلن نفس وحیات علملرندن بهره‌سز اولدیغندن نفس بشرنی دوالاب فائده کبتره‌چك بیرده ضرر کیتره؛ بالانی اوز کوئیینه قویسه بالا زهرله‌نمز، ضررلانماز ایدی. لکن بالانی فائده‌لی اشلردن طیوب بالاغه نهایتسز ضرر کیتره‌در. بالانی گوزل براخلاق ایله خلقلاندررغه تله‌سه، بالاغه ضررلی وحیله‌لر ایله اشکه کریشه. بالاغه رشوت بیروب، یا ایسه قورقتوب، یا بالانك قلبنده شهرت وآدملرنك آنارغه

مرائی، تەربلکەحی بولولر بیی ایسنەته تورغان قوۂ شوویەنی ایگوب، بالالرنك دهننك لئیماك، حسیساك، منافقلق، شخصن سەومك کمی صفاتلر بیرلەشدرەدر. بالاغه طوغریلق ایله معامله ایتەرگه قوشسه، یاکه اوگرەتسه، بالاغه برەر تورلی جزاء تعیین ایتوب بیربنه جیتکرمەزدن یالغانچیلقده اوزی مثال بولا. بالاسینه اوزینی طوتو، وقار، آچوون یەشرو ایله وصیت ایتسەده بالاسینه آزغنه غیبی وقصوری اوچون آچولانوب تربیەسینی بوزا؛ طبیعی جزالرنك ایك حیرلیسی طبیعت جزاسی بولووی خاطرینەده کیلمی.

بتون نسل ونسبده اخلاق بوزلوی آنالرنك بالالربنی یاش وقتلرنده ناچار تربیه ایله تربیەلاب،اوسکاحده شول تربیەنك تأثیری بولوندندر.

عقل تربیەسندەده بدن واخلاق تربیەلری کبی بیك زور جنایتلر بمر بار. ذهننك بیلگلی خاصەلی وبر نرسەدن ایکنچی نرسەگه کوچوی اوچون قاعدەلری بولوی هرکمگه معلومدر. بناء علیه بوقاعدەلرنی بلمەزدن بالالی تربیه ایتمك ممکن توگلدر. فقط حاضرده آنا، آنالرنك کلیسی ومعلملرنك کوبیسی «علم روح» نی بلمەدکلردن تربیه قاعدەلری اعتبار ایتلمی. کوب معلملر شاکردنی‌فکر وعقللری‌استەگان‌علملرنی‌اوقومقدن‌طییوب، کرکسزلکلری اوچون ذهنلری نفرت ایتوب، مکروه کورگان علملرنی اوقورغه مجبور ایتمکدەلر. آنا، آنالر، معلملر بالالرنك دهنلری نفرت ایتکان نرسەلری اوقورغه وکتاب بیتلرندن معلومات آلورغه اجبار ایتونی تعلیم وتربیه ظن ایتەلر. کتابلرنی بالالر قولینه بیرەلرده کتابدن مقصود وآنك وظیفەلری نرسه هیچ ملاحظه ایتمیلر. انسانغه هرمعلوماتنی اورندن اوگرەنمك تیوش؛ آلتونی مثالغه آلساق، آلتوننك حاصیتن کیمیاوی تحلیلی ایله ارزتوب، مادەلرینی بلمك ایله گنه اوگرەنمك ممکندر. نرسەلرنی کوز وحسلر بمز ایله بلو ممکن بولماغان وقتدەغنه کتابلرغه مراجعت ایتمك لازمدر. معلملر بوقاعدەنی بلمەگان کشیلر کبی علم ومعارفنی حس ایله اوگرەنمك واوگرەتمك ممکن ایکان کتابلرغه مراجعت ایتەلر بالالرنك فکرلری کوب نرسەلرگه اطلاع ایته؛ هرشینی بلور اوچون طرقطامازدن اشلەمکده وحرکت ایتمکده؛

هرکون وهر ساعت یا کی نرسه‌لرگه آشنا اولمقده، فکرنك هر وقتده اویاو وحرکت ایتمکده اولدیغی بونلرغه مجهول حکمنده‌در. معلملر بوروشده‌گی تعلیم وتربیه‌لری ایله بالالرده‌غی طبیعت وکائنات سرلرینی فکر ایله‌چك قوه‌لرنی اولتروب، شاکردلرنك ذوقلرینی آرتدرمایه‌چق دفتر وکتابلرغه تربیه‌نی حصر ایتمکده‌لر. بالاده ملاحظه قوه‌سنی آرتدرمق، اوتکونه‌یتمك تیوش ایکان معلملـر وحلق معلومات ومعارفنك اوزینی طاشلاب اشارت ورمزلر ایله شغلله‌نمکده‌لر. انسانلر عصرلرچه‌اهل معارفنی وآنك چشمه‌لرینی طاشلاب علمدن اوزاقلاشوب ضررلانمقده‌لر. بالالرغه اوزلرینك اطرافلرینده بولغان نرسه‌لرنی، باقچه، یول، اوی ایگونلکلرینی وآنلرغه متعلق نرسه‌لرنی اوگره‌تمه‌زدن کتابلردن اوقوتوب، معارف تحصیل ایتدرمك درست بولماوینی اونوتدیلر. معارفنی ذکر ایتلگان ره‌وشده حسی تعلیم ایکی تورلی فائده بیره. ۱) معارفنی واسطه‌سز اوگره‌نمك واسطه ایله اوگره‌نمکدن خیرلیدر. ۲) شاکردلرنك کتابدن‌نك لفظلرینی حفظ ایتولری بارلق دنیاسنی بلولری مقدارنده اولور. بوضررلرغه کچك بالالرغه ایك نازك عقلی علملرنی، نحو، بلاغت قـاعده‌لرینی حفظ ایتدرونك ضررلریده قوشلسه، بالالـرنك ذهن وفکرلرن نه قدر زور ومکروه نرسه‌لر ایله مشغول‌له‌ومز معلوم بولور. معلملرنك بالالرغه اوزلری سوگان جغرافیای طبیعی اورنینه سیاسی جغرافیا اوقوتولری بوفکری مشقتنی ینه برقات آره‌تدرادر. تعریف وقاعده‌لرنی جزئیاتدن اول اوگره‌تولری، مثالرن بلمه‌زدن ئلك لفظلرنی حفظ ایتدرولری زور ضررلرنی وآورلقلرنی کیترمکده‌در.

بوقـاروده ذکر ایتدکمز بدن، اخلاق، عقل تربیه‌لرینك نظاملری بورروق بولووی اوقوچیلرغه شاید معلوم بولغاندر. بوایسه آنـا، آتـا ومعلملرنك تربیه‌نك ثمره‌لی بولووی اوچون کیره‌کلی معلوماتلردن خبرسز بولوارندن طوغادر. باشلری، ذهنلری تربیه‌گه تعلقلی هرفکر واحساسدن بوش بولغان مربیلردن اخلاق، عقل، بدن بوزودن باشقه کونه‌رگه کیره‌ك ؟!..

سوادگرلر هم تگوچیلر هنرلرینه لازم بولغان قاعده‌لرنی اوگره‌نور ایسه‌لرده، بالا آتاسی، آناسی اولمق آرزو ایتدکلرینی زور ودهشتلی بولغان بالا تربیه‌سی حقنی معلوماتلی بولونی آرزو ایتمه‌زلر. بو ایسه عین مجنونلقدر. آنا، آتا اخلاق تربیه‌سی بلمه‌دکلریندن بالالرینک نفرتلرینه سببچی بولوب، اوزلرینه دشمان ایته‌رلر. بونلرغه یونان شاعرلرندن «ایسکلاس»نک شعر دیواننی یادله‌مازدن «علم اخلاق»غه دائر برآز معلومات تحصیل ایتمک تیوش توگلمی؟. اوصطما خسته‌لگندن بالاسی وفات بولغان خاتوننک یفلاغانن کورگانن: «بو، بالانک قوّتی یتمه‌یه‌جک مقدارده درس اوقطلویندندر» دیمک لازم کیلمه‌زمی؟

بوبیانمزدن حیاتنک اوچنچی قسمنی تشکیل ایتکان عقلی تربیه‌نک فیسولوژیا علم وظائف اعضا . پسیخالوغیا علم روح بلودن باشقه ممکن بولماوی شاید معلوم بولغاندر. بز آتا، آنالرنی بوعلملرنک اصللرینی، حقیقتلرینی بلمک ایله تکلیف ایتمیمز. باشلیجه قاعده‌لرینی بلمک کافیدر. بالانک فکر وبدنینک اوسووی بیلگلی قاعده ومعلوماتدن باشقه ممکن توگل؛ شول قاعده‌لر اعتبار اینلماسه فکر وبدن البته اوله‌چه‌کلر. تربیه قاعده‌لرینک کوبیسی اعتبار ایتلمه‌سه، بالانک روحی، جسمی البته خسته بولاچق. کامل صحت وعافیتده بولمق بوعلملردن باشقه ممکن ایمه‌س.

انساننک حیات واجتماع یولنده محتاج بولدیغی دورتنچی وظیفه‌سینی بیان ایتکمچی بولامز: اجتماعی طورمشنده اوزینه واجب بولغان بوزور علمگه انسان نیچک حاضرله‌نه‌در؟ علم تاریخ اسمنده فائده‌سز معلوماتلرغه مدرسه‌لر اعتبار اینسه‌لرده، بو اجتماعغه تیوشلی علمنی کرکسنمیلر!

تاریخ اسمنده حاضرده مدرسه‌لریمزده اوقوتلغان درسلر شاکردلرنی اجتماع کیره‌کلرینه حاضرله‌وده فائده‌سز کیبدر. بودرسلر شاکردلرنی سیاسی اشلرگه حاضرله‌میدر. پادشاهلرنک صفتلری، سیرتلری انسانلرغه اجتماع علملرن وبولارن نیچک ایضاح ایته بلور؟. شاکردلر اوقوغان پادشاهلر حکایه‌سی، قصه‌لری، ایسکی زمانه پادشاهلرینک، دسیسه‌لری، یاردمچیلرینک

حیله‌لری، ظلملری، آچولری ملتنك ترقیسنه نیچك خدمت وباردم اینسون؟ ایسکی پادشاهلق آراسنده صوغش بولغان، کاماندیرلرینك اسملری، عسکرلرینك ترتیبلری، جیاو، آطلی بولولری، فلان بیرده ایسکی عسکر بولوغیشوب برسینك غالب ایکنچیسنك مغلوب بولووی کبی حکایتلر طلبه‌لرگه اجتماع میداننده نیندای فائده ویاردم بیره بلور؟. موندی ئه‌کیتلر، قصه‌لر حیاتقه هیچ فــائده کیترمیلر. فقط انسانلر اوزلرینك شهوتلرینه اطاعت ایتوب، کچك وحقیر بولغان نرسه‌لرنی بیوك صایوب تعظیم احترام ایته‌لر. بونلر حیله‌سندنده آثار قدیمه عاشقلریدر، که ایسکی‌طاشلر، چولمه‌ك کیسه‌کلرینی اوزلری مقدارنده آلطونغه صاتوب آلماقده‌لر. اوقوچیلر بوضلالتده قالغان انسانلرنك ذوقلرینی صرف ایتلگان اشیانك قیمتنه مساوی دیه آلماسلر. انسانلرنك تاریخی معلوماتلرنی سومکاری بومعارفنك فضیلتنه دلیل بولا آلماز. هر نرسه‌نك قیمتنی فائده‌سی ایله اولچه‌مك لازم کیلور. برکشی کیلوبده کورشبسگزنك ماچیسی بالالاغان دیسه، نیندای فائده کیترر. مونه بوده برحقیقت! فقط فائده سزدر. حقیقت لکن حیاتمزده‌غی اشلریمزگه تأثیری یوق! حقیقت، بونی بلونك حیاتمزنی کامللاوگه یاردمی یوقدر.

علم تاریخده شول اولچه‌و ایله اولچه‌نور. مدرسه‌لرده اوقلغان تاریخ درسلری ماچی مسئله‌سنده‌گی معلومات کبی فائده‌سز؛ شول جهتدن حیاتقه فائده کیترمیلر. حیات اوچون فاعده‌لر یاصامق حقیقتلرنك اڭ مهم وفائده‌لیسیدر.

کوب تاریخ یازوچیلرنك تاریخلری بوفائده‌دن خالی، شول سببدن امتلرنك ترقی ومدنیتلرینه فائده کیترمیدر. بوکیمچیلکنی یاقن زمانلرده‌غنه مؤرخلری بلدیلرده حیاتقه موافق تاریخلر یازارغه باشلادیلر. بونك سببی ایسکی وقتلرده دنیاده یالغز پادشاهلرغنه، دنیا پادشاهنك شخصندنغنه عبارت، امت یوق حکمنده بولووی ایدی. شول سببدن تاریخ قدیمنك زینتی پادشاه وپادشاهلقدن عبارت بولوب، امت وآنك احوال اجتماعیه‌سی متروك حکمنده قالدی. لکن حاللر باشقه‌لاشوب امت زورایوب، قوت کسب ایتکاچ، بوحال اوزگاردی. مؤرخلر اجتماعغه اهتمام ایتوب، امتلرنك اوصوللرندن

بر حالدن ایکنچی حالگه کوچولرندن بحث ایته‌رگه باشلادیلر. تاریخی بحثلردن مقصد حکومتلر وآنلرنك تکونلری، عقیده، وآماتلرن واو‌ولریدر. بیلگلی کشیلرنك ترجمهٔ حاللرندن، حکومتنی اداره اینولرندن، شخصیتلرندن بحث ایته‌رگه حاجت یوقدر. حکومتنك نوعلریبی، مرعلرینی تفتیش ایتمك لازم بولغان کبی دینی حکومتلر وآنلرنك تشکلری، نفوذلری، مدنی حکومتلر ایله علاقه، عادت، عقیده، ودینی فکرلرندن بحث ایتمك لازمدر. هرطبقه وطائفه‌نك اوزلرندن توبه‌ن درجه‌ده قالغانلرغه نفود واوستونلکلرندن لقب، سلام، سوز سویله‌وده‌گی تأثیرلرندن بحث ایتمك تیوشدر.

اؤیلرینك اچنده وطشنده‌غی حیاتلرینه تأثیر ایته‌چك عادتلرینی، ابر وقادین، بالا وآتالر آراسنده‌غی معامله ومعاشرت قانونلرینی، عقیده‌لرینه تأثیر ایتکان کچوك وبیوك خرافتلرینی بلو تاریخدر. امّتلرنك اشلرنده‌گی نظام وآنلرنك نوعلریبی، بایلر واشچیلر آراسنده‌غی مناسبتلرنی، مملکتلرده‌گی محصولاتنی وآنلرنی باشقه مملکتلرگه کوچره‌چك یوللرنی، هنرلرنك تاریخ وترقیلرنی بلمك؛ امّتنك فکری ترقیسنی علوم ومعارفنك انتشارنی، فنون وصنایع‌نك انواعسندن بولغان بنا، تصویر، رساملق، تگوچیلك، شعر، موسیقی، وئه‌کیه‌تلرینی وامّتنك کونده‌لك معیشتنی آچق ره‌وشده بلدرمك؛ ییمك، طورمش، اویون کولکی کبی حاللرینه اطلاع ایتمك؛ امّتنك اعتقادی وعملی اخلاقلرینی قسقه‌چه تفسیر ایتمك لازمدرکه: بونلر واسطه‌سیله اجتماعی ترکلکلرگه هرکشی مطلع بولور؛ زمانلرنك کیچوی ایله حیات واجتماعدنٔ اورگه‌رووینی آکلار: بوکونگی حال نیچك میدانغه چقعانن بلور. مونه شاگردلرگه فائده کیتره‌چك معلومات تاریخیه شولدر. بو، اجتماعی علمنك صفاتی وتعبیری بولورغه لایقدر.

فقط بومعارفدن حیاتقه آچقچ بولغان حیات وروح علملرندن باشقه فائده‌له‌نمك ممکن توگلدر. بونظریه‌مزنی شول ره‌وشده وصف ایته بلورمز: جمعیتده‌گی هراش شول جمعیتنك اعضالری بولغان افراد ایله‌در. اجتماعی مسئله‌لردن بحث ایتوچیلر اجتماعی سببلرنی فردلرنك اشلرنده طابـــارلر.

فردلرنڭ طبیعتلرن، قاعده وقانونلرن بلمه‌زدن اشلرینی آڭلامق ممکن اولمادیغندن اوّلا شول قاعده‌لرنی اوگره‌نمك لازمدر. بولار جسم وروح قانونلرینڭ نتیجه‌لری اولدیغندن روح وجسم اجتماع علملرینڭ ترجمان یاکه آچقچی دیمکدر.

حاضر انسانڭ حیاتنده بشنچی قسمنی تشکیل ایتکان بوش وقتنده لذت وکوڭلنی کوته‌ره‌چك صنایع نفیسه قسمنی بیان ایتمك لازم. بن بو قسمنڭ اهمیتنی هرکشیدن اوّل تصدیق ایتدکمدن شعر، موسیقی، رساملق، تصویر وانسانلرنڭ حسلرینی کوته‌رگان وحیاتنڭ یارم لذتی بولغان بو ماطور فنلرنی انکار ایته دیه شاید تهمتلنمه‌م. انسانلرنڭ حیاتلری اصلاح ایتلوب، اصول تربیه بیرینه یتکرلگاچ، صنایع نفسیه بیوك اهمیت کسب ایده‌چکندن، کیلچکده بوفن اوچون میدان بیك زوردر. فقط شول قدریسی بارکه، صنایع نفیسه‌نی ماطور ایتو سعادت انسانیه‌گه ضرور توگل؛ بلکه بوفن اوزی سعادت انسانیه‌گه وسیله گنه‌در. یوقارووده ذکر ایتلگان صنایع نفسیه حیاتقه نسبتاً چه‌چکه‌نڭ آغاچ واولەنلرگه نسبتی کبیدر. آغاچ واولەنلر تربیه ایتلمه‌سه، چه‌چکه حاصل اولمادیغی کبی صنایع نفیسه‌ده اجتماع ومدنیتسز حاصل بولماز. بناءً علیه حیات ومدنیتنڭ اساسی بولغان فنلر وعلملرگه اعتبار ایتوب، حیاتنی اصلاح ایتمه‌زدن زینت، یالطراو صانالغان صنایع نفیسه‌گه آرتق درجه‌ده اعتبار واهمیت ایتمك فائده‌سزدر. منقرض بولغان بر خلق لسانی ایله شعر اوقومق ذوقنی یاکلەر؛ لکن حفظ صحت حیاتقه فائده‌لی اولدیغندن اوّل مرتبه‌ده لازمدر. صنایع نفیسه حیاتمزنڭ بوش وقتن اوتکارمك اوچونگنه‌گنه لازم اولدیغندن حیات اوچون لازم بولغان علملردن وقتمز آرتقان زمانده‌غنه اوقولورغه تیوشدر.

ماطور فنلرنڭ وجودگه چقولری علمی قاعده‌لردن باشقه ممکن‌ده توگلدر. بوسوز دلیلگه محتاج ایسه، شول طریقه ایضاح ایتو ممکندر: تصویر فنی ایله اوغراشوچیلرغه؛ تیاترچیلرگه بدنده‌گی سویه‌ك، طامر، بوونلرنی وآنلرنڭ حرکتلرینی بلورگه تیوشدر. نادان مصورلر شوعلملرنی بلمه‌دکلرندن واقعه‌لرنی

تصویر ایتکانده بیك بیوك خطالرغه دوچار بولمانده‌لر. بر نرسه‌نی تصویر ایته‌ر اوچون میخانیك علمی وقاعده‌لرینه‌ده آشنا بولمق لازمدرکه: عکس حالده حاضرده‌گی کوب تصویرچیلر کی تصویر ایتکان وقتلرنده زور خطالرغه ارتکاب ایته‌رلر؛ بر اوطریشنی تصویر یا که بر هیکل یاصابه‌حق بولسه‌لر، بیرینه یتکره آلمازلر. بوکونده بتون انسانلر حیران قالغان „دیسقوپولس“ هیکلی نره‌گی آلندیقلة یوری اوستینه توشه‌جه‌گی شبهه‌سزدر. رسم فننده معارف وفندن باشقه ممکن بولماوی هرکمگه معلومدر. رساملر نرسه‌نك کورینشینك قاعده‌لرندن غفلت ایتوب، اوزونلغین وهواده کورینشینی تصویر ایته آلمادیقلرندن رسملری فنون جمیله نقطه‌سندن قیمتسزدر. بالارسم ایتکان بر صورتنك ناچارلغی، نرسه‌نك کورینشن هم وصعیت طبیعیه‌سنی تصویر ایتونله‌گی خطالردندر. هرکم رسم فننه آرتق ترقینك کیفیتنی بلورگه تلاسه، بوفنده ماهر بولغان عالملرنك کتابلرینه. «راسکین»نك بوبابده‌غی انتقادلرینه کوز یورتسون! یا که رساملرنك ایك بیوکلرندن بولغان «رفائیل»دن اوّل رسم ایتلگان رسملرگه باقسون!

رسم فنی غایت اینجه بر فن اولدیغندن «مستر ج اویز» بوفنده نه قدر ماهر ایسه‌ده بر ته‌ره‌زه‌نی تصویر ایتووده کوله‌گه وشکلنی وآکارغه متعلق قاعده وعلملرنی بلمه‌دگندن بیك زور خطا ایتمشدر.

مشهور رساملردن «مستر روزتی» قیاشنك یدی نوسنی رسم ایتونده یاقطیلق قاعده وفنلری بلمه‌وندن زور خطاغه دوچار اولمشدر.

موسیقی علمی قاعده‌لرگه محتاج دیسه‌م، بلکه غریب صاناوچیلرده بولور. لکن موسیقی‌نك انسانده‌غی اینجه حس وشعورلرینی سویلویه‌چك حیالی برتصویردن عبارت بولووی بلنسه، بوتعجب کیته‌جکدر. چونکه طاوشلك حس وشعور مقتضاسنچه تورلی بولووی بوفنده اصل واساسدر. طاوشلرنك تورلی بولووی بعض وقتده قاعده‌گه مخالف واتفاقی ایسه‌ده عمومیت اوزره انسانده‌غی قوه‌لرنك عمومی قاعده‌لرینه تابعدر. شو جهتدن موسیقی طاوشلری حس وشعورنك عمومی قاعده‌لرینه موافق بولماسه، هیچ تأثیری بولماز.

بوحقیقت عینیله شعرده‌ده معتبردر. چونکه شعر حسیات وشعورلرنڭ وجودکه کیلگان طبیعتنڭ تورلی تعبیرلرندن عبارتدر. شعردة قافیه‌لر مجاز، استعاره‌لر، مبالغه‌لر شول طبیعی شعور وحسلر کورینه طورغان طامرلرنڭ حرکتلرینه موافق اولدیقده‌غنه بلیغ اولور؛ کوڭلکه موافق کیلور. شعر، حس وشعورلرنی جیماق وبو صفتلرنی جسملی ایتوب کورستور اولدیغندن شعر شول تـأثر آتقه موافق اولورغه، مبالغه ومجاز کبی شعرده استعمال نرسه‌لرنڭ اورننه استعمال ایتلولری تیوشدر. حس وشعورلر قایناب کیلگان وقتده‌غنه مبالغه‌لر آرتمالیدر. عکس حالده شعر، شعر بولماز.

ماطور فنلرنی یخشیلانمق آنلرنڭ کوربنشه خاصیتلرنی‌گنه بلمه‌کدن عبارت توگل؛ کورگان وایشتکان کشیلرنی قلبلرینی اوزلرینه اوزلرینه طارتو ایڭ مهم براش اولدیغندن مـاطور فنلرنی یخشیلانمق علم روح بلمه‌زدن ممکن توگلدر. کوڭللرگه تأثیرلری فکر وذهن بشرگه موافقتدن عبارت اولدیغندن بوقـاعده‌لرگه اعتبار ایتمك ذهن وفکر قاعده‌لرینی نتیجه‌سی دیمکدر.

بر صورتنڭ ماطورلغندن سؤال شول صورتنی کورچیلرینڭ فکرلرینه تأثیرندن سؤال دیمـکدر. تیاترده اوینالغان روایه‌نڭ یاخشی تصویر ایتلووندن ویازلووندن صورامق تیاترده بولغانلرنڭ یـاراتولرینی سؤال ایتونڭ عینیدر. شعر خیالی حکایه، رومان ومقاله‌لرنڭ گوزللکلری اوقوچیلرغه تأثیر ونظر دقتلرنی چلب ایتودن عبارت اولدقلرندن «علم روح"دن باشقه گوزللشدرمك ممکن توگلدر.

علمی قاعده‌لرگه گنه اعتبار ایتمك انسانـلرنی هنرلی، شاعر ایته فکرنده توگلمز، بلکه انساننڭ شاعر، رسام، هنرلی... بولووی طبیعتنده یاراتلویندەغی استعدادیله‌در. فقط یاراتلویندەغی استعدادی علمی قاعده‌لرگه محتاجلغنی بترمیدر. نه قدر استعداد بولسه‌ده، علمسز بر نرسه‌ده اشـلەمك ممـکن توگلدر.

علم ومعارف بـر هنرنی باخشیلاتماق اوچون لازم اولدغی کبی بر نرسه‌نڭ گوزه‌للگنی بلور اوچونده علم ومعارف لازمدر. بالا ایله زور کشینڭ بر صورتنڭ گوزه‌للگنی بلوده تفاوتلری بنه شول سببدندر. نادان ایله عالمنڭ برادبی شعرنی تقدیر ایتوده باشقه‌لقلری عالمنڭ حیات اشلرینی وبو شعرده بولغان ماطورلقلرنی بلووی آرتق اولدغی اوچوندر. فنی وعلمی بر نرسه‌نی کورگانده‌گی علم ایه‌سینڭ لذتلنووی نادان کشینڭ لذتلنودن آرتقدر. اش وهنرنڭ کوڭللرگه تأثیری هنر اش ایه‌سنڭ علم ومعارفی ایله تناسب بولغان کبی، بر هنرنڭ یاخشیلغنی وآنی کورگانده لذتله‌نمك وآ ڭلاوچینڭ علمی مقدارنده‌در. بوده علم فاعده‌لرنی بلونڭ نتیجه‌سیدر

علوم طبیعیه، صنایع نفسیه، تصویر، رسم، موسیقی وشعرلرگه کیرك ولازم گنه توگل، بلکه علوم طبیعیه اوزی شعریدر، علوم طبیعیه ایله شعر ضدلر دیمك بیك زور خطادور. درست یقین، قوه‌سیله عجیبله‌نمك قوه‌لری برسی ایکنچیسیه ضددر. حتی مفکره‌نڭ اوتکونلگی میل وشعور قوه‌لرینی اوترگان کبی شعور قؤتلی بولسه، مفکره‌ده ئوله‌ر. شول سببدن بونلر برسی دیگریه ضددر. لکن علوم طبیعیه ایله شعر بو نسبتده توگل. علوم طبیعیه‌نی بلمه‌ك خیال، طبیعت وهنرلرده‌گی ماطورلقلرنی بلووینی وسؤیووینی ناچار کورسه‌تمی؛ بلکه علوم طبیعیه شعرنڭ خزینه‌سیدر. هر کشی علوم طبیعیه‌دن خبرسز بولسه، کائناتده بوشلقدن باشقه بر نرسه‌ده کورمه‌یه‌چکدر. علوم طبیعیه ایله اشتغال اینوچیلرده قوهٔ شعریه باشقه‌لرندن آرتق بولا. «غاچ میللر» نڭ طبقات ارض فننده یازغی اثرلرینی، «مسترلویر»نڭ «دینگز ساحللرنده» یازدیغی کتابلرینی هرکشی اوقورایسه، علوم طبیعیه‌نڭ انساننڭ شعر سویله‌و قوه‌سنی آرتدرووینه ایمان ایته‌ر. «غابتیی» صوڭغی عصرلرده آوروپاده یتشمش شاعرلرنڭ ایڭ مشهورلرندن اولوب اصلی آلماندر آنڭ ترجمهٔ حیاتنی هر کشی فکرله‌سه، علوم طبیعیه ایله شعرنڭ بر کشیده جیلوووینه اوشانور. «علوم طبیعیه اوقغان انسان شعرنی احترام ایتمه‌ز.» اعتقادنده بولمق آحمقلق، ایمانسزلق توگلمیدر؟ نادان قاشنده اهمیتسز صانالغان صو طامچیسی

علوم طبیعیه‌گه آشنا بولغان عالم نظرنده بو طاچیده یاشن پیدا ایته‌جك قدر قوّت بولنور، نادان کچکنه کیتیك قار کیسه‌گنده هیچ براهمیت طابا آلماسه‌ده میقرسقوبدن قاراغان عالم نورلی عجبلی بلور شکللری کورر. نیگزسز توگه‌ره‌ك طاشنك میلیون یللر مقدارنده سیللر اچنده قالوینی بلگان طبقات ارض عالمینك قوهٔ شعریه‌سی ایله هیچ نرسه بلمه‌گان نادانلغی شعر قوه‌سنی بر درجه‌ده بولورمی؟

علوم طبیعیه‌دن خبرسز انسانلر اوزلرینك اطرافلرینی احاطه ایتکان اورمان، آغاچ، طاش، اوله‌نلر وباقچه‌لرده‌غی ماطورلقلرنی بلمه‌دکلرندن صوقورلردر. دینگز چیتلرنده یاشه‌یده قارماق آو ایله بالق سوزمه‌سدن عمر کیچروچیلر دینگزنك اینگ بیوك لذتنی یوغاتدیقلری کبی علوم طبیعیه بلمه‌گان آدملرده حیاتنك زور لذتنی ضایع ایته‌لر. لکن مع التأسف انسانلر کیره‌کسز نرسه‌لر ایله، اسقوتیا ملکه‌سی «ماري» نك طاشلانقدقلری یله یونان شعرلرینی تنقید ایله عمرلرینی ضایع ایتسه‌لرده اینك زور شعر دیوانی واینك فائده‌لی جناب حقنك قدرتیله یاصالغان بیرنك طبقه‌لرینی فکرله‌مه‌زلر بو بیانمزدن اوقوچیلر بو بیشنچی قسمنك علمی قاعده‌لرنی بلورگه توقطاون صنایع نفیسه‌نی ترقی ایتدره‌جك علوم طبیعیه‌دن باشقه ممکن بولماون وبو فنلرنك اهل فکر اوچون اوزلرینگنه بیك زور شعر دیوانی بولولرن آکلامشلردر.

معارفده قیمت نسبیه :– معارفنك فائده‌لری بیان اولندقدن صوك معارف آراسنده نسبت قارامقده زور واوزون بحثلرگه محتاج اولماپاچقمز طبیعیدر. معارفنك فائده‌سی بلینسه، برسینك ایکنچیسندن فائده‌لی بولووی بلنه‌چکدر.

برعلم حیاتده اینك فائده‌لی علم بولسه، فکرنی ترقی ایتدروده‌ده اینك فائده‌لیسی بولووی معلومدر. معلومات آرتدره‌ق اوچون برتورلی، ذهننی ترقی ایتدرمك اوچون ایکنچی تورلی تربیه‌گه محتاج اوله‌ق طبیعت وحکمت الهیه‌دن جزء بولغان اقتصاد قانونینه مخالفدر.. وجودده‌گی هر نرسه اوزینه چیکلنگان وظیفه‌نی اداء ایتوب اوسه‌ر؛ قوّت کسب ایدر. قزل توسلی هندی وحشی حیوانلر ایله طارطشوندن یوگورو وینگل حرکت ایتونی اوگره‌نور.

بو علمی نتیجه‌سنده آوچیلقده مهارت کسب ایته‌ر. اویون وگیمناستیق کیترمه‌گاننی حیانده‌غی تورلی حرکت واشلرندن تحصیل ایته‌ر. هندینك اوزون مدت تجربه صوکنده تحصیل ایتکان یوگورووی، وحشی حیوانلرنی قولنده‌غی دقت وبلمنی غیر طبیعی اویونلرده طاپمق ممکن توگل، جنوبی آفریقاده‌غی وحشیلر نك کوزلری اوزلری قاچقانده باکه قوغانده یراق حیوانلرغه قاراولرندن تلسقوب کبی بولغان؛ اوزاقدن کورولری، حیات ومعیشتده‌گی حاللری اوزلرینه تیوشلی بولغان وظیفه‌لرنی ایفا ایته‌رمکده‌در. حال شول ره‌وشده ایکن انسانلرغه حیات وطورمشلرنده رهبر بولغان تربیه‌لرنك‌ده فکر وذهنلرنی اوسترواری شبهه‌سزدر.

لغتلرنی حفظ ایتمك قوهٔ مذکره‌نی قوتله‌گان کبی علوم طبیعیه‌ده قوتلی؛ بلکه ذاکره‌نی قوتلاوی لغتلرگه نسبتکه کوب درجه‌ده آرتقدر. چونکه ذهن وفکرنك قوتلانووی آنی اشله‌تمك نتیجه‌سیدر. علوم طبیعیه وکیمیا فننده ذکر ایتلگان نرسه‌لرنك ماده‌لرن ترکیبن، جاذبیت، ضیا، حرارت، الیکتریك قانونلری کبی نهایه‌سز نرسه‌لرنی بلمك ذهن وفکرنی اشله‌تودن باشقه ممکن توگلدر. بوفنده مذکره‌نی اشله‌تورگه حاجت کورلگان علملرنی ذکر ایته‌چك بولساق، آدم تشریحنده‌غنه دوقتور ذهنی آلتی مرتبه اشله‌تورگه محتاجدر. نباتات عالملری اوله‌نلنك ۳۲۰ مك، حیوانات عالملری ایکی میلیون مقدارنده حیوانلرنك جنسلری بولوون بیان ایتمشلردر. علوم طبیعیه نهایت درجه‌ده زور، برگنه کشینك فکری احاطه ایته‌رلك بولمادغندن نیچه قسملرگه آیراوب هر قسمینه برگنه کشی تخصص ایتمشدر. علوم طبیعیه بوقدر بیوك ایکن شکسز بوفنده مذکره‌نی امتحان واشله‌توده لغت یادلاودن کیم توگل؛ بلکه آرتقدر. چونکه کلمات ایله ذهندن فاله‌چق فکرلر آراسنده مناسبت کوب وقتده اتفاق؛ علوم طبیعیه‌ده لازمدر لغتده طبیعی مناسبت برطاقم اصول، رسملردن وقانونلرینی ایضاحدن عبارت بولغانلغندن معنا ایله لفظ آراسنده مناسبت عرضیدر. علوم طبیعیه‌ده ایسه سببیدر.

لعتنر عقلعه موافق بولمغان علاقه‌لرنی آڭلاتقانده علوم طبیعیه عقلگه موافق علاقه‌لرنی آڭلاتمقده‌در. بونك اوستینه علوم طبیعیه‌نك آدمگه حکم نوه‌سی بیروی فکرلسه، لعتده نابولماغان ذهننی امتحان اینو فائده‌سون بیروبده معلوم بولور. استاد «فارادای» تربیهٔ فکریه حقنده سویلاگان خطبه‌سنده: تربیهٔ عقلیه‌نك ایك فائده‌سزی حکم ملکه‌سن کیمتکان تربیه در» دیه‌رك قیمتلی برسوز سویلامشدر. تربیه عقلیه‌ده‌گی بوکیمچیلکنی تربیه‌ده‌گی ترتیبسزلکدن کورمشدر. بوایسه شکسز برحقیقتدر. چونکه لعتلرنی کامل بلسه‌کده علوم طبیعیه کبی درست نتیجه وحکم چقارو ملکه سیبی بیرمی. علوم طبیعیه دهن اشل‌نورگه‌گنه توگل، بلکه انسانلرنڭ اخلاقلریبی تربیه‌لرگه وحرتربیه بیررگه ایڭ برنچی سببلردندر. قاموسلر ملان ماده ولعتنڭ معناسن، نحو وصرف کبی فنلر برمخصوص قاعده‌لرنی بلدررلر؛ شاکردلرده بونی هیچ فکرلرون آروطماسدن اشانچلی برسوز دیوب قبول ایته‌رلر. بوایسه تعلیمده استبداد دیمکدر. علوم طبیعیه‌دة ایسه حال باشقه ره‌وشده‌در؛ علوم طبیعیه‌ده انسانلرنك سوزلری دلیلسز قبول ایتلمی. کچوك شاکردلر بیله هر نرسه‌نك صورتنی ذهنلرینه عرض ایتوب، اورلری حقیقتنی آڭلارغه تلیلر. درستلگینی دلیل ایله اعتقاد ایتمه‌زدن قبول ایتمیلر. بوایسه شاکردلره استقلال روحنی اوستره. استاد «تندال» دیدگی کی: علوم طبیعیه بحث نتیجه‌سنده انسانده تواضع ودرست اعتقادلر اوستره علوم طبیعیه خرافاتلر ایله تازتشدغندن انسانلرنك دینی تربیه‌لرینه بیك زور فائده‌لر کیتره‌در.

استاد «هکسلی» خطبه‌سینك آخرنده: «درست علوم طبیعیه ایله، درست دین طوغانلردر. برسینك ایکنچیسندن آیرلوی ایکیسنده خراب ایته‌ر. علم دینگه موافقتی سببلی نجاح طاپقان کبی دینده علمگه موافقتیله نجاح طابار. فیلسوفلرنك سیرتلری آنلرنی فکرلرگه یته‌کلگان نرسه دین روحی بولدغندن دینك یمشی بولورغه لایقدر. بلکه علمنی طاشلاواوزمزنی چرناب آلغان مخلوقاتنی بلو واوقودن مانع بولغانلغندن دینگه مخالفدر.

بونارغه کچك مثال اولەرق: بر محررلرنڭ یازغان کتابینی طشندنغه قاراب اچنده‌گی معنا و ەڪمنلرینی بلمەزدن آدملرنڭ آنی مافطاولرینڭ قیمتسز بولووینی مثالغه آلورغه ممکن. قیاس ایتسەك، بتون انسانلرده کائناتنی یارانقان جناب حققه نسبتلی شولای، بلکه موندنده ناچار برحالده، انسانلر طبیعتنڭ ماتورلغینی فکرلرگه وقتلرینی صرف ایتوچیلرنی شلتەلیلر، جناب حقڭ غریب مخلوقاتلرینه قارشی ادبسزلك کورساتەلر؛ بوحال علوم طبیعیه اوقماولرندن طوغان دینسزلکدر. علوم طبیعیه اوقومق جناب حقنی بلورگه و کائناتنڭ زورلغینی طانورغه سبب، بیك بیوك عبادت، تسبیح و تهلیلدر.

علوم طبیعیه بتون کائناتدەغی نظاملی حرکتلرگه اشانورغه و احترام ایتەرگه سبب بولدغندن، دینگه موافق بولغان کبی ایمان قوەسنه آرتدرادر علوم طبیعیه اوقغانلر کائنات آراسندەغی مناسبتنی تجربه صوڭره بلوب، جناب حق ایله کائنات آراسندەغی علاقەغه ایمان ایتەرلر؛ یخشی و نچار نتیجەلرگه اشانورلر. جناب حقنڭ عقاب وعذابنی دنیادەغی نظاملرغه امانت ایتووینه آدم آنارغه اطاعت ایتمك اوچون یارالتلغان طبیعتده وقانونلرده بیك زور فائدەلر بولووینه ایمان ایتەر. علم بزگه اوزمزنڭ قوّت قدرتمزنی و بارلقەغی سرلرنی بلدردگندن علوم طبیعته ایله دین بردر. علم، بزگه بلوی ممکن هرنرسەنی کورسەتوب، چیکلرینی بلدره؛ انسانلرنڭ جناب حقنی آڭلاونده استبدادیولینه کروب، جناب حقنی بلمەك ممکن توگل دیه حکم ایتمەز ... علم، زور قوّت آلدندە انسانڭ عقلی کچوك بولووینی بلدردگی کبی تقلید و آدملرنڭ فکرلرینه صوقر کیونچه اطاعت ایتدرماز. علم، جناب حقنی اوروتکان پردەلرنی آچار. هرنرسەنی آچق ایتوب بزگه کورساتور.

خلاصه علوم طبیعیه فکرمزنی اشلتو اوچون ایڭ نفیس علم بولغان کبی کامل معیشت وترکلك یولینی کورسەتوده بر نچیدر. لفظلرنڭ معنالرینی حفظ ایتودن البته ذهن، فکر ودینی تربیەمز اوچون ایڭ کیرەکلی

بولغان علوم طبیعیه آرتقدر. بوقاروده‌غی قایو علم اینک نفیسدر سؤالینه؟
البته علوم طبیعیه دیمک جواب بولاچقدر.

تورلی علم ومعارفنی‌شرقی عکمتلرنک بعضیسینه اوخشاته‌چق بولساق، علم طبیعیی انسانلرنک عقللری ایرشمایه‌چک درجه‌ده کمالات وفضائل ایه‌سی، وبتون‌اوزی‌اشلری‌آنارغه طانشرلغان وآنک عقلی، مهارتی‌واخلاصی آرقاسده بتون نظام حاصل بولسه‌ده، برچیتلوکده اونوطلغان وباشرلگان خاتون کبیدر بتون عائله‌نک اشینی اشله‌دکی حالده اوزینک تکبر فرداشلری‌آراسینه بیزه‌نوب ویخشی کیوملرن کییوب متکبرانه حقار. لکن شول قدری بارکه: بوتکررلی، اشلوکلی، ماتور خاتونلر چیتلوکلرده اونوطلغان بولسه‌ارده، علوم طبیعیه دنیاغه پادشاه بولوب، قیمتی ماتورلغی تقدیر ایدلمشدر.

عقل تربیه‌سی:

هر وقتده تربیه ایله اجتماعی قانونلر آراسده زور مناسبت بار. چونکه ایکیسینکده طوواچق اورنی انساننک عقلیدر. ایسکی امّتلرنک تاریخلرینه کوز یوررلسه، آدملر دین ایله کوحله‌نگان وقتلرده بالالر مجبوری تربیه ایتاولری کورلور. (۱) «پروتستانت» مذهبی ظاهر بولوب دینی اشلرنی فکرله‌ونی درستله گاچ، تربیه‌ده انسانلرنک فکرلری باشقه‌لاشدی. فائده‌لی وضررلی تربیه‌لر آراسی آیورلا باشلادی. انسانلر استبداد، ظلم آستنده، بیهوده ترسه‌لر اوچون باشلری کیسلگانده تربیه‌ده حکومتلرنک آور قانونلرینه موافق بیهوده اشلر اوحون قامچی، طایاقلر ایله قیناو، قولاقلردن طارتو، یوزلرگه صوغودن عبارت ایدی. حکومتلرنک سیاستلری آلوشنوب، استبداد، ظلم بترلوب جزالر جیکلدیتلگاچ، بالالر تربیه‌سیده باشقه‌لاشدی. جزالر ایله تربیه‌لاو بترلدی. انسانلرنک فضیلت ونقوالقلری اوزلرینی نعمت ولذتلردن محروم ایتولری ایله چیکله‌نگان زاهد ودرویشلک عصرلرنده‌ده

---

۱) فیلسوف الله کتابندن ورسولنک درست حدیثلرندن عبارت بولغان دین اسلامنی چنلاب بلسه‌البته باشقه تورلی سویلر ایدی. لکن ...(مترجم)

تربیه بالالرنی هرنرسه‌دن طیبو ومحروم ایتو قاعده‌سینه بناء ایتلگان ایدی.
فکر وعقیده‌لر باشقه‌لاشوب، آدملر حلال نعمت ولذتلرنی اوزلریه درستلیگاچ
اش، اشتغال وقتلری قسقارتلوب،راحت وبوش وقتلر کوبه‌یلدی. استاذلر
بالانك شهوه‌تینه حریت بیروب،طبیعتلری استه‌گان نرسه‌لری، اویون،
کولکیلرنی بالالرغه مباح ایتدیلر. مونه بوبیاندن تورلی عصرلرده تعلیم
ایله اجتماعی نظاملر آراسنده‌غی مناسبت آڭلانماندر.

بنه بواوزگارشلر ایله بواوزگارونك سببی بولمان تورلی فکرلر
آراسنده‌ده مناسبت بار. برنیچه عصرلر اوّل انسانلرنك دین، سیاست وتعلیم
خصوصده اعتقادلری برایدی. اول وقتده حکم سورگان تربیه واوقو
یوللری اوزگه‌رر دیوب اول زمان آدملرینك خاطرلرینه‌ده کیلمی ایدی.
آدملر اوچون ایك فائده‌لی واشلکلی بولغان حریت شخصیه‌نی سه‌ومك
فکری طارالون «پروتستانت» مذهبینی میدانغه چقاردی. نتیجه‌ده کوب
دینی مذهبلر وهر تورلی سیاسی مسلکلر میدانغه چقدی. ایسکی تربیه‌گه
قارشی انگلیز فیلسوفلرندن «باقون» بیك زور صوغش آچدی. حریت
شخصیه‌نی سه‌ومك فکری آرطوب، تربیه وتعلیم یوللری کوبه‌یدی. دین،
سیاست، فلسفه وتعلیم‌ده‌گی بواوزگه‌رشلر حریت شخصیه‌نی سه‌ومك وآثارنه
حریصلق نتیجه‌سنده میدانغه چقمشدر.

کوب کشیلر اوقو یوللرینك کوبه‌یونی یارانماسه‌لرده، تربیه وتعلیمده‌گی
بواختلاف تربیه اوچون طوغری یول کشف ایته‌چکدر. دینی مذهبلرنك
کوبه‌یووینه کوب کشیلر قایغورسه‌لرده، تعلیم یوللرینك کوبه‌یووی حیات
اشلرندن بحث ایته‌رگه بیك زور یاردمچی بولدیغندن، وتربیه‌ده رهبر
بولاچق بیلگلی بر یول بولمادیغندن، بیك فائده‌لیدر. حقیقت ومقصودغه
جیتمه‌ك تورلی فکر ومذهب ایه‌لرینك بحث، تفتیشلرینه وآنلرنك اوز
مذهبلرن طاراتولوینه باغلودر. بحث ایدوچی بحثنده حق ایله باطلنی
قاتناشدرسه‌ده، محاکمه میداننده حق ظاهر بولاچق؛ باطل ویاگلش فکرلر
طاشلانه‌چق؛ خراب بولمایه‌چق حق بناسی باقی قالاچقدر. هرکم نادانلرنك

اتفاقلری، بحث ایتوچیلرنك اختلافلری وعالملرنك اتفاقلرندن عبارت بولغان افکار عمومیەنی اعتبارغەآلسه، ایکنچیسینك اوچنچیسینه نیگز بولووینی بلور. حال شول رەوشده ایکان اوقو بوللریناك کوبەیولرینه فائدەلی وکیلەچکده گی سعادتکه سببچی کوزی ایله قارامق لازمدر.

حاضرده انسانلرنك تربیه حقنده‌غی فکرلرندن بحث ایتەچکمز. تورلی فکر ومذهبلرگه آشنا بولوب، تورلی فکرلرنی محاکمه ایتکاچ، مقصودغه ایرشورگه وسیله بولغاننی قبول ایتەرمز. حاضر باکی وایسکی تعلیم بوللرینی مقابله ایتوب بحث ایتەرگه کرشەچکمز.

برعیب بتورلسه، عادته آنك اورنینه ایکنچی تورلی آثارغه ضد بولغان عیب پیدا بولادر. آدملر بدنگه گنه خدمت ایتمکده ایکان، بر عصر اوتمەسدن بتون آدملر یالغز عقل تربیەسینه خدمت ایتونی مقصود ایتوب طانودیلر؛ اوچ یاشدن اوزماغان بالالرنی آتالر، استاذلر آلدینه کتابلر نویوب اوقتورغه باشلادیلر؛ انساننك حیاتده ایك محتاج بولغان نرسەسی علمگنه بولوینه ایمان ایتکانلر ایدی؛ کوب زمان کیچمەزدن انسانلر ایکی مذهبنگده درست بولماوینی بلوب، حقیقتنی آکلاب عقل وبدن هر ایکیسی تربیه گه محتاج بولووینی فهملەب، ایکیسی ایلەده عمل ایتەرگه باشلارلر. آدملر حاضرده کوکلدن حفظ ایتونك ضررلرینی آکلاب، ضرب جدولی ترتیب ایتدیلر. چیت تللرنی بالاغه اوگرەتکانن بالاغه اوز تلینی تعلیم ایتو اسلوبنده، طبیعتینه موافق اصوللر حاضرلەدیلر. انسانلر تربیەده شول درجه گه ایرشکاچ، قاعده ایله تربیەلو اصولی بتوربلوب، ذهننی واطمی تورغان جزئیاتقه تطبیق اصولی ایله تعلیم باشلانەچی شبهەسز. شاکرد جزئیاتنی اوگرەنوب، شول جزئیاتلردن کلی قاعدەلر چقاروب، باشنی قاعده یادلاب واطودن قوتلاچقدر. بواصول سببلی ذهن علمنی خزینه ومنبعلدن آلفانلقندن بودرست وموافق اصولدر. ذهننی اشلەتمەزدن تحصیل ایتلگان علم قوتسز وکوچسز حاصل بولغان مال کبی ضائع بولووی، بتووی یاقندر. اوشنداق جزئیاتقه تطبیقسز، اشلەتلمەزدن ذهنلرگه آطلغان قاعدەلرده کوچسز

طابلغان مال کبی اونوطلوب، ذهنلرده اثری‌ده قالماز. اشـل‌توب دهنگه بیرلەشدرلگان علملر خاطردن هیچ بر وقت چقه‌ازلر. قاعده گنه یـادلاب اوقوغان شاگرد حفظ ایتکان قاعده‌سینی اونوطقانلغدن حیران وعاجز قالا؛ جزئیاتقه تطبیق ایله اصل لغتنی اوقوغان بالا هر یاکی مسئله‌نی حل ایتکان کبی ایسکی مسئله‌لرنیده حل ایته آلور. قاعده یادلاب اوقوغان بالا ایله لغتنك اوزن وجزئیاتقه تطبیق ایله اوقوغان بالا آراسنده‌غی آیرما اجزالری برسی ایکنچیسینه نق طوتاشوب بابشقان اوسنیه اوله‌نلر چققان توبه ایـله اجزالری اوچوب طورا تورغان قوم توبه‌لری آراسنده‌غی آیرما کبی اؤلگیسی نی قدر جیللر قاطی بولسه‌ده، اوچی؛ ایکنچیسی آزغنه جیل بولسه‌ده اوچوب بته‌در. ایکنچی اصول ایله اوقوغان دهنلر فکر وتفتیش ایته‌رگه اوگره‌نگانلگندن قاعده‌نی حفظ طریقیله اوقوغان بـالانك دهنی ایرشه‌یه‌چك معنالرنی چقاررغه مستعد بولادر.

آدملرنك قاعده یاتلاطوونی شولغتنك بناسی‌بولغان‌جزئیات ایله آلماشدرو کبره‌کلگی بلولری همده صورتلری ذهنده اورناشمازدن ثلك معنالرنی حفظ ایتدرونی طاشلاولری اؤلـگی وقتلرده بر نچی مرتبه بالالرغه اوقوطلغان نحو، صرف وبلاغت فنلری کبچکتروب اوقورغه سبب بولدی، مشهور عالملردن موسیو «مارسیل» : „نحو. صرف، بلاغتنی بر نچی درجه‌ده بالالرغه اوقوطمق مناسب توگل، بلکه بونلر جزئیاتنی بلودن، حقیقتلرنی برسن ایکنچیسینه پطبیق فکرله‌ب اشل‌تودن حاصل بولا طورغان قاعده‌لر » دی.

خلاصه مذکور فنلر لغتنك اصلی وفلسفه‌سیدر. هیچ بر امّت اوزینك لغتنی قانون یا که قاعده‌لر واسطه‌سیله وجودکه چقاره آلمی. بلـکه لمت تلده استعمال ایتلوب، شعر وخطبه‌لر سویله‌نوب کوب زمانلر ایشتلگاچ نحو، صرف وبلاغت قاعده‌لری تألیف ایتمك خاطرلرگه‌ده کیلمه‌زدن نتیجه‌ده لغت اوز اوزندن میدانغه چقادر. «ارسطاطالیس» علم‌منطقنی یونانلیلردەغی مناظره نتیجه‌سنده تألیف ایتمشدر. خلاصه مذکور فنلر لغتنك یمشی بولدقلرندن لغت اوگره‌نمه‌زدن بونلرنی شاکردلرگه اوگره‌تمك جائز توگلدر.

ایک اوّلگی تربیه بالالردەغی مشاهده قوەسی اوسترمک بولورغه تیوش. آدملر بالالرده اعضالرینی اشلەتورگه هوسی بیک زور بولغانلقن بلوب خطالرنی آکلادیلر؛ بالالرنک اویون، کولکلری وهر حرکتلری مقصودسز بر اش بولماوینی، بلکه بو حرکتلر بارچەسی کیلەچکدە گی معلوماتلرینه نیگز وطبیعت تلەوی بولوون بلدیلر. انسانلر فیلسوف «باقون» نک بارلق - موجودات - علوم طبیعەنک اساسیدر. بو علملرده آدملرنک ترقیلری جسمنک صفاتلرینی، عرضلرینی بلوب، فکرلرن اشلەتمک ایله اولاچقدر. حواس، تربیه ایتلمەسه تعلیم دوالاونی قابل بولمایەچق درجەده بوزوق وناقص بولاچقدر» دیگان سوزینی آکلادیلر. مشاهده - کوررنک فائدەسی رسام، علم نبات وحیوان، کیمیا، طبیعت، هیئت، هندسه وباشقه فن عالملرینەگنه مخصوص توگل، بلکه هر نرسەدەگی حقیقت وسرلارنی آکلاغان فیلسوف، بارلقده باشقه کشیلرنک کوزلری کورمەگان معنالرنی کوروب شعرلرنده انسانلرغه تأثیری روشده آکلاتقان شاعرلر اوچونده فائدەلیدر.

اصول تعلیمده زور اوزگاریش کیترگان وعلمنی سودرگان نرسه بولسه اوله درسنک لذتلی وکوکلنی کوتەره طورغان بولویدر.

علمنی سومک ودرس ایله لذتلنمەک شاکردنک آکلاوی وراحتلەنوی نتیجەسندەدر. شاکردنک اوزینه عرض ایتلگان معلوماتلردن راحتلەنووی فکرینک شول معلوماتلرغه محتاجلقن، راحتلەنمەوی بونلرغه استعدادسز یاکه درسدەگی تعلیم کیفیتینک بوززقلقندندر. شول سببدن معلمنک ایک مهم وظیفەسی طلبەلرنک هوس وآرزولارینه نظارت ایتوب، نیندای درسکه هوس واستعدادلرینی بلمەک وبالاغه ایک لذت بیرەچک معلوماتنی ایک یاخشی روشده بیان ایتمەکدر. بالادەغی هوس درسنک نجاحینه ایک زور شاهد بولغان کبی بالانک هوسزلکی درسنک آلغه کیتمەوینه ایک بیوک دلیلدر. بالالرده هوس نسه معلمگه درسلرنی کیسمەک لازمدر. شول جهتدن بالالرنی درس آرالرنده شهر طشندەغی بیرلرگه وباقچەلرغه آلوب چقماق، علمگه رغبتلەندرمک همده

شول مقصود اوچون، خطبه‌لر سوزیلەتمك برلانمق کوبه‌یدی. بالالرنی‌استه‌گان نه‌رسه‌لردن محروم ایتمك درویشلك عصری تربیه‌لری تمام‌بتورلدی.

تربیه‌ده‌گی بو اوزگه‌رشلر آراسنده مناسبت بارمی؟: «اصول تعلیم ایله طبیعت قانونی آراسنده‌غی مشترك بولغان نرسه موافقندرکه: اصول تربیه شونی تلیدر. چونکه بالالرغه استبداد ایله معامله‌نی بتورمك یه‌ش وقتلرنده اوزلری استه‌گان نرسه‌نی اشله‌رگه حریت بیرمك طبیعت قاعده‌سیدر. کوگلدن حفظ ایتدروب، اوقوطونی بتروب صورت، شکل، آلتلر ایله آغزدن اوقوتمق تربیه ایله طبیعت قانونلرینی جیبو دیمکدر. قاعده حفظ ایتدرو اورنینه لفتنی اوزینی اوقطوب، قاعده‌نی صوك درجه‌ده اوقوطمق‌لازمدر. انساننك هر اشده‌اوسووی شول اشدن لذتله‌نووی، آرزووی ایله بولدغندن بالاغه‌ده درسلرنی زینتلی وآرزو ایته‌رلك ایتمك بر نچی درجه‌ده مهم وطبیعتکه موافق بر وظیفه‌در.

شول سببلردن بزگه استاذ «بیستالوزی» نك حکمتلی سوزنی خاطرمزدن چغارمازغه تیوشدر: «تربیه عقلنك اوسووینه، دوردن ایکنچی دورگه کروینه موافق بولورغه تیوشدر» تربیه عالملرینك بو سوزنی تکرار ایتولری بو مذهبنك موافق وایبه‌رورگه لازم بولغان برحقیقت بولوون «میستر مارسیل» طبیعت یولی تربیه‌ده ایك کامل یول» دیمشدر. «میستر وایره»: معلومات ازله‌ونی بالانك اوزینه طابشرمق آرتقدر. چونکه بالانك اوز فکری اوری حقنده باشقه‌سینك فکرندن درستدر». معلم، معلمه واستادلرنك ذهنلرینه خدمتچی بولولری وآلارنك ذهنلری استه‌گان ترسه‌لری اوگره‌تولری درسده بالانك اوسووینه بر نچی سببدر.

لکن بویاکی اصول تربیه‌ده امید ایتلگان فائده‌لرنی بیرمه‌دی. بالالرنك کوبسی بو وسیله‌لرنی مکروه کورمه‌کده‌لر. بوعجب براش توگل. چونکه بواصول تربیه‌نك ترقیسی اقتدارلی معلملر، تربیه‌گه آشنا معلمه، استاذلرنك بولووینه باغلودر. آلت نی‌قدر یاغشی ومحکم بولسه‌ده، اقتدارسز، چولاق کشینك قولنده اشله‌میدر؛ معلملری اقتدارسز بو یورطده (انگلتره) تربیه

وتعلیمگه اهمیت بیرلمه‌دگندن تربیه ثمره‌ده بیرمی. بلکه اقتدارسز، معلوماتسز معلملر اوچون ایسکی طریق فائده‌لیده بولسه بولور.

امید ایدلگان بیوك مقصودلرغه ایرشورگه سبب ووسیله بولغان تربیه‌نك مهم قاعده‌لرینی ذکر ایته‌من. ۱) تربیه‌ده ینگل شیدن آورغه، بسیطدن مرکبکه کوچمه‌ك لازمدر: عقل، باشقه اوسه‌طورغان نرسه‌لرکبی، اوسووده بسیط بولغان صورتدن مرکب بولغان صورتکه ایله‌نوب طوردغندن تربیه عقلغه، حالگه موافق بسیط روشده باشلانوب، آقرونغنه مرکبلك‌گه ایله‌ندرلورگه تیوشدر. بالانی تربیه ایتمه‌گان وقتده ترتیب رعایه ایتلوب، اوّل بر تورلی صوکره ایکنچی، اوچنچی الخ تورلی علملر تعلیم ایتلورگه تیوشدر. بونك سببی عقل بالاده کچك وقتده اویماغان بر حالده بولوب آز آز اویانوب، تمام اویغانماچقنه انساننك بلاغتکه ایرشوبدر. بناء علیه علملرده بره‌م بره‌م اوگره‌تلوب، ملکه آرطووی ایله آرطدرولوب، علملرنك خاتمه‌سی ملکه‌نکده خاتمه‌سی بولورغه تیوشدر.

۲) عقلنك اوسووی باشقه نرسه‌لرنك اوسووی کبی الك مرتبه‌ده چه‌چلگان حالندن نظاملی وطوپلانو حالنه کروب، ترتیب کسب ایته‌ر؛ بلاغتکه ایرشمك ایله کامللەشور؛ ترتیب ونظامی نی قدر بولسه طوغرولغی، اصابتیده شول درجه‌ده بولور.

شول سببدن عقل اوّل مرتبه‌ده کوز وتل کبی کمالنه ایرشور. ایلك مرتبه‌ده کوز یاقطلق، فراکلقدن باشقه‌سی آیرماسه‌ده، کوررگه عادتله‌ندکچه کورووی آرطوب هر تورلی توسلرنی، شکللرنی آیرور. عقلده کوز کبی اوّل مرتبه‌ده حتی آیرمالری بیك زور بولغان نرسه‌لرنی آیرماسه‌ده، صوکره هر تورلی اینجه معنالرنیده آیورادر. تربیه‌نکده شول قاعده‌گه بناء ایتلووی لازمدر. چونکه بالانك، اوّل درجه‌ده اوقورغه طوتنغان شاکردنك ذهنینه نچکه معنا وفکرلرنی قبول ایتدرمك ممکن توگل ایکن، نیچك معلم بالانك ذهننه فکر بیرده‌چك لفظلرنی حفظ ایتدره بلور؟ لفظ یادلاطلغان بالا ایکی حالنك برسنده بولنور: معناسنی آکلاماردن لفظنی، یا که آوروآکلاشلماغان

برمعنا حفظ ایته‌ر. بالا نرسه‌لرنی طانماسدن، اوخشاشلی نرسه‌لرنی آیورماسدن کورگان نرسه‌لر بنك خاصیتلرنی بلمه‌زدن اوقوغان قاعده‌لرنك افظلرینی آڭلاماز. شول سببدن بالانی اوقونورغه باشلاغانده ینگل، بسیط بولغان مثاللرنی اوگره‌تمك ایله باشلارغه تیوش؛ ذهننده فکرلر یرله‌شکاندن صوك خطأ ایتمه‌ز؛ کوب مثالردن حاصل بولغان فکرلر آچق درجه‌ده بلنگاچ،عمومی قاعده‌لر اوگره‌تیلور.

۳) بالانی تربیه‌لاو امثلرنی تربیه‌لاو نظام واسلوبنه موافق بولورغه تیوشدر. بوحقیقتنی وراثت نظامی تأکید ایته‌در؛ آدملر آتا، آنالرینه، باباللرینه اخلاق وخلقتده اوخشیلر. عقلده بولا تورغان مجنونلك کبی نرسه‌لر بتون نسلگه نیچه بوونلرغه قدر سرایت ایته‌در. انسانلرنك جنسیتلرینه هیچ برتورلی سبب تأثیر ایته آلمی. چیت خلق آراسنده اوسسه‌ده، فرانسوز بالاسی فرانسوز بولا. شول ذکر ایتلگان قاعده بارچه آدملرده طابلغان کبی، عقللرده‌ده‌کوره‌در. آدملر تیز وقتده تربیه‌ده انسانلر اوزلری اوسکان شول طبیعت قانونینه ایه‌ره‌چکردر. بناء علیه بالالرنی تربیه‌لاومز عموما عقلنی تربیه‌لاو قانونینه موافق بولورغه یعنی مدنیتکه اساس بولاچق تربیه بولووی لازمدر. انسانلر آراسنده مدنیت ضرورت سببلی مجبوریدر. بارچه انسانی مدنیتل‌شورگه مجبور ایتکان ضرورتلر بالاده‌ده بار. بناءعلیه بالانی تربیه‌لاو مدنیت کبی اوسوونده هم ترقیینده مجبوریدر. موی شول ره‌وشده آچق سویل‌مك ممکن: عقـل اوزینی هرتورلی آور مسئل‌لر، مشکل‌لکلر چورناب آلووینی بلوب، شول اوزینی چورناغان آورلقلرینی چیشه‌رگه،تفتیش، فرض، تجربه مقارنه طریقیله کرشمشدر. معلومات کسب ایتکاچ،علم ومعارف تحصیل ایته‌رگه عقل اوزینه ذکر ایتلگان مقارنه، فرض، تجربه، تفتیش اصولندن باشقه یول طاپمادی. بالا عقلینك بارلق دنیاسینه مناسبتی بارچه انسانلرنك عقللرینك مناسبتی کبی بولغانلقندن بالانك عقلینه مذکور مسئل‌لرنك اصللرینی باشقه آدملرنك عقللری کبی مقارنه، تجربه، فکر، تفتیش ایله گنه بل‌چکدر.

٤) یوقاروده ذکر ایتلگان قاعده‌مزدن ایشتوب یاکه تمارسه ایله حاصل بولغان علمنی فکر واستدلال طریقیله کسب ایتلگان معلوماتقه قوشارغه تیوش بولوون آگلارغه تیوش. چونکه انسانلرنگ ترقیسی ذکر ایتلگان قاعده وقانونلر ایله میدانغه چقمشدر. انساننگ‌غی طبیعت ایشتلگان وکورلگان نرسه‌لر ایله فکری وعقلی بولغان نرسه‌لرنی آگلاو کیره کلگن کورسانه‌در؛ علمی قاعده‌لرنی تألیف وترتیب ایتمك عمل وتجربه‌سز ممکن توگلدر. علمی قاعده‌لر ترتیب ونظاملی علمنك اجزاء وماده‌لری وتجربه‌سز حاصل بولولری ممکن بولمغانمندن هر علمنی تجربه ایله باشلامق لازمدر. بر نرسه‌نی فکرله‌و وآندن معنالر چقارمق کوب ماتیریال – ماده – ومشاهده صوگنده‌غنه ممکندر. بونارغه لغتنی مثالغه آلساق لغتنك یاصالووی وبلاغت، فصاحتنك نهایتینه ایرشووی نحو، صرف، بلاغت قاعده‌لری یاصامازدن ألك شول لغتنك ماده‌لرینی وترکیبلرینی حفظ ایتد کدن صوگغنه شول لغتنك قاعده‌لرینی تألیف وبلمك ایله بولادر.

٥) مذکور قاعده‌دن بنه شول نتیجه چقادر: شاگردلرنك اوزلرندن نتیجه چقارتورغه، تفتیش واستدلال ایته‌رگه قزقدررغه تیوشدر. چونکه انسان بوترقیغه اوز اوزینی تربیه‌له‌و ایله گنه ایرشمشدر. شاکردده اوز اوزینی تربیه‌له‌سه، مقصودینه ایرشه‌چکدر. بونارغه زور شاهد: خصوصی اوقوب اوزلری اوزلرینی تربیه‌له‌گان کشیلرنك مدرسه قانونلرینه موافق اوقوغان ومدرسه‌لرده جیتشکان کشیلردن آرتق درجه‌ده معلومات کسب ایتولریدر. چونکه مدرسه شاگردلری نجاح وعلم مدرسه پروغرامینه ایه‌روده‌گنه دیوب اعتقاد ایته‌لر. بونلر هیچ قایوسی اوزلرینك استاذلریندن اوستون بولونی امید ایتمیلر. بونلر آدمنی چورناب آلغان ایك اهمیتلی نرسه‌لرنی آدم هیچ بر کمنك یاردمندن باشقه بلگانلگن ایسلرینه‌ده کیترمیلر. هرکم اوز لغتینی هیچ کمدن یاردمسز اوگره‌نووینی خاطرگزگه کیترگز! بالالنك اوزی مدرسه‌ده اوقومازدن حیاتده‌غی کوب حکمتلی نرسه‌لرنی بلووینی فکرله‌گز! تربیه‌لری اهمال ایتلگان بالالرنك کورستکان اشلرن

وهر کون تربیه‌لنمکنی، اوقوتلمقده بولغان بالالرنك زیره‌کلکلرینی ملاحظه ایتکز! بوزوق نظاملی مدرسه‌لرده بر درسه اوگره‌نه آلمازدن عاجز قالغان شاگردلرنك علم ومعارف تحصیل ایتوب آدم بولولارن خاطرگزگه آلکز! بونلرهر قایوسی فکرله‌نسه، درست یول ونظام ایله شاگرد درسنی حاضرله‌سه، آز بر ساعت ایله اورطاچه ذهنلی شاگردلرنك علم بولنغی هر آورلقلرنی کیچوب حقیقی معلومات آلاچاغی بلنور. خلاصه شاگردگه هر درسه‌نی سویله‌و اورنینه اوزیدن اشله‌تمك، فکرله‌تمك لازمدر. شاگردنك معلوماتسز قالووی اوزینك غیبیگندن توگل، بلکه بزنك غیبلیگمزدندر.

شاکردلرنك وکری بر درسه‌نی مکروه کورسه، بز قوّت ایله کوچله‌ب شاکردنك فکر وملکه‌سنی بوزامز. شاکردنك فکرینی بوزوب، هر درسه آچق تفسیر ایتمه‌گانی آنکلامایه‌چق بر درجه‌گه کیترگاچ، اصول تعلیم شول ره‌وشی بولووینی اعتقاد ایته‌مز. اوزمز بر درسه‌دن عاجز بولساق، اوقوته طورغان اصولگه نسبت ایته‌مز. شول سببدن بوندای معلملرنك تجربه‌لری بز حاضر بیان ایتکان اصول تربیه‌نك ضررینه دلیل بولا آلماز. بناءً علیه تربیه هر وقتده، هر حالده طبیعت نظامینه موافق بولورغه تیوشدر. معلم هر زمان کچوك وبیوکلرنی اوزفکرلرن اوزلری تربیه‌لرگه مستعد ایته‌رگه بار قوّتنی صرف ایتسون! باشقه تورلی بره‌ر سبب ایله ملکه وعقلنی کمالعه ایرشدرو وغیرتکه کیترو ممکن توگلدر.

٦) توبانده ذکر ایته‌چکم سؤال تربیه یوللرینی اولچه‌رگه میزان بولاچقدر. تربیه شاکردنك طبیعتنده لذت وشادلق وجودکه کیتوررمی؟ تربیه اصوللرینك برسی ایکنچیسینه آرتق وفائده‌لی بولووی آنکلاشلماسه، یوقاروده سویله‌نگان قاعده‌لرگه موافق بولووی ایله اولچه‌مك لازمدر. بر تربیه اصولی، شاکردنك ذهننده لذت، شادلق وجودگه کیتورمه‌سه فائده‌سزدر. طاشلامق لازمدر. بالانك طبیعتی ایك زور میزان بولغانلغندن اوشانچلی اولچاودر. هر فائده‌لی اش ومعلومات لذت وشادلق وجودگه کیتردگی کبی هر ضررلی اش طویدره، یالقتره‌در؛ لذت بیرمیدر. بالانك هر درسدن نفرت ایتوب،

بالانڭ طبیعتندن توگل، بلکه اصول تربیه‌نڭ بوزوقلغندندر. « فلنبرج »
« مینم تجربه‌م بالالرده‌غی یالقاولق آنلرنڭ طبیعتلرنده‌گی غیرت وحرکتلرینه
مخالف اصول تربیه‌دن وآنڭ بوزوقلغندن، یاکه آورودن بولوون کورساته»دی.
بالالرده غیرتنڭ آطلوب توروی یخشی اصول تربیه‌نڭ تأثیرندن
حاصل بولغان لذت نتیجه‌سیدر. خلق آراسنده آز درجه‌ده طابلا تورغان بعض‌بر
ذهنلری قوّتلی وعالی بولغانلری باردر، که درست تربیه وتعلیم صوڭنده‌غنه
آیروب بولادر. بو عالی ملکه‌لر شاکرد مخصوص یاشکه ایرشکاچ وملکه‌سنی خدمت
ایتدررگه اقتدار کسب ایتکاچکنه اش وشغللنوگه لیاقت کسب ایته؛
ونتیجه‌ده درسدن پیدا بولاچق نفرتکه قارشی فکری لذت ایله مقابله ایته
آلالر. توبان درجه‌ده‌گی ملکه‌لرگه أیه بولغانلرده درس اوقودن حاصل
بولغان لذتلر درس اوقورغه آنلرنی قزقدره‌در. فقط تربیه ترتیبلی بولووی
شرطدر. معلمنڭ مقصودی شاکردنی لذتلندرو بولورغه تیوش. معلم بونارغه
باشقه بریول طوطسه خطاء ایتمش بولور. تجربه‌لر بزگه هرکون شاکردنی
لذتلندره‌چك وشادلندره‌چق یوللرنی کشف ایتوب تورادر؛ باشقه دلیللرده
بو اصولنڭ درستلگینی اثبات ایته‌در.

بوقاعده‌لرنیگنه سویله‌مزکوب کشیلرنی قناعتلندرماز دیوب،
تربیه‌نڭ عملی جهتلرنیده ذکر ایتونی مناسب کوره‌مز: کون بکون مذهبی
تارالوب طورغان استاذ « بستالوژی » «تربیه، بالا بیشگنده ایکن باشلانورغه
تیوش» دی. یاکی طوغان ایچه‌ك بالاسینڭ اطرافینه کوزن آچوب
اومطلوب قاراوینی فکرله‌نسه‌استه‌راسته‌مز، تربیه‌نڭ شول وقتده باشلانووینه
اشانورمز؛ بالانڭ آلدنده بولغان هر نرسه‌نی آلدیه، ئه‌یله‌یلدروینه، قولینه
ئله‌کگان هر نرسه‌نی ایمووینه وهر طاوشنی آوز آچوب طڭلاوینه دقت
ایتسه‌ك، بو حقیقتنی آڭلارمز. مونه بو حال بالانڭ یاڭغی یولدزلر وآلتلر اختراع
بیك زور معنالی قصیده، دیوانلر تألیف ایتووینه برنچی باصقچدر. بالانڭ
ملکه‌سی، فکری طبیعتیله اوسه‌رگه مستعد بولغان اولدیغی کبی، قاپلانوب
قالونیده بیك قابل. حال شول ره‌وشده ایکن بالانڭ ذهنینه ملکه‌لرون

قوّتلیه‌چك ماده‌لر ایله یاردملشمك لازممیدر؟ بوسؤالگه جواب طبیعی لازم دیمك ایله اولاچقدر. «بستالوژی» بالاغه معلومات بیرو حقنده: „هجا — الفبی — کتابی تألیف اولنوب، بالا کچوك وقتنده هر عائله‌ده اوقلورغه تیوشدر. بوکتاب، لفتنك هر طاوشینی اچینه آلورغه کیره‌ك بالابیشگنده ایکن بوکتاب ایله بالاغه لفتنك هرطاوشینی اوگره‌تورگه تیوشدرکه: تکرار اوقو نتیجه‌سنده بوطاوشلرنی بالا سویلی آلمازسه‌ده ذهننده یرلشوب‌قالور“ دیدر. بیستالوژینك بوسوزینه بالالر تربیه‌سی حقنده‌غی: „آنا بالاغه ایك اوّل اسملر، اوربنلر، هر نرسه‌نك مناسبتنی، خاصیتنی وکورنه طورغان اعضالرنك وظیفه‌لرینی اوگره‌تورگه کیره‌ك“ دیگان سوزن قوشساق، بیستالوژیانك عقلنی اول مرتبه‌ده تعلیم ایته‌رگه درست بربول آچماوی معلوم بولسه‌ده، روح علمی وفقنچه بحث ایتسه‌ك، شایدمقصودنی تابارمز: «بالانك ذهنینه ایك اوّل درجه‌ده بولنمی طورغان — بسیط — یاقطیلق، مقاومت وطاوشلرنك تأثیرندن طوغان حسلر اورناشور؛ مرکب بولغان حسلرنك بولنمی تورغان حسلردن اوّل حاصل بولووی ممکنده توگل. بالانك ذهننده بوشکللرنك صورتلری، یاقطیلقنك خاصیت ودرجه‌لرن مقامت قوّتلرن، درجه‌لرینی بلودن باشقه حاصل‌بولمی. چونکه کورینه تورغان شکللر، یاقطیلقنك هر تورلی نوعلری، مقاومتنك (قارشیلاشو) تورلری واسطه‌سیله طوطله طورغان صورتلردن باشقه بلنمه‌ز. درست وآچق طاوش، بلمسز طاوشلی سوزلردن اوّل بولنمی، باشقه نرسه‌لرده شول ره‌وشده بلمه، مونه شول قاعده‌گه) بولنمی طورغان نرسه‌لردن آقرنلاب بولنه طورغان نرسه‌لرگه کوچو) بناء یاقطیلقنی وآنك تورلی توسلرینی، هرتورلی طاوشلرنی، مقاومتنك هرتورلی جنسنی ودرجه‌لرن کورسه‌ته طورغان کوب نرسه‌لرنی بالالرغه اوگره‌تورگه تیوشدر. بونك درستلگینی بالانك اویناوندن، قرداشینك یالطری طورغان تیمه‌لرنی طوطووندن، آتاسینك میبقلری ایله اویناوندن وهرتورلی توسلرنی کورووی کوکلنی شادلاندروندن بلورگه ممکندر. تربیه ایتوچینك کولکی سوزلرندن، قوناقنك بارماغینك طاوشلرندن وهر تورلی اوّلده کورمه‌گان نرسه‌نی کورگانده شادلانووندن

طانلور. مربیه‌لرنك عادتلرینه کوره، عادی هرتورلی حرکتلرینك برنچی درجه‌ده‌گی تربیه‌گه بیوك یاردملری تیووی سببلی زور وظیفه اوتاله‌در. بونلردن باشقه بالانك فکرینه واوسوینه کوب یاردملری تیه‌چك کوب نرسه‌لر بولسه‌ده، ایك اوّل بالاغه شول ذکر ایتلگان نرسه‌لرنی اوگره‌تمك تیوشدر.

بالاغه فکری استه‌گان صورتلرنی آلوب بیرمك بالانك سلامتلگینه، مزاجنه کوب تأثیری بار. برنچی درجه‌ده‌گی تربیه‌نی کورسه‌تور اوچون کوب نرسه‌لر بیان ایتمك ممکن؛ فقط جیتشمك، اوسمك (نشؤ، ارتقاء) قاعده‌سینه رعایه ایتوب، چیکسز بولغان نرسه‌دن چیکلیگه طابا ترقی ایتدرو ایك مهمدر؛ بالاده‌غی ملکه قوّه‌سینی اوسترمك اوچون آرالرنده آچق درجه‌ده آیرما بولغان نرسه‌لرنی، تورلی توسلرنی وطاوشلرنی، قاطی ویومشاقلقلرنی آیرندروب، آقرنلق ایله زورراق نرسه‌لرگه طابا ترقی ایتدرمك لازمدر.

اشیاء درسلری تربیه‌نك برنچی درجه‌سینی کامل‌ده‌گندن آنینك ملاحظه ایته‌رگه تیوشدر. لکن علم اشیا اوگره‌توده‌گی اصول تربیه انساننك کچك ویاشلك وقتنده‌غی طبیعتی استه‌گان تربیه‌سینه باشقه‌در. «مستر مارسیل» دیبور: «علم اشیا اوگره‌تکانده بالالرغه نرسه‌لرنك نیندای اجزالردن، کیسه‌کلردن یاصالغانلغینی یالغز سوز ایله گنه اوگره‌تمك لازمدر. بالا اوزینك هرکونگی حیاتنده اوزلگندن علم اشیاغه دائر کوب معلومات آلمقده‌در. جیگللك، آورلق، شکل، هرتورلی توسلرنی، بیلگلی حیوانلردن بیلگلی طاوشلرنك چقووینی هرکون اوز اوزندن اوگره‌نه وبله‌در. زورایغاچ، معلملر یوق وقتده کوب نرسه‌لرنی شولایوق هیچ کمنك یاردمندن باشقه اوگره‌نه‌در. بالاده هرنرسه‌نی اینجه‌له‌و، تفتیشله‌و نی‌قدر بولسه، شول مقدارده حیات یولنده ومیدانننده ترقی ایته‌در. بالا وزور کشیلرنك حالی شول روشده ایکان، بو ایکی آراده‌غی (مراهق) یاشده هرنرسه‌نی کوروب، بلو طریق بولغان مشاهده اصولینه بناء اوگره‌نودن یازو وحفظ ایتدرو بولینه سلوك ایتو یارارمی؟

سؤالینه البته یاراماز دیوب جواب بیرلور. عمرنڭ هر دورنده تعلیم برره‌وشده بولورغه تیوشدر. بالانڭ اوزنده گی میل و میلنی سه‌ومك حسی بونی بیك آچق کورسته‌در. تزڭ اوستنده اوطورغان بالانڭ یوزیکه قارار اوچون اومطلووی، اوسته‌لگه یۆوش قولی ایله صوزۆب طاوش چقارغانده سیکا: «بو یاکی طاوشنی ایشت!» کبی اشاره ایتوب قاراوی، زورراق بالالرنڭ آنالرینه: «آنام بو نیندای عجبلی نرسه، قارا!» و: «بو نارغه باق» کبی سوزلری بونلرنڭ طبیعتلرنده تورلی میل و حسیات بولووینی آچق کورسته‌در. لکن نادان آنالر: «شغللنمه! تیك طور!» دیوب اورشوب، بو یاکی طبیعتنی اوتره‌لر. بالالر اوزلرینی تربیه ایتکان مربیه‌لری ایله باقچه‌لرغه چقغانده اوله‌نلر، چه‌چکلر جیوب آنلرغه بخشی، ماتور دیدرگانچه‌گه قدر کورسته‌لر. بونلر بارچه‌سی تربیه‌ده طبیعت قانونینه ایه‌رو و بالانڭ هر سویله‌گان سوزن طگلاب فکرینی دقت و ملاحظه‌گه اوگره‌تمك لازم بولووینی بلدره‌در. عقللی آنالر بالالرغه آقرن، آورلق، یومشاقلق، توس، تەم کبی نرسه‌لرنڭ اسم و خاصیتلرینی اوگره‌تکانده بالاده بار قوّتنی صرف ایتوب معلوماتنی کوزی کورگان نرسه‌لرگه تطبیق ایله بوآور، بوقزل دیوب حکم ایته‌در. بالا هر یاکی نرسه کورگانده معلوماتینه تطبیق ایتوب فکرینی اشله‌تورگه اوگره‌نور. آگلاماسه یاکه آگلاودن عاجز بولسه، تکرار صورارغه عادتلنه‌در. اگر آنالر: «مین سین بلمه‌گان خاصیتلرینی بله‌م» دیسه‌لر، بالانڭ ذهننده زور حرکت حاصل بولوب بلورگه آرزو ایته: بلسه بالا غایت شادلانا؛ آناسیده شادلغینه اشتراك ایته‌ر. شول ره‌وشده بالالرده رغبت اویانور؛ آناسندن نرسه‌لرنڭ خاصیتلرینی بلدروینی استه‌ر. بالانڭ رغبتی آرتقان صایون آناسی آرتق معلومات بیرورگه تیوش. ایشته بو ره‌وشده بالانی تربیه‌له‌و آنی ملاحظه و فکر کوزی ایله هر نرسه‌گه قارارغه اوگره‌ته. علم اشیادنده مقصود شول. اما بالاغه، بو نرسه‌نی قارا دیوب، هر نرسه‌نی اوزن کورسه‌توب اوگره‌تلسه، بالاده اوز اوزینی تربیه‌له‌و — تربیهٔ ذاتیه — یوغالادر. بالا شادلانو، لذتله‌نودن محروم بولا؛ طویو، کوگلسزلك طوغادر.

بناءً علیه علم اشیا اوقوتقانده اوّلله سویلنگان اصولغه بناء نرسه‌نی خاصیتلری ایله اوگره‌تلمك لازمدرکه: بالا ذهن لذتی، درست سه‌ومك ورغبت حسی کسب ایته‌ر. بواوچ سبب ایله بالانك فکری ترقی ایتوب اوز اوزینی تربیه‌له‌رگه ایله‌شور. علم اشیا اوگره‌نکانده اوّبده بولغان نرسه‌لرنیگنه اوگره‌تمای بلکه باقچه، ایگنلك وصو بویلارنداغی ئه‌یبرلری تعلیم لازمدرکه: باش وقتده آلغان علمن ئوسمه‌سدن، بلگان نرسه‌دن «علوم طبیعیه» گه قدر آلوب باروب طوتاشدررغه شول وقتداغنه یول آچلور.

بالانك یاکی چه‌چك وگوللرنی جیغانداغی، اوّلله کورمه‌گان حشراتلرنی قوغانداغی، واق طاشلرنی، صدفلرنی جیرله‌شدرگانده گی لذتلری بیان ایتوب بتررلك توگلدر. معلم بالاغه شریك بولوب، بالانی شادلاندررغه وآنی هر نرسه‌نی تفتیشله‌رگه اوگره‌تورگه، نرسه‌لرنك صفات وترکیبلرینی بلدرورگه طرشووی لازمدر. اورمانلرده بالالر ایله برگه یوروب، اوله‌نلرنی تفتیش ایتکان نبات عالمی، بالالرنك نی‌قدر شادلانغانلارن کوروب وتجربه‌له‌ب بله‌در.

تربیه‌ده باکون (انگلیز فیلسوفلرینك استاذ وباشلقلرندن) مذهبینه ایه‌رگان هرکشی یعنی طبیعت‌خادملری‌بوتربیه‌نك موافق‌وبواصولغه‌ایه‌رمك تیوش بولوویه اعتماد ایتمکده‌لر. بالا، توس وگللرنك یافراق، شکل وصفاتلرینی، حیوانلرده‌غی قانات، آیاق، موگز وتوسلرینی بلسه، نبات وحیوانلرده‌غی اسرار وحقیقتلردن بحث ایته‌رگه طوتنورغه اوزینه یول حاضرلر. بوتربیه بالانی بحث وتفتیشله‌رگه وهرنرسه‌نی اطرافلیچه صفاتلرغه‌ده اوگره‌نه.

بزآدملر آوزندن: «بوایسکی اصول تربیه وقتلرنی ضایع ایته، یازلغان نرسه‌لرنی کوچرمك وحفظ ایتمك فائده‌سزدر» سوزینی ایشتورگه نی قدر مشتاق، بولساق، انسانلر آراسنده بوایسکی، ناچار اصول تربیه وفکرلرنك شایع بولووینه شول قدر تأسف ایته‌مز. انسانلر طورمشلری اوچون لفظ حفظ ایته‌رگه توگل، بلکه عقل وفکرلرینی ترقی ایتدررگه وهر نرسه‌دن بیوك معلوماتلر چغاررغه محتاجلر. ساعتلرچه دفترلرگه قاراب، اوزلرینك هنر وصنعتلرندن باشقه‌سینه فکرلری بورمه‌گان، باقچه‌لرده اوطوروبده آنده

اچودن باشقه برلذت ومعرفت آلماغان کشی، یا که اورمان وصحرالرنی آر یری گنه دیوب بلگان بیر ایه‌سی کبی، یا که حیوانلرنك حشرات، آیاقلی مال، آو حیوانی کبی قسملرگه گنه بولنووینی بلگان آوچی کبك بولماسقه تیوشدر. بلکه اوزمزنی چولغاب آلغان هر نرسه‌ده مال کسب ایتودن باشقه مقصود وآرتقلقلر بولووینی حاضرده طوتارغه تیوشدر. هرحالده طبیعتنك ماطورلغینی طانورلق وتفتیش ایته‌رلك درجه‌ده بالانك طبیعی رغبتینی اوسدرمك لازم. لکن ماده‌گه چومغان کوب کشیلر دنیاده‌غی اسرار وحقیقتلرنی آڭلامیچه دنیادن کوچه‌لر. حیات قانونلرن تقدیر ایته آلمیلر. بو بیك آیانچلی حال. انسانلر حیات قانونلرینی بلو هرعلم وفنگه، صنایع نفسیه‌و فلسفه‌گه قاراغانده آرتق، بدن وعقلنك حرکتلرینه، اجتماع وشخصیت یوللرینه نیگز بولووینی تیزدن بلورلر. بوسوزلرنك درستلگی بلنسه، بالانك فکرینی ذکر ایتلگان روشده تربیه‌لو کیل‌چکده بالاغه بارچه اشینه رهبر بولاچق علمی نتیجه‌لر چقارطورغه یول حاضرلو وآنك ذهنن حیاتی اوچون کیره‌کلی معلومات ایله طولترودن عبارت بولغان تربیه بولاچقدر.

انسانلرنك «رسم» درسلرینی تربیه قسمندن صاناب، مدرسه پروغرامینه قدر کرتولاری عقل تربیه‌سی خصوصنده فکرلری اوسوون کورسه‌تەدر. معلملرنك رسم اوگره‌تولری طبیعتنك امرینی وآنك قزقدرغان نرسه‌سینی یرینه کیترودر. بالالرنك آدملر، اویلر، آغاچلر، حیوانلرنك صورتلرینی یاصاولری آنلرغه زور لذتلر بیرگانن هرقایومز بلەمز. انساننك هرنرسه‌نی کوچروچان — تقلیدچی — برطبیعتده بولووی بالانی اوزینه اوخشاغان صورتلرنی یاصارغه قزقدره‌در. بالالرنك هرتورلی غریب نرسه‌لرنی کورگانده آیوررغه طرشولاری آلارنك بلو قوه — قوۀ ادراکیه — لرینی قوّتله‌ب دقتلرگه اوگره‌تور وترقی ایتدرر اوچون طبیعت طرفندن بیرلگان زور قورالدر.

اگر معلم، معلمه‌لر رسم اوگره‌تکانده طبیعتنی اوزلرینه رهبر ایتسه‌لر ایدی، بالانی لذتلندرر وفکرینی اوسدرر ایدیلر. بالا ماطورلغی ایله اوزن آلداتا تورغان هرتورلی حسن ومیلن اوسدره‌چك آدم صورتلرینی، کورنشی

ایله لذتلندره تورغان صفر، ات واژی صورتلرن رسملرگه طوطنه. معلم معلمه‌لر مونه شول طبیعت یولی ایله رسم اوگرتسه‌لر بالالرده زور حسلر ومیللر اویاندررغه بیك زور خدمت ایته‌رلر ایدی. هرتورلی بوباولر ایله رسملرنی بویاو بالاغه مشکل بولسه، اول فرنداش ایله گنه‌ده قناعتلنه، هر تورلی بویاولر ایله بویاو میسر بولسه، بویاو صاندغی، پومالاسی قولینه توشسه، بو آنك اوچون ایك قوانچلی برنرسه، بتمی وکیمومی تورغان بر خزینه حکمنده بولا. بالانك برنرسه‌نك شکلینی یاصاودن ایك زور مقصودی بویاودر. بالا حرفلرنی هرتورلی بویاولر ایله بویاونی زور نعمت صانی. معلم ومعلمه‌لر خطالق ایتسه‌لرده، بواصول ایك برنچی اصول و«علم روح» گه موافق وایك فائده‌لی اصولدر. لکن کوب معلم ومعلمه‌لر بالانك فکرینی مشکل رسملر ایله آرزوطالرده بالانك رسمکه دقتسزلگینه وکوگلی قایتووینه سبب بولالر. اوّل مرتبه‌ده بالاغه رسمی رسم درسلری تعیین ایتلمه‌زگه تیوش. هم آور رسملر ایله بالانك فکرینی اوترو موافق توگلدر. بالالرغه اوّل مرتبه‌ده بویار اوچون آغاچ صورتلری وایك جیکل خریطه‌لر رسمی یاصاتلسه، رسم درسی اورنینه طورا.

بزنك بوسوزلریمزدن رسمنی کوچروب اوگرەتو اصولینه منکر بولوویمزنی آکلامق تیوش وشاید آکلاشلغاندرده. مین طوغری—مستقیم—صزق منحنی- که‌کری- صزقلر ایله رسم تعلیم ایتوگه آرتق درجه‌ده منکرمن. «فنون جمعیتی» نك رسمگه دائر نشر ایتکان کتابنی کوروب زیاده تأسف ایتدم.

بوکتاب‌ده شاکردلرگه رسمنی بیك ینگل روشده اوگرەتورگه وعده ایتلگان بولسه‌ده صزوقلرنی طوغری‌صزق، که‌کری صزوقلرغه تقسیم تعریف ایتوب باشلانغان؛ افقی، عمودی وهر تورلی زاویه‌لرنی تعریف ایتلگان هر تورلی صزق وزاویه‌لردن یاصالغان بیك آور شکلر ایله طولترلغانلغندن کتاب آور، مشکل روشده تألیف ایتلگان. شاکرد بو کتابنی اوزینه رهبر ایتوب، رسم اوگرەنه باشلاسه، رسمدن اخلاصی قایتوب بو فنگه دشمان بولور.....

.... رسم اوگره‌تور اوچون ایک جبگل اصول اوسته‌ل اوستینه پیالا قویوب پیالا آستینه بررسم قویوب، شول رسمنی پیالاغه کوچرتمك وپیالا اوستینه کاغد قویلغانده صزغان صزقلری پیالادن کورلگان رسمینه موافق بولورلق درجه‌ده اوگره‌نمکدر.

خلاصه رسم‌اوگره‌تکانده بالانی لذتلندررلك روشده اوگره‌تمك لازمدر. بردن بالاغه ئلث نیندای زاویه‌لر، صزقلر، مشکل شکللر اوگره‌تمك فن تربیه‌گه وطبیعتکه مخالف بولدغندن استاذ «میستر وایز» شول ایسکی اصولنك رسم،هندسه تعلیمنده ضررلی بولووینی بیان ایتمشدر.

هندسه تعلیمنده ینگل بول کورسه‌توب: ...... هندسه‌ده تعلیم‌ایتلگان شاقماقلرنك رسملرن کاغد اوستینه قویوب شاکردگه قلم ایله اطرافنی تکرارصزدرغاچ، کاغدگه قاراب رسم ایتدررگه تیوشدر» دی.

هندسه‌نی انسانلر طورمش کیره‌گی اوچون تحصیل ایتوب بناء، اوزی وباشقه ترسه‌لرنك مساحه‌لرینی بلوراوچون اوگره‌ندکلرندن شاکردکه هندسه تعلیم ایتکان وقتده‌ده هندسه اوگره‌تور اوچون کاغدلردن هر تورلی بویاولر بویاب، زینتله‌ب یاصالغان اوبلر استعمال ایتلوب حیاتقه تطبیق ایتلورگه تیوش. مهندس وبناء یاصاوچی یالغز اوزینك حواسینه اوشانوب اشله‌گان کبی بالاده بلگان معلوماتنی اوزی هندسه قورالری استعمال ایته‌ر حالگه ایرشکاچ، هندسه آلتلری ایله‌تطبیق‌ایتوب عملده کورسه‌تور اوچون فؤننی بو یولده صرف ایته‌رگه تیوشدر.

بو کتابنی طبع ایتدرمه‌زدن اوّل استاذ «تندال» طبیعتنك تربیه‌دن بر جزء بولووی خصوصنده مهم برخطبه سویله‌ب، بزنك فکرمزنی قوّتله‌دی. خطبه‌سی مهم بولغانلغندن خلاصه‌سنی درج ایته‌چکمن: مین علوم ریاضیه معلمی ایدم. شول اثناده طلبه‌لرده «اقلیدس» تألیفلرینه وایسکی هندسه‌گه زیاده رغبت کوردم. طلبه‌لرده‌گی بو رغبتنی کیمتور اوچون کتابده بولماغان مسئله‌لرگه ذهنلرینی دوندررگه طرشور بولدم. اوّل وهله‌ده طلبلرده نفرت وحیرانلق حسی کوردم. لکن زور عالملردن «نیوتون»نك بالا ایله باشقه

آدملر آراسنده صبر واوزون طوتا باودن باشقه صفانده آیرما یوقدر، یاکه «میرابو» نك خدمتچسینه اش قوشقانده ممکن توگللگن بر نرسه‌گه نسبت اینکاچ: اول بو طاشلاندق سوزنی تکرار سویله‌مه‌س» دیدکی کبی شاکردنگ مشغولیتی ایله شجاعتی قوّتله‌ندیگندن بو نفرت بته‌چکدر. سوز کوکلینه تأثیر ایتوب اوزینه اوشانو وآرزو قوه‌سی قوّتله‌نگاچ، شکله‌نو درجه‌سندن قوّتلمه‌سه‌ده شادلقی کوکلینه صیماسدن اشله‌رگه یاکادن طوطنور. مین شول وقتده بالالرنگ کوزلرینده شادلق اثرلری کوروب مشهور عالملردن «ارشمیدس» بر مهم علمی حقیقت کشف ایتکان وقتده نیچك شادلانغان بولسه مینده شول روشده شادلانوب «افندم! مسئله‌نی چغاردم» دیوب قچقرغان طاوشلرینی ایشتور ایدم. بو وقتده بالاده اوزینه زور اوشانو قوه‌سی آرطووی و بو حال ایده‌شلرینه تأثیر ایتوب درسده آلغه کیتولری بیانغه محتاج توگل. معلم‌لگمنگ صوکغی کونلرنده شاکردلرگه کتابده‌غی مسئله‌لر ایله کتاب طشنده‌غی مسئله‌لرنی حل، حاضرله‌ونی اختیارلرینه بیره ایدم. شول وقت کتاب اچنده‌گی مسئله‌لرنی اختیار اینکان شاکرد کورمه‌دم. بر مسئله حل اینکانده یاردم ایته‌رگه ایسته‌سم قبول ایتمه‌ز بولدیلر. بو، بالالرنگ فکرلری قوّتله‌نوب درسده آلغه کیتولرینگ لذتندن ایدی. شاکردلرده بو فنگه رغبت غایت آرتدی. هر نرسه‌نی اوزلری رسمه‌گانلرینی کوردم. مین شول وقتده پیداغوغیا آطالغان فندن هیچ خبرسز ایدم. فقط مینم تربیه‌م طبیعت قاعده‌لری ایدی. مین هندسه‌نی اوزین تربیه‌گه وسیله ایندگمدن الله ایشمده میکا قوّت واوستونلك بیردی. حیانده مینم اینگ لذتلی کونلرم بالالرنك فکرلرینی آچوب آنلرغه درس اوقودیغم کونلر ایدی» مونه تربیه خصوصنده استاذ «تندال» فکری شولدر.

بوفکرگه، یعنی اصول تربیه‌ده آدملر مساهله ایتکان تعلیم قاعده‌سی آدمنك بتون عمری بوینچه ذاتی «اوز اوزینی تربیه‌له‌و بولوب، یعنی شاکرد اوز اوزینه استاذ، معلم ویول کورسه‌توچی. فکری حرکت شاکردنی لذتلندررگه نیوشدر» سوزندن عبارت بولغان اصول تربیه‌نك شول ایکی زور نیگزینه

بعض سوزلر قوشوب سویله‌ونی موافق کوردم. «علم روح» قانونی بوینچه معلم بسیطدن مرکبکه، چیکسز – غیر محصوردن چیکلیکه – محصورغه، ذاتیدن معنویغه کوچه‌رگه تیوش ایکان «تندال» چقارغان بو ایکی قاعده ایله «علم روح» حکملرن جییوب اصول تربیه‌ده عمل ایته‌رگه تیوش یاتیوش بولماوینی بلورگه ممکن، بلکه بو قاعده‌لر بوخصوصده برنچی اورنده‌در. معلمنك، ذکر ایتلگان ره‌وشده اوقوتقان وتربیه‌له‌گان وقتده حرکت ایتوی بسیطدن مرکبکه تدریجی کوچوی علمنك هم عقل اوسترونك ایك مهم قاعده‌لرندن ایکن «تندال»نك شول ایکی فکری (شاکردنك اوز اوزینی تربیه ایتووی، فکر حرکتی لذتلی بولووی)ده شکسز عقلنی اوستروورگه برنچی وسیله‌در. چونکه آقرنلق ایله تعلیم وشاکردنك باشقه کشی یاردمینه محتاج بولماوی اصول تربیه‌ده شول ایکی قاعده رعایه ایتلگان وقتده‌غنه ممکندر.

بو اصول تربیه‌ده ذکر ایتلگان فایده‌لردن باشقه کوب فائده‌لر باردر. شاکرد اوز اوزینی تربیه‌له‌ر ایسه، اوقوغان نرسه‌سی آچق بلنوب ذهننده قالورغه سبب بولا. شاکردنك اوزلگندن استفاده ایتوی ملکه قوه‌سینی آرتدرا. ذهننده هر وقتده آریما وقوه‌سینی برله‌شوب درسنده ومعلومات آلونیده آلغه کیتووینه سبب بولا؛ شاکردنك آلغه کیتووی خاطرنده، ذاکره‌سنده حقیقتلرنك بیرله‌شووینه سبب بولوب نیندای معلم، کتاب، دفترلردن اوقوب اوگره‌نسه‌ده، بو فائده‌نی حاصل ایتووی ممکن توگل. بوره‌وشده اوقماق کسب ایتلگان معلوماتنك نظاملی بولووینه سببچیدر. بوره‌وشده گی تربیه وتعلیم صوڭنده چقارلغان نتیجه‌لر هر یاڭفی مسئله‌نی حل ایته‌رگه سبب بولوب، ملکه‌لرنی ترتیبله‌رگه واوسدررگه زور وسیله بولور. بومعلومات حفظ ایتلگان نرسه‌لر کبی قوهٔ ذاکره اوستونده صزلغان یوللردن عبارت بولوب قالماس؛ بلکه فکرگه قوّتلی آلت بولور. ذکر ایتلگان فائده‌لرغه بوتربیه‌نك شاکردلرنك اخلاقلرینه وجرأتلی بولولرینه هم ذهنلرنده صبر وثبات اوسووی کبی شاکردلرنك استقلاللری اوچون لازم بولغان فائده‌لری قوشلسه نیقدر زور فائده‌لی اصول تربیه بولووی بلنور. ایکنچی قاعده بز

بولغان تعلیمنك لذتلی بولووی نشاط بیره، دهننك طبیعی اوسووینه ضرر کیلودن صاقلی هم باشقه کوب فائده‌لری بار. بزشاکردنی محروم ایته‌تورغان „آزادب“ تسمیه ایته‌رگه لایق بولغان ایسکی آدابلرغه قاینماساق، - البته قاینیمیز - شاکرلرده یاراطوب اوقورغه لذت حاصل ایتدرو ایك عزیز مقصودمز بولورغه تیوشدر. لذت سیزو ذهنینی حرکتلەنورگه غایت فزقدر! ؛ مکروه کورودن، آرودن صاقلی. هرکم لذتلی بولغان نرسه‌لرنك کوررگه، ایشتورگه واوقورغه تلەمه‌گان نرسه‌سندن آرتق درجه‌ده قوهٔ ذاکره‌ده قالوچان بولووینی بلەدر. ملکه‌لر لذتلەنسه، عرض ایتلگان نرسه‌لرنی یگللك ایله آلالر؛ بالالر مکروه کورگان درس‌لرینه یالقاولق ایله طوطنورلرده فائده‌لنه آلمازلر. مکروه کورگان درسنی شاکرد یخشی آڭلامادغندن بو درسدن غایت نفرت ایته‌ر، فورقار. نتیجه‌ده هیچ فائدەلەنه آلماز. بوسوزاردن درسده آلغه کیتمەك درست قاعده‌لرگه ایپه‌روب شاکردده لذتنك آرتووی سایه‌سنده بولووی بلنور.

درسدن لذتلنو ونفرتلانونك اخلاق توزەلووینه وبوزلووینه زیاده تأثیری باردر، درسدن لذت آلغان شاکرد ایله درسدن نفرت ایتکان شاکردلرنك یوزلرینه وحاللرینه قاراسه لذتلەنگان شاکردنك نعمت، بخت اچنده اخلاقی توزه‌لمه‌کده، ایکنچیسینك عذاب، اوت اچنده اخلاقی بوزلماقده بولووی کورلور. درسده آلغه وآرتقه کیتونك ذهنگه وذهننگده بدنگه تأثیری ملاحظه ایتلسه، درسینی مکروه کورگان شاکرد خسته ولذتلەنگان شاکردنك صاغ وصحتی یرنده بولووی معلوم بولور. درسنی مکروه کورمك شاکردنی معلمگه دشمان ایته، معلمدن هر وقت انتقام آلورغه تلەنه. حکیملرنك دیدگی کبی انسان طبیعتا فکرلرده برلك وخاطرلرده طوطاشو قانونینه تابعدر . ادب بیروچی تربیه‌لەوچی، شاکرد وبالالرنی عذابلاسه اوزینه دشمان ایته‌ر، شادلندرسه وآنلرنك تله‌گان نرسه‌لرینی بیرینه یتکرسه اوزینه دوست ویاقن یاصار استاذ „بیلانز“ دیور: یاشلر تیوشلی رەوشده تربیه ایتلسه‌لر، اوقورغه رغبتلری اوینارغه رغبتلرندن کیم بولماس، بلکه تربیه

ذهن وفکرلرینی قوّتل‌وده‌اویون وژیمانستقدن آرتق درجه‌ده تأثیرلی بولور. تعلیم ذاتی‌نك ایك زور فائده‌سی مدرسه‌دن چیقو ایله کیسلمه‌ز؛ مجبوری بولغان تعلیم مکتبندن چیقو ایله نفرت ودشمانلق صالورغه سبب بولور. „خاطرده برلك وطوطاشو" قاعده‌سی درست بولوی ثابت بولسه، آدملر جانلرینی رنجه‌چك واقعه وحاللر ذکر ایتلگانده آچولانولری شبهه‌سز بولسه، مکروه کورلگان درسلرنك شاکردنی علمگه دشمان ایتوب آچولانووی؛ سووب‌اوقغان درسلرنك شاکردلرگه علمنی سودرویده شبهه‌سز ثابتدر.

اخلاق تربیه‌سی.

عائله تربیه‌سندن عبارت بولغان ایك مهم اش باشده تورغان آنا، آتالر بالالر تربیه‌سی وآنلرنی گوزل خلقلر ایله خلقلاندرمق وادب بیرمك خصوصنده فکر یورتمیلر؛ بوخصوصده‌غی مساهله کبی هیچ نرسه حقنده مساهله ایتکانلری یوقدر. بلکه آلار بالا تربیه‌سنی بیك ییکل وآندن کیله‌جك ضرر بیك کچك، بالالرنك کوکلّلرینه تفتیش وسببسز هر بخشیلقنی یرله‌شدرمك ممکن دیوب گمان اینه تورغانلردر. اگر بو فکرده‌بولسه‌لر تهذیب نفوس‌علمندن— کوکلّلرنی پاکله‌ودن. ضررسز بولدیقلریندن بو علمنك آور ومشکل بولووینی بلمیلر! بلکه انسانلر بالالرینی تربیه ایتولرنده بیك زور مشکللکلرگه دوچاربولورلر. آتالر بالالرینه وصیت، وبخشیلق‌اوگره‌تسه‌لر، حقیقت ودرست بولغان کوب اویلاو، تدبیر نتیجه‌سنده توگل، بلکه اوزلرینك وجدان وحسلرینك نتیجه‌سنده‌گنه؛ شول وجدانلری قوشقاننی یرینه یتکروده آچو یاکه رضالق وقتی بولوون آیرمیلر. وجدان اوزگارویله آتالرنك امر، وصیتلری اوزگاره‌در؛ اگر آتالر بالالرینه وصیت ایتولرنده بر قاعده، یول تونسه‌لر، بو یول وقاعده‌لری ایسکی عصرلردن قالغان بر عادت، یا بالالق وقتلرینی ایسلرینه توشرمك، یا آنلرنك نادان خدمتچی خاتونلردن آلغان بالالرنی بوزوچان قامده ویوللردن عبارت بولا.

«ریتشار» آنا، آنالرنك بالالرینه ئەیتکان وصیتلرینك توزلیجه بولووینی ذکر ایندکدن صوڭ: اگر بونلرنك وصیتلری‌جیبولوب، برەر کتاب یازلسه توبانده ذکر ایتلگان روشده بر کتاب‌بولور،دی ١) ئەی بالا! آناڭ شولای اشلی. ٢) بالا! سین کچك بولساڭده بو زورلر اشیدر. ٣) ایك مهم اش حیات میداننده آلغه کیتمەك وحکومت اشلرنده زور درجەلرگه منمەك. ٤) آدمنك درجه وقیمتی دنیادەغی الوشی مقدارنده توگل؛ بلکه آخرتدەگی الوشی مقدارندەدر. ٥) شول سببدن آدم بالاسینه ایك آرتق نرسه ظلمنی تحمل وعفو ایتمکدر. ٦) سیگا هرکم ظلم‌ایتسه، سینده آنارغه شول مقدارده ظلم ایت! ٧) طاوشلامه آی بالا! ٨) بالالرغه تیك توررغه یارامیدر. ٩) بالالرغه آنا، آنالرینه اطاعت ایتەرگه تییشدر. ١٠) اوزگنی تربیەلرگه اجتهاد ایت!» موندای آنا وآنالر تیاتر صحنەلرینه – استینالرینه – ایکی قولطوق آستینه ایکی بەیلەم کاغد قستوروب چقفان مزاحچی ممثل – آرتیست – کبیلر، اوڭ قولطغی آستنده نی بار؟ دیوب سؤال ایتلسه: «امر وفرمانلر؛ صول قولطغم آستنده آلارنی بتورە تورغان فرمانلر بار» دیوب جواب بیرر.

تربیەدەگی بو حاللر سیاسی قانونلر کبی تیزدن آلشنمیلر. بلکه عصرلرچه وقتلر اوته: «آغاجلر اوسووی کبی اوسوب آز وقتلردەغنه اوسووی سیرلمیده. کوب نرسەلرنی بلورگه وتفتیش اینەرگه توقطی. بن «لورد بالمرستون» (*) کبی بالالر طبیعتلریله خیرلی اعتقادده، وباشقه کشیلر کبی آنلر توزوك سیاست ایله فضیلتنك نهایتینه ایرشورلر فکرنده توگلمن. بلکه انسانلر تربیەدە نی‌قدر آلغه کیتسەلردەتربیەنظاملری‌تمامابیرینه بیتکرلمەسدن کیمچیلکلر قالور اعتقادندەمن. تربیه وسیلەلری تمام بیرینه بیتکرلسه، واسبابلرینه تمام تشبث ایتلسه، انسان کمال حالنه ایرشور فکرنده بولغانلر زور شاعرلردن «شیلی» (١٧٩٢ – ١٨٢٢ده وفات) فکرینك ابیەرچنلریدر.

«شیلی» دنیا، عادت ونظاملردن انتقام آلمق قصدی ایله انسانلرغه: «ناچار عقیدەلرگزنی وحکومتلرگزنی طاشلاگز! سفاهتلردن قوتلوب نعمت

(*) انگلیز سیاسیوننده اولوب ١٧٨٤ – ١٨٦٥ تاریخنده وفات‌ایتمشدر.

وقورقولردن خلاص بولوب طنچلق ایچنده یاشه‌رسز» دیوب قچقرغان ایدی.
هر کشی آدملرنڭ حاللرینی فکرلسه، بو ایکی مذهب ایکیسیده موافق بولماون بلور. درست، آدم انسانیتنی آرتق سووی ونهایت شفقتی ایله کمال وسعادتکه ایرشووی امیدلی.. هر اشده زیاده تعصب شول اشنڭ بولووینه، همت، اراده‌نڭ قوّتله‌نووینه بر نچی سببلردن. انسان، مقصودینڭ وجودگه چقووینه اوشانماسه، مقصودی یولنده بر آدوم آطلاماز؛ کوڭلنی طوطرغان اوزینه اوشانو انسانده بولماسه، مصلحلر هر وقتده اوزلرینڭ فکرلرینی درست صاناب ثبات کورسه‌ته آلماسلر ایدی. مقصودغه ایرشو اوچون کامل اعتقاد ضررایتمی؛ کامل اعتقاد ایتکان کشیلر مقصودلریڭ کلیسنه ایرشمه‌سه‌لرده بعضیسنه ایرشورلر. اگر بونلرده شول افراط محبت‌واوشانو بولماسه، مقصودلرینڭ بعضیسنه ایرشودنده محروم بولور ایدیلر.

اگر بالالرنی تربیه‌لو،اسبابی، وسیله‌لری تمام یبریمه کیترلسه، کمالغه ایرشولری ممکن، فکری درست بولسه‌ده آنا، آتالرده تربیه‌نڭ ایڭ مهم شرطلرندن بولغان ایزگولك، کورکام خلق، زیره کلك، اوزلرن طوطا بلو، حاجت وقتده اوزلرینه خواجه‌لق واوزلرن طیو کبی صفاتلری طابلمادیغندن بونارغه‌ده ایرشورگه قدرتمز یتشمه‌وی معلوم. آدملر عیبلرنی، قصورلرنی اوزلرینڭ وحکومتلرنڭ اوستلریندن توشروب بالالرغه نسبت ایته‌رلر؛ آرامزده اخلاق وبالالرغه آنالر، آتالرنڭ معامله‌لری شول روشده ایکن نیچوك بالالرغه نسبت ایته‌رگه ممکن؟! انسانلرده بوکونده شول قدر قصورلر، حماقتلر، خیانتلر، ظلملر، ذلتلر بار ایکن، بالالرغه قصورلرنی نسبت ایتمه‌ك ظلم واوزیمزنی آلدامقدر. بناء علیه بالالرده‌غی قصورلر، عنادلر آنا، آتالرنڭ بالالرینه ناچار معامله‌لریندن طوغار. ظلم ایتوب، بالاسینه ییکرینوب ایمزمه‌گان خاتوندن نیندای یخشی تربیه وبالاسینه کورکام خلق بیروونی کوته‌رسڭ! بالاسی برنرسه‌نڭ المدن، آچیسندن آه وآه ایتکان وقتده بالاسینی ارنجتکان آتادن بالا نیچك عدالت اوگره‌نسون؟ آیاغی، قولی یا باشقه اعضاسی بیر بندن چقغان حالده اوینه کوته‌روب کیترگانده، بالاسینی قاچی، طایاق ایله صوققان آتادن نیچك

مرحمت وشفقت اوگره‌تلور؟ انسانلر آراسنده شول وحشی حیوان اشله‌می تورغان وحشیلکلر، ظلملر عمومی روشده ایکن، نیچوك بیچاره بالاعه قصور نسبت ایتمك کیره‌ك؟ بالالر قاراوچی خانون یا آنالر بالالرنك صحتلرنه بوزوقلق یا آلارنك اوز سوزلیلك‌لرن کورسه‌لر، یوزلرینه صوغارلر: بالا طایوب جغلغان وقتنده بالانی طارتوب آلوب، اوستینه جیکرنگان آنالر نیچك بالا تربیه‌له‌سونلر؟!.. بوندای خلق ومعامله‌لر عمر بوینچه آنا، آتالر ایله بالالر آراسنده نزاع، چیکسز طنچسزلقلرغه سبب بولا. بالانك طبیعتی استه‌گان اوینلردن آنالرنك محروم ایتولری بالانك طامرلرنده ئره‌فجو بیرله‌شدروب مرحمتسزلك، اتفاقسزلق، الفتسزلککه سبب بولور. بالانی ماتور کورنشلرگه ماشیناده بارغان وقتده اوجماح کبی باقچه‌لرغه قاراودن آنالزی طیالر. انسانلرنك تربیه‌ده کمالگه ایرشمه‌ولرینه سبب آنا، آتالر بولووی بو کبی نرسه‌لردن معلوم بولور.

یخشی تدبیر وگوزل سیاست ایله آنا، آتالری بالانك اخلاق وآدابنی درستله‌ب وطبیعتینی زینتله‌ب حیات میدانینه چعارسه‌لر، اخلاقسز وظالم، هر ردالتکه ارتکاب ایتوچی خلق آراسنده بو بالا یاشی آلماز ایدی؛ آنك کوکراگینك صاف واخلاقینك گوزه‌للگی باشینه بلا ومشقتلر کیتروب طورر، شونارغه کوره هر وقت ازی، عائله، حکومت، نظام وقانونلر خلقنك اخلاقینه موافق بولا. جمهورنك اخلاقی توزه‌لسه، قانونده توزه‌لور؛ اخلاق بوزلسه، قانونده شول درجه‌ده بوزلور. اخلاقلر ناچار ایکان قانونلرنی یخشیلاتمق ضرر ایته‌ر. بناءً علیه آنا، آتالرنك بالالرغه قارشی جبر وقاطی معامله‌لری بالانی، خلق آراسنده‌غی جهالت آچولرینی ودشمانلقلرینی قارشیلرغه وآلارغه قارشی مقابله ایته‌رگه حاضرلیدر. آدم جیونی شول حالده بولفاچ، بالالر تربیه‌سینه هیچ اعتبار ایته‌مزگه تیوش دیوچیلر بولنسه، آلارغه قارشی تربیه، ادبکه قزقدرمق، بار قوّته‌مزنی بویولده صرف ایتمك تیوش؛ فقط شونی کوکلدن چقارماسقه تیوشدرکه: بوسوزلردن مقصدمز تربیه نظامی باشقه قانونلر کبی تدریجی آلشدرونی قابل؛ تربیه قانونلرن آلشدرو

وبویولده قوّت صرف ایتمك خلقدك اخلاق وعادتینه قاراب، تربیه‌نك اصلاح ایتلووی مملکتنك هرجهتدن کورکامل‌شوووینه محتاج دیمز.

بوعصر کشیلری سین ذکر اینکان تربیه نظاملرن طوطا آلمیلر، عمل اینه آلمیلر، بناء علیه اخلاق تربیه‌سی نظامینی ترتیب ایتمك کیره‌کمی، دیمه! چونکه تربیهٔ اخلاقیه‌گه اهمیت بیرمه‌ز ایسه‌ك، انسانلرهنوز ضلالتده قالوب غایه ومقصد ناچارلق اولور.

اخلاق تربیه‌سی خصوصنده سوز سویل‌ماسه‌ك، بر قاعده قویماساق ضلالتده قالغان آدملر اوچون رهبر وغایهٔ امل اینه‌چك بر نرسه‌ده بولماس. مونه شول سببدن اوقوچیلرغه اخلاق تربیه‌سندن مقصود نی بولوون بیان ایتمه‌زدن اوّل عمومی قاعده‌لرن ذکر ایته‌چکمن؛ وملاسز، صبر ایتوب طکلاولرینی اوتنم:

بالا یغلوب بر بیری آورتسه تکرار یغلودن صاقلانووینه سبب بولا. بالا اوطلی کومر طوتسه یاکه اوطقه قولن قویسه، قولینه قاینار صو توکسه، بالاغه بوئره‌نجووی زور درس بولوب تکرار بواشنی اشل‌مه‌سکه عبرت. طبیعت بوزك بالالر تربیه‌سی حقنده ایگ فائده‌لی اش — جزانك جنایت جنسندن بولووینی بلدره‌در. آنا، آتالرنگ بالالرینی جزاء ایدولر به جنایتلری جنسندن دیسه‌ك خیر، بوجنسدن توگل. بلکه بوفکر ذهنلرنده محاکمه اثری بولمغان جیکل فکرلیلرنك خیاللریدر. هراشکه فکر کوزیله قاراب اطرافلی محاکمه ایتوچیلر آنا، آتا جزاسیله طبیعت جزاسی آراسنده بیك زور آیرما بولوون بلورلر: طبیعت جزالرینگ جنسلرینه قاراسه، جزا بولمازدن مکافات بولووی کورلور. طبیعی عذاب آدملر عذابی کبی مصنوع توگل؛ بلکه طبیعت بوعذابلریله بزنی اوزمزگه ضررلی بولغان نرسه‌لردن طیادرکه، بو عذاب بولماسه، انسانلر حیاتلرنده آفات ومحنتلرگه قربان بولورلر ایدی. طبیعی عذابلر جزاغه نسبتاًدر. گناه زورایسه، طبیعی عذابده شول مقدارده زورایا. بالا نیندای گناه اشل‌سه، طبیعتده شول درجه‌ده عذاب اینه. طبیعی عذابلرعمومی بولوب، آناردن هیچ وسیله صاقلی آلمی.

بالا یارماغینه جه‌چکی قاداسه، آورتا، تکرار قاداسه، ینه آورتا. بالا طبیعتدن بو عذابنڭ تکرار بولنووینی کورگاچ، طوقطی، یاراماس اشدن طیولا: طبیعت عذابی بالالرغه‌غنه مخصوص توگل، بلکه هر کمنی بر تیگز عذابلی.

اشچی یگت اشده قصورلق ایتسه، طبیعت آناردن اشنی طارتوب آلور. وعده‌سز کشی اوزندن هر تورلی مرصتلرنی ضایع ایته‌ر. صاتوچی درسه‌نی قیمتله‌ندرسه، آلوچی طابا آلماز. هیچ کمنڭ سوزینی طڭلاماغان حاسر یاکه غائن خورلغه توشسه، حقیقتکه بویصنور؛ بومشارر. طبیعت عذابلرنده مونڭ کبی صایوب بتورگوسز فضیلتلر بولمانلغندن عذاب توگل، خیردر. بناء علیه آنا، آتالرغه بالالرینی طبیعت عذابیله جزالاب تربیه‌له‌ولری تیوشدر.

آنا، آتالرنی یاقلاغان کشیلر بلکه آنارنڭ عذابلری طبیعی دیورلر. مین طبیعی توگل دیه‌چکم: جزانڭ طبیعیلکدن چغووی کوب وقتلرده آتالر، آنالرنڭ آچو، وتربیه یولنی بلمه‌ولرینده بولالر. درست آنا آتانڭ بالانی صوغولری تیرگاولری برگنه حالده طبیعی بولا بلور؛ اولده ناچار اخلاقلی، تدبیرسز آنا، آتالر ایله قارشی، کیری، تیرس، بوزوق بالالر آراسنده‌غی حالدر. بوقاروده بیان ایتدکمز کبی تربیه قاعده‌سی حکومت قانونلری کبی امّت، قول آستنده‌غی کشیلرنڭ طبیعتلر ینه کوره بولور. احلاقسز، قاطی معامله‌لی آنا، آتالرنڭ بالالری اوزلری کبی خلقسز اولدقلریندن قاطی معامله وقانونلردن باشمه‌غه بالالری اطاعت ایتمه‌زلر. لکن یوقارو صنفده‌غی تربیه‌لی آنا، آتالر بالالرینه قارشو هر وقت یومشاقلق کورسه‌توب تربیه وتهذیبده بولنورلر.

حاضر بالالرنی آنا، آتالرنڭ جزالاولری طبیعی بولورغه تیشلگنی مثاللریله بیان ایده‌چکمز. غیر طبیعی تربیه‌نی احنبی — کیلمشه‌ك تربیه دیه آطیه‌چقمز.

بالالرنڭ ایڭ زور وایڭ تشویشلی گناهلری اوزینڭ ترتیباتنی بوزولری؛ اوینچق، گل کبی، نرسه‌لر آلارغه بوله‌ك ایتلسه، اوی اویونچقلری، گللریله طوزدررلر؛ بولمه‌لرده‌گی ترتیب، نظامنی بوزارلر. بو حرکتلرینی آنا،

یا خدمتچی خاتون کورسه، بیچاره‌لرنی فائده‌سندن ضرری کوب بولغان اورشو، خورلاو کبی کیلشسز عذابلر ایله عذاب ایته‌ر. بو عذاب ایسه طبیعی توگل؛ بو گناهلرینك طبیعی جزاسی بوزغان، ترتیبسزله‌گان نرسه‌لرینی، گللرینی جیدروب اوزینی ایسکی حالینه قایتارتماقدر. اگر بالا قارشوب جیماسه، اوزینی ایسکی حالینه قویماسه اوینچق، گل کبی نرسه‌لردن آلارنی محروم ایتمکدر. بالا اوزینڭ کوڭلی استه‌گان نرسه‌لردن محروم بولووینی کورگاچ، اوزینڭ قاطی، آچی عذاب ایله جزالانوون سیزه‌ر. انسانغه اوزینڭ شهوتی استه‌گان نرسه‌دن محروم بولمق قدرلی آچی عذاب بولمادغندن، گناهلی بالانی عذاب ایتوده بوندن آرتق جزا یوق. بالا بوعذابدن صوڭ لذتلرنڭ مشقت واش صوڭنده‌غنه حاصل بولاچقنی بلور.

کوب آنانڭ باقچه، کبق، صفا یرلرینه بالاسون برگه آلوب باررغه کیلگان قزلرنی بالالرنی آقرون کیتوب کیتورگانلگی اوچون بالاسینی اورشقان، خورلاغاننی کوب وقتده کورمکده‌مز. بالا، آناسینڭ خورلاودن قورقوب ایشلرینه یتشور اوچون آشغوب کیوملرینی خاطرندن چیقارا؛ آناسی بالاسینه بواش اوچون لعنت اوقی. طبیعی عذاب ایله عذاب ایتمه‌وندن گناه اوزینه بولووی خاطرینه‌ده کیلمی. درست آقرونلق ضررلی؛ آقرینلق سوداگرلرگه ماللری وقتنه بازارغه ایرشمه‌دگندن ضرر کیتره؛ آقرن حرکت ایتسه، آدم ماشیناغه، پاراخودغه الگره آلمی. خلاصه انسان اوزینه ضرر کیترمه‌ز وفائده‌دن محروم بولماز اوچون آشغور. آقرین بالاده اوز کیفنه قویلوب سوگلمه‌زدن، لعنت اوقولمازدن ایته‌شلریله کیفی، صفادن محروم ایتسه ایدی، طبیعت عذابیله جزالانقان بولور ایدی.

اوچنچی مثال: بالا اعتبارسزلق ایتوب، بر نرسه‌سینی بوغاتسه، جزاسی طبیعی عذاب بولغان اول نرسه‌دن آنی محروم ایتمکدر. بو مثاللر اوینچق، اویون نی بولغاننی بلمه‌گان کچك بالالر اوچون توگل؛ بلکه بونلرنی آیوراچق بالالر اوچوندرکه: محروم بولغاچ اویون، اوینچقنی ونی قدر لذتلی بولووینی بلورلر. آنالر بالالرغه مرحمت، شفقت ایته‌سزدیوب یوغانو

آچیسنی طاطومازدن اوینچق وباشقه بوغاتقان نرسه‌لربنی آلوب بیروب طبیعت جزاسینه قارشیلق ایته‌لر؛ خطالق و زور گناهلرغه دوچار بولالر.

طبیعت عذابیله جزالاوده بیك زور فائده‌لر بار؛ طبیعت جزاسی ایله جزالانغانده بالا سبب ونتیجه‌لرنی کچکلگندن طبیعت عذابیله اوگره‌نه؛ ایك فائده‌لی تربیه کیله‌چکده ناچارلقلردن صاقلایه‌چق طبیعت تربیه‌سیدرکه؛ کچك بالا بو عذابدن زور کشیلرنك تجربه ایله بلگان نرسه‌لربنی بله آلا. جنایتینه قارشی‌عذاب کورمه‌گان باللر زورایغاچه جنایتلرینك نتیجه‌سنی بلمه‌دیکلرندن ادب بیروچینك آچولانوبندن باشقه عذاب یوق اعتقاد ایتوب ادب بیروچی کورمه‌گانن بلسه‌لر، هر ناچارلق وکیله‌چك کونلرینه قویبه بولغان ضررلرغه ارتکاب ایته‌رلر. طبیعت تربیه‌سی لازم دیوچیلردن برعالم: «کوب یگتلرگه بالا وقتلرنده تربیه ایتوچیلری ناچار تربیه بیرگانلربندن کیله‌چکلربنی، استقباللربنی بلمه‌زلر؛ احمق یتشورلر؛ هماقتلری چیکدن طش وفاعده‌سز بولور. کچك وقتلرنده تن تربیه‌لری مساهله ایدلدگندن زورایغاچ بیك زورقایغولر باشلربنه کیلور. بعضلری ناچارلقدن قایتسه‌ده، کوبسی یولدن چقوب خراب بولا، امینچیلك، سلامت عمومیه ایله صوغشوب انسانلر اوچون زور آفات بولالر» دی.

طبیعت تربیه‌سی محض عدالت یولیدرکه: حقیقت یولندن آداشقان انسانلر آنك جزاسی ایله تربیه‌لنو نتیجه‌سنده گناهلربنی اعتراف ایته‌رلر. هر وقتده کیبملربنی یرطوچی، طوزدروچی و یېرانوچی بالانی گناهی مقابلنده آناسی صوقسه، حبس ایتسه، اوزینی مظلوم، حقوقسز صانامازمی؟ لکن یرطقان و طوزدرغان کیبمنی قوّتی درجه‌سنده تورزه‌تدروب، تربیه ایتلسه، نتیجه‌نك سببکه مناسبتنی بلور، گناهی مقدارنده عذابقه دوچاربولوب نتیجه‌نی طاطوغاچ، تکرار اشله‌مز؛ اوزینیده مظلوم صانارغه لایق کورمه‌ز.. شول ره‌وشده تربیه ایتلسه، هر ایکی طرفقه‌ده آچولانورلق برنرسه بولماز؛ آنا تربیه‌له‌گان بالاده تربیه‌گه اوگره‌نور. بالانك هر اشله‌گان گناهنی جنایت صایوب بالانی قارشورغه اوگره‌توب، اصلاح ایته‌م دیوب بالانك تربیه‌سنی بوزغان تربیه‌چیدن

آحمق کشی یوقدر. آنا طبیعت جزاسندن آرتق جزا ایله جزالاماسه، یابوب، صوغوب جزا ایدکانده‌گی کبی بالانك آجووینی آرتدرماز. اوقوچیلر بو تربیه‌نك فائده‌لی بولووبنده شك، شبهه ایتمه‌سونلر! «یومشاقلقده برکت، قاطلقده نتیجه‌سزلك» سوزی مثل اورننده سویله‌نور. قاطبلق ایلك نفوذلی بولغان آنا ایله بالا آراسنده‌غی محبت ودوستلقنی بتورر. هر کم طبیعتن طانوسه، فکری مناسبت یعنی انسانلك فکرنك مناسب نرسه‌لرنك برله‌شووی طبیعت قانونی هم بونك نتیجه‌سنك هر آچو آدمنك کوکلن ئره‌نجتون، ئره‌نجو مقدارنك کوکلدن الفت کیتوب، بیرینه آچو ونفرت حسی بیرله‌شکانن بلور. آنا بالانی هر وقت آچولاندرسه، بالانك کوکلنك آچوبیرله‌شور. آناده بالاسنك بو حالنی کورگاچ، آچولانوب یوزنده نفرت اثرلری کورنور.

کچك گناهلرده بو ره‌وشده تربیه‌نك فائده‌لرینی انکار ایتمیمز؛ فقط بالا اوغریلق، آلداو، ظلم کبی زور گناهلرغه ارتکاب ایتسه، نیچك تربیه ایته‌رمز دیوب مسئول ایتلسه، بو مسئولنی بعض مثاللر ایله آچیق ایتوب سویله‌و تییشلی بولور: بزم آرقداشمزدن بره‌و همشیره سینك بر ایر وقز بالاسون یالغز مرحمت وقرداشلك مناسبتی ایله تربیه‌لرگه اوستینه آلغان ایدی. اوی اچنده اوزینه بو ایکی بالا یولداش بولغان کبی اوی طشنك‌ده باقچه، صحرالرده‌ده برابر یوریلر؛ بالالر اوله‌ن وآنلرنك طامرلرندن بحث ایتوب هر اوله‌ننی قرداشلرینه کورسه‌ته‌لر؛ بالالر هر اشلرینی کوکللی اشله‌رلر وهر کورگان نرسه‌لرندن عجبله‌نسه‌لر، آغالری آچیق جوابلر بیروب ایضاح ایته‌ر؛ آنلرنی آرتق درجه شادلاندرر ایدی.

شول روشده بالالرنی آنا، آنالری تربیه ایتمه‌زلك درجه‌ده مکمل ایتوب تربیه ایتدی. بالالرنی نیچك بودرجه‌گه کیتردکز؟ دیوب سؤالیمه قارشی شول روشده جواب بیردی: مین سیگا حاضر ایر بالانیقنه سویلیم، کیچه‌لرنك برنده یورطده سویله‌شوب اوطرغانده بالانی اؤیدن بر نرسه چغارماق اوچون چاقردم. ایسکیدن طانش برقارچقنك قصه سویله‌گانن بیك اخلاص ایله طکلاغانلغندن قات قات چاقرسام‌ده کیلمه‌دی. قارچق

سوزینی بتورگاچ، بومشمنی ئونەر اوچون کیلسەده، مین آچق یوز کورسەتمەدم. صالقون حرکت ایتدم. بو حرکتمدن غایت قایغو، حسرتلەنوب اشینه اوکندی. ایرته طورغاچ، آیاق طاوشی ایشتدم. برآز وقت اوتکاچ، ایشکنی قاقدی، بنده آچدم، کوردمکه بالا طاست وچلی صو کیترگان. اطرافینه قاراب باشقه اش قارادی. آزغنه طورغاچ، باشماغك قایه؟ دیدی. مین: طشده بولورغه کیرەك دیگاچ، حاضر کیتروب قویدی.

مونه بوندای حرکتلر ایله بالانی تربیەلەب آنك ارادەسن قوتلەدم.

بالا اوزینك شهوتلرینی کیسدی» دیدی. بوکون شول افندی دنیاده خدانینك ایك بختیار عائلەسینه ایەدرکه: آنالرینك یومشاقلقندن وگوزل سیاستندن محبوبەسینی کیتکان عاشق کبی معنوی آنالرینك قایتووینی کونەلر. آنالری اشکه بارمی طورغان یکشنبه کوننی صبرسزلق ایله کوتوب طورالر. اگر برسی برکونده قرداشینی ئرەنجتکان یاکه برخطالق اشلەگان بولسه صوغودن وهر تورلی عذابدن آرتق حسرت وئرەنجو چیکه».

بالالر، آنا وآنالرنه یالغانلق، دشمانلق ایله دوستلق ومحبتدن عبارت بر برینه ضد صفاتلر کورەلر. آنا یاکه آتا سوزی ولسانی ایله بر وقته غایته سودگینی بلدره؛ «سینی سوەم وهر نرسەنی سینك فائدەك اوچون اشلیم» دیسەده، باشقه حرکت وظلمی ایله دشمانلق ویالغانلق کورسەتەده بالا حیرتده قالادر. شول سببدن آنالر اوزلرینی عذاب قورالی ایتمەزدن بالالرینه غایت مرحمت، شفقت کورسەتولری تییشدر. بالا بر ناچار اشکه کرشمەك استەسه، ضررلی بولووینی بلدروب، حقیقتنی بیان ایله کفایەلەنمك تییشدر. مثلا: بالا شەمگه قارشی طوطوب کاغد یاندررغه تلەسه، حاضرده‌گی کوب آنالر کبی ایکنچی مرتبه اشلەمه دیوب قورقطوب قولندن طارطوب آلماسقه تییشدر. بلکه تربیەدن خبردار عقللی آنالر کبی بالانك بواشینك نتیجەسن کوتوب ضرردن صاقلارغه غنه حاضر بولورغه کیرەك. بالا بونی تجربه ایتوب کورسون، بلسون؛ اگر بالا ضررلەنەچق بولسون بو اشنی اشلەمه! ضررلەنەچق‌سن! دیەرەك تنبیه ایله کفایەلەنورگه تییشدر. اگر بالانك اعضالریندن برینه

ضرر ایرشمایه‌چك بولسه، قطعی صورتده طیمازقه، نصیحت ضرری ایله وفورقطوب کفایه‌له‌نورگه تییشدر.

طبیعت عذابی آنا، آتا ایله بالا آراسنده محبت حاصل اینه‌رگه سبب بولوون بیان ایتدك. حاضر زور گناهلری اوچون بالالرنی نیچك طبیعت جزاسی ایله جزالارغه تییشدر؟ سؤالینه جواب بیرمه‌ك بولامز: گناهلرغه ارتکاب وجنایتلر اشله‌رگه سبب بولغان ناچار خلقلر طبیعت عذابندن باشقه عذابلر ایله بالالانك جزالانویندن حاصل بولغان آچو نتیجه‌لریدر. غیر طبیعی جزالر بالالانی یومشاق طبیعتلی، مرحمتلی اینجه‌حسلی بولودن منع ایته. بالالانك اوز قرداشلرن ئره‌نجتووی ینه شول اوزندن باشقه‌سندن کوچرمك (تقلید) صفتی طبیعی بولوونندن، آنا، آتالرینه بو ناچار صفتنی کوروب اوسوویندندر. بالاغه نی قدر استبداد، قاطی معامله کورسه‌تلسه، شول مقدارده کوکره‌گی طارایور؛ اژدرها کبی زهرله‌نور وزهرله‌ر.

بالاغه یومشاق معامله ایتلسه، گناهی مقدارنده طبیعت عذابیله جزالانسه، شول نسبتده قاطشقان کشیلرینه یومشافلق کورسه‌تور. اوغریلق، یالغانچیلق کبی زورجریمه‌لرنی بالا طبیعت عذابیله جزالانغانده اشله‌مز. عائله آراسنده‌غی نفرتلر بو کبی زور گناهلرنی طوغدررغه بر نچی سببلردندر. انسانلرنك حاللرینی تفتیش ایتکان ذاتلر انسان اوزینی نی قدر کوکلینه لذت بیره تورغان نرسه‌لردن محروم ایتسه، شول مقدارده ناچار وخبیث لذتلرگه میل اینه‌رگه هوسلی بولور، دیلر. بالالانك آنا، آتاسینه محبتی اوزی بر لذت اولغانلقندن ناچار وخبیث لذتلرگه میل ایتودن آنی طییادر.

آنا، آتالرنك گورل معامله‌لری بالانی یالغانچیلق، اوغریلق، کبی زور گناهلردن طیماز ایسه‌ده، طبیعت عذابی طییار. اوغری بالاغه قارشو طبیعت عذابی نه‌در؟: اوغرلاغان نرسه‌سی قولنده بولسه، قایتاروب بیرمك، بولماسه اوغرلاغان نرسه‌سینك قیمتنی اوزینك کونده‌لك آقچه‌سندن کیسمه کدر. بو ایسه بالانی غایت اوکندره. آنا، آتاسینك بونارغه آچولری قوشلسه، بالکی حسرتله‌ندره. اگر آنا، آتا بو وبوندن کچك گناهلرینه قارشی بالانی صوغوب،

تیرگه‌ب آچولرینی بلدرسه‌لر، آرالرینده محبت کیسلورده بالاغه آتا و آتاسینك آچولری هیچ تأثیر ایتمه‌ز. بلکه آنلرنك آچولرینی کیتر و بالانی راحتله‌ندرر؛ گناملر اشله‌وینه سببده اولور.

مونه ایکی تربیه آراسنده آیورما شول قدردرکه: طبیعت عذابی بالاغه ته‌ن و باشقه عذابلردن آرتق تأثیر ایته. قاطی معامله بالانك قاطی طبیعتلی، یومشاقلق بالانك یومشاق طبیعتلی بولووینه سببچی. قاطیلق ایله معامله ایتلگان بالا قاطی کوکللی، مرحمت ایله معامله ایتلگان بالا مرحمتلی بولا. قاطی استنداد، کیره‌ك اوی وکیره‌ك مملکت، حکومت اداره‌سنده اولسون زور جنایتلرگه سبب بولا. ملایمت، مرحمت تیرسلکنی کیسه‌ر؛ قلبلرنی رضالاندروب جنایتلردن صاقلار.

عقل تربیه‌سنده‌گی سوزمی قصقه‌غنه وعظ، نصیحت ایله بتره‌چکمن: بالا تربیه‌له‌گانده یومشاقلق واعتدال ایله قناعت ایت! اخلاقده یوقارودرجه‌گه ایرشه‌ك آنچق یومشاقلق ایله ممکندر. بالانك عیبنی هروقتده اوزینه سویله‌مه! بالانی تربیه‌له‌گانده‌ایك فائده‌لی نرسه - بالانك طبیعتنده نچارلقغه بیرلونی‌لازم ایته طورغان‌استنداددن صاقلانودر. بالانك‌اشندن‌اثرله‌نمه‌زدن‌هر وقت آنارغه وقارکورسه‌ت، اثرله‌نوب بالانك‌ناجارلعینه قورال‌بولما! بالااثرله‌نوب‌شاد یاکه قایغلی بولغانده شادلق، قایغولق اثری کورسه‌تمه‌ك غایت مهمدر. بالانی هر وقت یومشاب امر ایدوب کوکلنی صوطما! کوچله‌ب قوشارلق درجه‌گه کیترمه! آعووك قایناغانده بالاغه جیکرینوب: «نیچوك مین‌قوشقان‌اشکه قارشورعه‌جسارت‌ایتدك! میندن‌کوره‌سکمی‌کوررسك! میم‌قولمده‌اسیر بولوو‌کنی بلورساك!» کبی‌سوزلر بالاده‌آعوو دشماناق‌صفاتلرینی‌آرتدروب بالانی بوزار.

تربیه‌دن مقصود بالاغه باشقه کشینی حاکم ایتمه‌زدن‌اوز اوزینه حاکم ایتمه‌کدر. شول سبدن بالاغه سلطه‌نی حاکملکنی آز آز کیمتوب فکر، تدبیر ذهننده یراشدرماك تیوشدر. فقط بالا فائده ایله ضررنی‌آیورمازلق درجه‌ده بولسه، حاکملك‌استعمال ایتمه‌ك تیوش؛ بالاغه زواریدقچه، هر نرسه‌نك نتیجه وکیل‌چگمی توشندروب نتیجه‌نی طبیعتکه طاپشرماق تیوشدر. اگر

بالانی مطلق اطاعت‌ایته‌رگه اوگره‌تور ایسالک، آناردن ها کملکگنی آلفاچ، فائده کوتمه ! آزعقللی، فکرسز بولوب ایشه‌ک کبی قایله‌ینه کل‌نسه، شونک باری.
بالا کنک‌اوز فکرنک مستبد بولووی سینی کوبندرمه‌سون. مکرده مستبدلک صوک عصرلرنک بالالرغه بیرگان حریتیدرکه : ایسکی عصرلرده‌غی فکری اسارت ایله طبیعتنک آلماشدروویدر. هر انگلیز بالاسی هر انگلیز آناسی بولاچقدر. آلمان عالملرندن بعضیلری : «انگلیز بالالری بوی صونوچان بولمادقلرندن بر انگلیز بالاسینی تدبیر ایتودن‌اون آلمان بالاسینی تربیه‌له‌ب اطاعت‌ایتدرمه‌ک یکل» دیمشلردر. انگلیزلر اوزلرینک بالالرینک‌هر نرسه‌گه کوندەم بولولرینه راضی بولورلرمی؟ آلمانلرنک‌امرلرینه، سیاسی قوللقلرینه باش ایگولرینی‌سوه‌رلرمی؟ انگلیزلر، بالالرینک، اسارتدن نفرت ایتوچی بولولرینی تله‌مه‌سلرمی؟
گوزل تربیه بیرمه‌ک ایک آور اش وایک قیون بولدر. لکن ایک نادانلق بالانی ات بالاسی کبی صوغوب، سوگوب تربیه‌له‌ودر. گوزل تربیه بیرونی استه‌ر ایسه‌ک، تربیه‌گه دائر کتابلر مطالعه ایتوب یومشاقلق ایله تربیه ایته‌رگه چاره‌لرینی آرا!
هر بالانی طبیعتینه کوره تربیه‌له‌مك لازمدر. طبیعتی اوزگاروب ایکنچی دورگه کینسه تربیه بولینی اوزگارتمه‌ک تیوشدر. اوزگنی ها کملکنی سومکدن واستبداددن صاقلامق تیوشدرکه: اوزگنی ادبله‌ندرو ایله بالانی ادبله‌ندرونی قیاس‌اینسه‌ک اوزگه‌وبالاگه گوزل‌تربیه ویروب‌فائده کیتررسک!»

بدن تربیه‌سی

انگیلتره‌ده عموماً آول خلق حیوانلرنک هرنوعیسنی تربیه ایته‌رگه غایت هوسلیلر؛ کورشکان وقتلرنده حیوانلرنی یخشی تربیه‌له‌و وآنارغه واسطه بولغان نرسه‌لردن بحث ایتمه‌زدن آیورلشه آلمیلر؛ شهر خلقلاریله بوخصوصده اوزوشالار؛ شول درجه‌ده حیوان تربیه‌سینه طرشقان انگلیزلر بالالرینک صحت، سلامتلکلرینه اعتبار ایتمیلر. حیوان آز بارلرینه کروب بالالرینی،

آزقلرینی وهواسینی تیکشره‌لر؛ بوقلیلر؛ آولده‌غی ایگنچینک اوینه کرگانن حیوان تربیه‌سینه، آغاچ اوستروزگه وآو آولارغه دائر بولغان کتابلر اوستال اوستنده کوره‌لر.

هر آول کشیسی حیوانلرنی سیمورته طورغان اوله‌نلرنی، آنلرنک خاصیتلرینی، آرالرنده‌غی نسبتلرنی بله. لکن بولارنک هیچ قایوسی بالالر تربیه‌سینه اعتبار ایتمی؛ نیندای آش بالاغه فائده‌لی وضررلی بولوودن بحث ایتوبده قارامی. بلکه آول خلقی بالالرمزغه اول درجه‌ده اهمیت بیرمک طورمشمزغه ضرر اینه دیورلر؛ لکن شهر خلقلری نیشلیلر؟: — طویغان آطنی آشاغان اوستینه یوگورتمه‌ك ضررلی بولولرینی بله‌لرده طویغان آطنی چابتورمیلر. لکن آش آشاغاچوق بالالرینی اشله‌ته‌لر، ایرلرینه بونـدای ضررلر سویله‌ساك، بالالر تربیه‌سیله بزنك اشمز یوق؛ بالالرنك تن تربیه‌سی آنالری قولنده دیلر. تربیه‌لی آتا حیوانلرن تربیه ایته‌ده بالاسینی تربیه ایتوونی عارلك صانی؛ بعض برلعنلر وموزیقاکبی نرسه‌لردن باشقه سندن خبرسز آنالرغه یاکه ایسکی، بوزوق اعتقادلر ایله میلری چریگان خاتونلرغه طاپشرادر. مونه بواش کیله‌چك اوچون غایت قورقنچلی.

محررلك ایله شغلله‌نوچی حکیملردن برسی: حیاتده آلغه کیتمك انساننك حیوانلقنی قوّت‌وایله وبوحیوانلق قوّتی امتلرنك ترقیلرینك برنچی سببلرندن» دیمشدر. بونی شول ره‌وشده آچق سویلاماك ممکندر. عسکرلرنك‌ته‌نلرینك سلامتلگی، قوّتلیلگی. صوغشده غالب بولورغه زور باردم اینه. بلکه امّتلر صوغشسز وقتده صحت، سلامتلکگه بنه محتاجرادرلر. خصوصاً بو صوك زمانلرده آدملر حیات آورلاشدغندن، کوب قوّتلر صرف ایتوب کون کوررگه محتاجلر. سوداگرلرنك فائده‌له‌نور اوچون نه قدر مشقتلر واوزون سفرلر ایته‌رگه محتاج بولولارن، آرتق درجه‌ده قوّت صرف ایتولرن ومشقت کورولرن هرکون کورمه‌کده‌مز. شونارغه کوره طورمش اوچون قوّت کبره‌کلی نرسه‌در.

حاضر تربیه قاعده‌سنچه بالالرنك بدنلرینی تربیه‌له‌و خصوصنده برآز سوز سویله‌مه‌کچی بولام: هر نرسه‌ده چیکدن طش حرکت ایتونك ضررلری

اوقوچیلرغه معلومدر. کوب وقتده حکومتنك استبدادندن صوڭ اختلال بولا؛ فسق، بوزوقلق زماننڭدن صوڭ تقوالق، زاهدلك زمانی کیله‌در. آشاو، اچوگه چومفاندن صوڭ روزه، آشدن محروملق وقتی یتشه‌در. ایسکی بابالرمز بالانی کوب آشارغه قزقدرمق فائده‌لی اعتبار ایتمشلر. بو اعتقادقریه خلقلری آراسنده همان مشهوردر. لکن اوقوغان شهر خلقلری بالالر ینی آشدن طیبارغه طرشالر؛ اوزلری شهوتلرینه بوی صونوب بالالرینی طیمان ترسه‌نی اشلیلر.

کوب وآز آشاونڭ ضررلی بولووی هرکمگه معلوم بولسه‌ده آز آشاوینه صررلبراقدر. ضررلی بولغان کوب آشاو بالانی آشارغه قستاو ایله بولغانلغندن قصور بالالرده توگل، آتا، آنالرده‌در. بالاغه چیکلی آش بیرمك ایسگ ضعیف قاعده‌گه مبنی وایك عقلسزلر اشیدر.

بتون حیوانلر، ایمچه‌ك بالالری تربیه‌له گانده عمومی دستور طوطلغان اشتهاغه قاراب آشاطو، ایمزو نیچك بالاغه آشاطفانده دستور ایتلمیدر؟ بالا آشاطفانده‌ده دستور اشتها و تله‌وی بولورغه تییشدر.

بعض اوقوچیلردن بالالر تله گینه ایه‌ررگه وصیت اینه‌سن! فقط شهوت ایك هلاك وخراب اینه تورغان نرسه‌لردن بولووی قویاش کبی روشان اولدی دیوچیلر بولنسه جوابنده: هلاك وخرابلقنڭ سببلری شهوت توگل؛ بلکه بالانی محروم اینو وطیو نتیجه‌سی بو حال طبیعتنڭ سنتی، یاش وقتلرنده محروم ایتلگان، استمداد آسنده تربیه‌لنگان یگتلر آزغنه حریتکه چقسه‌لر ناچارلقلرغه چومالر؛ ماناستیرلرده‌غی راهب، راهبه‌لر عفت، تقوالق احنده کوب وقتلر صبر ایتسه‌لرده عاقبت پرده‌لرینی پارچه‌لیلر؛ هر تورلی ناچارلقلرغه کرشورلر. حاضر بالالرنڭ شهوتلرینه قارشی آتا، آنالرنڭ تدبیرلرینی ذکر ایته‌چکمن:

بالالر مثلا حلوا صوراسه‌لر، تربیه‌چیلر بالا بونی شهوتندن صوری، بو ناچار شهوتنی کیسه‌رگه کیره‌ك دیلر. مونه بو کوب آتا، آنالرنڭ فکرلری بو فکر نه قدر خطأ بر فکردر؟: شکر انساننڭ بدنی اوچون غایت فائده‌لی؛ چونکه شکر ومایلی ماده‌لر اچده تحلیل قلنوب اوکسوژین ایله

قاناشوب، حرارت حاصل ایته که: بدنده گی حرارتنی اصلاح ایتمك اوچون بو غایت لازمدر. بدنگه شکر بولماغان ماده‌لر کرسه شکرگه ئه‌یله‌نه؛ بو حالنه‌نداك شکرگه محتاج بولوویبی کورسته‌در. بالالرنك حلوا استه‌ولرینك ایکنچی سببیده بار، بالالرنك شهوت وطبیعتلری مایلی نرسه‌لرنی قبول ایتمه‌ویدر. بوقاروده مای حرارت بیروده شکر کبی دیمش ایدك. بالانك اچنك مای هضم ایدلمه‌دیگندن شکرنی کوب استعمال ایته‌رگه تله‌ووی معلومدر.

بالالر آچی بولغان نرسه‌لرنی وهر تورلی یمه‌شلرنی سوه‌لر. آلارنك سوولری آنالر، آتالر گمان ایکان روشده یالغز شهوتدن توگل؛ بلکه بو ماده‌لرنك معده‌نی - آش قازاننی توزه‌تورگه ایك فائده‌لی بولولریندندر. مونه بالانك طبیعی حاجتلری‌له آنا، آتالرنك معامله‌لری آراسنده شول قدر ضدلق بار. طبیعتلری استه‌گان نرسه‌لردن طییوب، هر وقت چای، سوت، ایکه‌ك بیره‌لر. بو معامله بالاغه غایت ضررلیدر. بالالری عید، بیره‌م کونلرنك گنه شکرلی نرسه‌لر مباح ایتلگانلگندن تکرار محروم بولاچقلرینی بلوب بالالر شوندای فرصتدن فائده‌له‌نو اوچون کوب وضررلیراق روشده استعمال ایته‌لر. اگر بالالرغه طبیعت وشهوتلری استه‌گان وقتده مباح ایتلسه ایدی، چیکدن طش کوب آشامازلری ایدی.

بالاسینی کوب آشاودن طیغان آنا، آتالر نیچون طیدکز ؟دیوب صورالسه‌لر، جواب بیرمه‌زلر. آش قازانینك کوب آش استه‌وینك کوب سببلری باردرکه: حرارتنك، هواده‌غی یوشلك، قوریلقنك بونارغه کوب تأثیرلری بولووی وبدننك حرکتی بو سببلردن بریسی اید گی تربیه‌چیلرنك خاطرلرینده کیلمی، بر آتادن بالاکز نیچك ایداشلر یندن طازا، سیمز، زور، یگل بدننی، ماتور توسلی بولدی. ؟دیوب سؤال ایتلگاچ، شهوتینی اوز اختیارینه قویدم. طبیعتی بدن آرتمراق بلوویه اوشانوویمدن آنی هیچ طیمادم» جوابنك بولنمشدر. بلگان کشی طبیعتنك اشینه هر وقت احترام ایته‌ر؛ قارشیلاشماز. نادان آنی هر وقت تحقیر ایته‌ر. حیات علمنی آدم نه قدر بلسه، طبیعتکه شول مقدارده یول بیرر.

آزقنك آزلغندن کوبلگندن بحث ایتدك. حاضر آزقنك ماده‌سندن

بحث ایته‌رگه تیوشدر. آنا، آتالر بالالرغه فائیده‌سی آز بولفان آزقلر آشانالر بر آتاایت صانوب آلورغه استه‌مه‌سه، بالالرینه ایتنك ایك ناچار آش بولووبی بیان ایته‌ر. بوفلسفی بر بحث نتیجه‌سنده توگل، آنچق آدملرنك اقتصادغه رعایت ایتوارندن باشقه بر سببدن توگلدر.

آشاملق ترسه‌لرنك قیمتنده صاراناق کورساتمه‌گان بابارده بوعادتنك بولنووی اوچ سببدندر: ۱) تقلید باشقه‌لرینه ایه‌رو ۲) فقیر بولغان تربیه چیلرنك تأثیرلری، ۳) ایسکی بابالریدك عادتلری بولغان کوب آشاو اموگه باشقه شهر خلق کبی انکار ایتولوبدر.

یوقاروده ذکر ایتلگان کبی بوعقیده درست اساسغه مبنی توگل. اگر بالانك آش قازانی قوّتلی آشلرنی کوته‌رمیدر دیلسه جوابنده: طامرلری قوّتل‌نمه‌گان ایمچه‌ك بالاسینك آش قازانی درست قوّتلی آشلرنی کوتاره‌آلمی. فقط دورت یاشنده‌گی بالانك آش قازانی طامرلری قوّتلنگان سببلی ایت کبی آور آشلرنیده کوته‌ره، هضم‌ایته‌در. بونك اوستینه بالانك بدنی ایت کبی قوّتلی آشلارغه غایت محتاجدر. بومسئله‌نی زور دوقتورلرغه وایك بیوك «وظائف اعضا علمی» متخصصلرغه عرض‌ایتدم. آنلرده بالالر آشی طورغان آشلرده‌غی آزوقنك زورلر آشی طورغان دن‌لی آزلی، بلکه فائده‌لیراق بولووینی تیوش، کوردیلر.

بالا ایله زور کشیلرنك اعضالرینك حرکتلری آراسنده نسبت قارالسه، بو برحقیقت بولووی معلوم بولور؛ بالانك زور کشیدن آرتق آزوقـغه محتاج بولووی بلنور. کشی آزقغه حرکت ایله جسمنك وفکر ایله طامـر وبوونلرنك یوغالتقان قوّتلرینی قایتارور اوچون محتاجدر. ترکلك سببلی حرکت دائم بولدغندن بدننك حرارتی صاقلانورغه تیوشدر.

بدندن حرارت کیتدکچه حرارتنی یاڭارتورغه محتاجدر. شول ایکی سبب اوچون کشی آزقغه محتاج. بالاده بوایکی سبب بار؛ بدنینك اوسووی اوچنچی سبب بولدغندن آزقغه زورکشیدن آرتق درجه‌ده محتاج.

بالا زورکشیدن آرتق آزقغه محتاج بولسه، آزق آز، ییتشورلك

بولماسه آنك اجلی زور کشینگ اجلندن تیزرەك کیلور. حاضر بالاغه نیندای آزق فـائدەلی ؟ آزقلقی، آزوتی آز بولغان آشلرمی ؟ یاکم کوب آزقلی آشلرمی فائدەلیدر ؟ مونه شولردن بحث ایتمك تیوشدر.

بوسؤالنك جوابی غایت آچق دیوب گمان ایتەم هرآش نـه قدر تیز هضم ایتلسه، شول مقدارده قوّتنی آرتدروب نشاط، یگللك بیره. ناچار آشلر قازاننی نیقدر آرطسه وطامرلرغه نیقدر مشقت بیرسه، اوسودنده شول قدر مانع بولوب قوّتینی ضعیفلەندره. مین اولەنلر ایلەگنه کون کورگان کشیلرنك، بوقاری طبقەدەغی بعض بالالر ایت آشاماسەلرده، صحتلری بیرنده بولوونی، اشچی طبقەسی آراسنده ایت طاطیماغان کشیلرنك گودەلری عجیلەندرزلك رەوشده ایکانلگن انکار ایتیم. لکن بنم سویلەیەچکمن سوزلرمی طگلاغاچ، بودلیلر اورنسز بولوون بلەچکسك! عمرنك اوّلنده نعمت اچنده بولمـاق یاشلگنده قوّت واوسونك نهایتینه ایرشووینه دلالت ایتمەز ؛ انـگیلترەدەگی اشچی طبقەسی وفرانساده اورته طبقه ایلە نوبان طبقه یگتلری آراسنده کورلگان تفاوت بونارغه شاهد بولا بلور. ایکنچی جهتدن بدننك طولی کورنووینه التفاوت ایتەرگه یارامیدر . بعض بدن کوپروب کورنسەده اوزی طفز بولماز ؛ بدنلر آراسنده آیرما طفـزلق ایلەدر ؛ کوپروب کورنو ایلە نوگلدر. اوچنچی جهتدن حرکت و یگللك ایلە آیرلور. ایت آشاب یاشەگان بالانك اولەنلر آشاب اوسکان بالادن اعضالری بیگل ؛ کوکلی کور، زیرەك بولا .

هرنورلی حیوانلر وهرنوع آدملر یاکه برجنسدن بولغان حیوانلر هم آدملر آراسنده نسبت قاریەچق بولساق یگللك، نشاط، زیراکلك آزقه ایـەرچن بولووی کورنور. مادەسنده آزقلق آزبولغان اولەنلرنی نهایت درجەده کوب آشاغان صغر ایلە فائدەلی ومادەسنده آزقلـق کوب بولغان ترسەلرنی آشاغان آط آراسنده زور آیرما کورلور؛ هروقت اولەن آشاب عمر سورمەکده بولغان قوی ایلە ایت آشاب یەشی طورغان ات آراسنده بیگرەك بوحال آچق کورنەدر. حیوانات باقچەسینه هرکم کروب حیوانلرغه کوز صالسه، بونی بلور. بلکه بعض کشیلر حیوانلر آراسنده ینگللك ،

اوتکونلکده کورلگان آیرما خلقدن، تەننك ترکیب ایتلووندن دیوب
اعتراض ایتەرلر؛ لکن بو اعتراضنك بولسر هم اصلسز بولووی برجنسده
گی حیوانلرده‌ده بو حالنك کورلووندن معلوم بولور؛ آور بوکلر طارطوب
بوری طورغان، زورقورصاقلی، زور بدنلی آطلر ایله اینچه بیللی، زیفابویلی
آطلرده هم بو حالنی کوررگه ممکن.

بو حال البته آش و آزقدندر. آوسترالیانك اصل خلقی ایله جنوبی
آفریقا و باشقه وحشی خلقلرغه قاراساڭده حال شول: هر نورلی اولەنلر
حشراتلر آشیلر؛ اوزلاری قسقه بویلی، زور قورصاقلی، بوش بوونلیلر،
ایت آشاوچی آوروپالیلرغه قارشی طاقتلری یوقدر. صوغش بولسه، مغلوب
بولالر؛ آوروپالیلر اشله‌گان اشلرنی اشلی آلمیلر. ایك وحشی بولغان قاطی تنلی
جنوبی آفریقا و شمالی آمریقا خلقلرینه قاراساڭ ده بو حال کورنور، ناچار آشی
طورغان هنرلی فائده‌لی ویخشی آش آشاوچی انگلیزگه قارشی خور.
فائده‌لی، آزقلی آشلر آشاغان امّتلر بتون عصرلرده ناچارهم فائده‌سی آز
بولغان آشلر آشاغان خلقلرغه غالب بولورلر.

برحیوان اچی ضورایغانچه اولەن آشاسه، سیموزایور؛ فقط بوشونك
ایله برگه قوّتنی‌ده یوغاتور؛ مشقتلی اش اشلەتوب بونی تجربه ایتمك ممکندر.
عالملرنك بری: «آطنی اولەنلر اوستوندە - اوطلاطو بووننده‌غی قوّتنی
یوغاتادر» دی. آدملرده‌گی بو حالنی کوررگه تلەساڭ، انگلیز پادرانشکارینه
قارا! چیت ییرلرده چویون یوللری اشلەتورگه یاباشقه اش آلسەلر، انگلیز
اشچیلرینی بگلرچه چاقرم ییرلرگه آلوب کیتەلر. بونك سببی بنه آشدر.
انگلیز اشچیلری قوّتلی وفائدەلی ایت کبی آشلر، آشیلر اول اوزاق ییرلرنك
خلقی بدنگه فائده‌سز آشلر آشیلر. آلارده انگیز اشچیلرینه قاننا شوب ایت
آشاغاچ، آلارغه تیگڈاش بولولری کورلمشدر. بن بونی اوزمده‌ده تجربه
ایتدم: «آلطی آی ایت آشامازدن اولەنلر، اورلقلر آشابقنه توردم. بو
تجربه مده بدنمده، عقلمده ضعیفلك اثرلری کوردم». بو تجربەلر همه‌سی
بالالرغه قوّتسز آشلر کفایه ایتمەوینی کورسانه.

بومسئله‌نی بتورمه‌زدن اوّل آشنی نورلی ره‌وشده حاضرلاونك فائده‌لری حقنده برآز سوز سویله‌مه‌ك تیوش. بزبالالرمزغه ایرته‌ن ایکمه‌ك، چای، سوت، پینیر - صبر آشانقان کبی کیچه‌ده‌ده ایکمه‌ك، چای، بلاەق آشانامز. بواشمر وظائف اعضالرعلمینه ویسولوژیاغه بیك مخالفدر. بوآدملرگمان اینکان کبی سبسز، اصلسز توگل؛ اولا برنورلی آش بالالرنی بالقطرادر. ایکنچی جهتدن برنورلیگنه آش اعضالرنك ترکلك اوچون کبره‌کلی حرکتلارن صاقلارغه ینشمیدر. اعضالرنك حرکتلربنك بیربنه کیلولری نورلی آزوقسز ممکن توگلدر. کوڭل تله‌گان آشلرقلبده حرکت حاصل ایتدروب فائده دوران کسبت ایندره‌لر؛ بوایسه مصمغه غایت یاردملیدر. لکن شوقدر بارکه ناچارآزق آشاغان کشیگه بردن قؤتـلی آزق استعمال اینه‌رگه تیوش توگل؛ چونکه معده‌ده بردن آورلق حاصل بولوب معده هضم‌ایته آلمیدر. کیوم مسئله‌سینه قاراساق‌آنا، آتالر بوبابده غایت مسامله اینه‌لر. حسلری تله‌وینه حرکتلری تمام تیرس. گویا،خدای حسلرده‌گی خاصیتلرنی بلمه‌زدن بارانقان. اعضالرده‌غی سبز وقوه‌سی جناب حق طرفندن‌آدم‌بالاسی اوچون غایت زور بوله‌ك؛ بناءً علیه حسلرمز استه‌وینه موافقت ایتمه‌ك واجبدر؛ قارن‌آچقاچ، آشاوده ضرر یوق؛ ضرر طویغان اوستینه، کوڭل اسنه‌می طووب‌آشاوده، اچوده‌در؛ ضرر گوزل، صاف مواغه قارشی بولوده توگل، بلکه صاصق وناچارمواده توروده‌در. ضرر – بدننی، فکرنی اشلاتوده توگل، بلکه کوچله‌ب اشله‌توده‌در. بوررگه چقمازدن اوگه بیکله‌توب یاطوب بدن وفکرنی‌آرتوده‌در؛ ضرر –آشاوده توگل، بلکه عادتلر بوینچه قارن آچقسه‌ده ساعت، وقت‌قه اطاعت اینوده‌در. کیوم مسئله‌سیده اعضالرنك سیزولری بوینچه بولورغه تیوشدر. اعضالر حرارت وصالقونلقنی بلدکلرندن کیومنی‌اعضالر سیزووینه قاراب کییه‌رگه تیوشدر. آول بالالری یالان‌آیاق، یالان باش یوریلردیوب بالانی کیومدن محروم اینمك وظائف اعضا علمینه موافق توگلدر. آلارنك معیشتلری، صاف‌هواده تورولری، فکرلری‌آریماوی بونارغه مانعدر. سلامت‌ته‌ن هوانك‌قاطیلغی‌نی

كوتهرهآلسهده، اوسودن محروم بولور. بوحال آدملر آراسنده كورلگان كبی حيوانلر آراسدهده كورلمه‌كدر. «شانلانده» آطه‌سنده‌غی آطلر جنوب طرونده‌غی آطلر توزمه‌گان قاطی صالقونلرغه توزه‌لر. فقط اوسودن قالالر، چونكه بويلری كچوك بولادر.

كوب آنالر ميمو نچيلق كورسه‌توب هرياكی ترسه‌گه هوس ايته‌لرده بالالر ينك كيوملرينی قسقه وتزلرينی آچق يوروته‌لر، اوبوندن، حركتدن مانع بولورلق، بالانی زندان اچنده‌گی بر حالگه توشرورلك كيوملر كيدروب طبيعتكه تيرسلك ايته‌لر. جناب حق بالالرنی بوظلم، بوعذابدن تيزلكده قوتقارسك! بالالر كيومنده توبانده ذكر ايتلگان صفاتلرغه رعايه ايته‌رگه تيوشدر: ۱) بالانی آريتوب تيرله‌تورلك درجه‌ده كيوم آور بولماسون ۲) بلينورلق بولسون. ۳) قالون بولوب حرارت بيبه‌رمه‌رلك درجه‌ده، ۴) بالانی قدر اويناساده توزه‌رلك بولسون، ۵) نيقدر هواده طورسه‌ده توسی تيز كيتمی طورغان بولورغه تيوشدر.

رياضت بدنيه (ژيمناستيق): — تربيه‌چيلر بالالرنك بدنلرينی تربيه‌له‌و خصوصنده اهميت ايتسه‌لرده قزلر تن تربيه‌سدن تمام محروم ايتلگانلر: ايرلرگه مخصوص مدرسه‌اطرافلری رياضت آلتلری ايله طونرلغان بولسه‌ده، قزلر مدرسه‌سی يانده طاوش، طن يوق؛ بيم يورطم يانده قزلر مدرسه‌سی بار ايمش؛ دوستلرمدن بعضيلری خبر بيرمه‌گان بولسه، طاوش، طن، حركت، حيات اثری بولمادغندن، مدرسه بولغانن بلمه‌گانده بولور ايدم. قزلر مدرسه‌سی بولووينی بلوومه بيش آی قدر وقت بولدی؛ هيچ حركت، طاوش ايشتمه‌دم. فقط بعض وقتده بعض قزلر آقرنغنه كتابلرينی كوته‌روب أرلی بيرلی يورمه‌كده ايديلر. انكار ايتيم، برسی ايكنچيسی آرتندن بوگرگان ايكی قز كوردم. شوندن بيرلی مدرسه اطرافی طنچ توروچيلری ئولوب بتوب بنالر ينك اثرلريگنه قالغان خرابه‌لر كبی طن ايدی.

بوقدر آبورما نيچون؟ قزلرنی تربيه، ايتوچيلر اير ايل خاتون آراسنده يارانلوشده آيورما بار ديوب گمان ايته‌لرمی؟ ياكه اير بالالرنك كوكللری

استه‌گان اویون، کولکیلرنی قزلرنڭ کوڭللری استه‌می فکرنده‌لرمی؟ جناب حق بالالرده‌غی بو آرزولری اویونغه هوس اینه‌ر اوچون خلق ایتکان؛ قزلرده‌غی آرزولر معناسز، فائده‌سز، یاراتلغان دیلر میکان؟ یوق، یوق، بلکه آلارده ایکنچی تورلی فکر بار. آلار قزلرنڭ ژیمناستیق سیبلی توزملی، قاطیلیقه تحمل اینه‌ردای بولودن استه میلر؛ قزلرنڭ پادشاه وسید بالالرینه اوخشاولرینی آرزو اینه‌ار؛ کیلشلیلك، اینجه صورتلی، قوّتسز، آز آشاوچی، قورقاق، بدنی ضعیف بوله‌ق ماتورلقنڭ نهایتی دیوب گمان اینه‌لر. قزلر ینه‌ڭ شول صورتده بواولریه ایسلری کیتسه‌ده بو حال یگتلری قزقلرمی.

درست ایرلر، ایر قیافتلی قزلرنی یاراطمیلر؛ هم ایر ابله خاتون آراسنڭ تمام محبت بولور اوچون خاتون ضعیف بولووی کیره‌ك، خاتوننڭ زیفا بویی ایرنڭ قیرندن صاقلانو اوچون تیوش اعتقادمده‌من. لکن بو حال، یعنی ایر ایله خاتون آراسنده باشقه‌لق طبیعتنڭ امریله حاصل بولغندن ایکنچی بر وسیله‌گه حاجت یوق. جناب حق خلق ایتکان طبیعت اوزی شونی اشلیدر. بلکه مربیه‌لر «اینجه بویلی، زیفا قزلرنڭ زیفالقلرینی بتوره تورغان موندی اویونلرنیگه کیره‌ك؟ ایر بالالر زور آغاچ طاشلی طورغان ونفرتله‌نه طورغان اویون کولکیلرگه قزلرنی نیچون عادتلندررگه کیره‌ك؟ طبیعی بولاراق قزلر اوزلریده بوندن نفرت اینه‌لر بیت» دیه طورغانلردر. قزلرنڭ طبیعتلرن ایشکنجه آستوینه قسترو، تارلقغه قویو گوزللشدره گمان ایتکان تربیه‌چیلر بیك احمقلر. قسفه‌سن ایتکانده ژیمناستیق قزلرده‌غی آرزولری، بوش صاناب، اوترودن فائده‌لیدر. ژیمناستیق اوزیگنه سلامتلکنی کیتره؛ کاملب اوستره. ژیمناستیق اسمنده معلوم ریاضت قز وایر بالالرنڭ سلامتلکلری اوچون ضروردر. طبیعت استه‌گان اویونلرغه انکار ایتکان کشیلر بتون آدم جنسینه یاردملشکان طبیعتده‌گی جناب حقنڭ عکمتینه انکار ایتوچیلردر.

عاصر ایك زیاده فکرلرگه وچاره‌لرینه کرشورگه تیوش بر مسئله بولسه اولده بوباتده ذکر ایتلاچاك مسئله‌در: کوب کشیلر تربیه‌لی طبقه‌نڭ بالالری

آتالرندن تەندە ضعیفلر. قوّتلری آزدیپوب گمان ایتەلر. بوسوز ایشتلور ایشتلمەز خلقنك ئوتکان زمانەلرنی ماقطاو، حاضرگی زمانەنی یامانلااوچون چیقارغان خرافاتلرندن بولووی کوکلگە کیلدی. شونكاوچون مونی ایسکی خراماتلردن سانادم. ایسکی عصرلرنك آطلرغه موچی بهادرلریك تەنلری حاضرگی بهادرلردن زور، ایسکی کشیلرنك عمرلری اوزونایدی دیکی خراماتلر جملەسندن دیوب حکم ایتدم. ایسکی تیمرکیوملر، ایسکی زماندن قالغان حسابلر بالغایه چغارعانلغندن بوشبهەسز برحقیقت.

بحث وتفتیش بزگە مونه شول حقیقتنی آچق آکلاته: اشچی طبقەسندن باشقه هرطبقەنیکوزدن کیچرلسە، کوب باشلرنك بوبلری آتالرندن قسقه، باشلرینه کوره چچلری نیزآغارا، تشلری نیز توشه، قوّتلری آز بولا». ایسکی زمانەلردە تورمشنك نظام ترتیب یوق ایکن، قوّتلی وتازا بولولری بنی عجبلەندردی. آنا، بابالرمز کیچه وکوندز آراقی اچکان، اچولری آشاولری وقتسز، نظافتکه رعایەلری آز ایکان بزلردن نیچك قوّتلی بولغانلر؟ بزلر حفظ صحت قاعدەلرینه اعتبار اینەمز، آشاو، اچولرمز وقتنده، باقچەلردە، صحرالردە کوب یوریمز، نظافتکه اعتبار اینەمز. شولای بولا توروب نیچون قوّتسز، ضعیف، حالسز، آورومز؟ آنلر شول حالده یاشەگانلری حالده قوّتلیلر، سلامتلر!. بونك سببلری نی؟: ایك زورسببی فکرلرنی چیکدن طش آرتماقدر. بوزمانلردە آتالر مال جیوب ماقطانمق، کیچه وکوندز اش اشلەتوب لذتلری وشهوتلری بولنده اسراف ایتمەك اوچون طرشەلر. هیچ بروقت قوه فکریەلرینه راحتلك بیرمیلر. زور درجەلرگە مندرو آرزوسیله بالالرینه قوّتلرندن طش درسلر یوکلەتەلر؛ بالالری درس اوقورغه طوطنغاچ آریلر؛ بویولده بعضیلری ملاك بولا، بعضیلری قوتدن توشوب عاجز بولغاچ مقصودلرینه یتشه آلمازدن طاشلیلر. مقصودلرینه یتسەلردە، عمرلری بوینچه ضعیف، قوّتلرینی قایتاره آلمیلر. اوقوچیلر مدرسەلردەگی اوقو. استراحت اوچون بیلگیلەنگان وقتلرنی بلسەلر بوضعیفلك، قوّتسزلکگه هیچ عجبلەنمایەچکلردر. بواورنده حاضرگی فزلر مدرسەسینك پروغرامنی ذکر ایتونی مناسب کوره من:

ساعت

۹ « یوقلارغه

۳½ « مدرسه‌ده یا اویده کچوکلری اویناب، زورلری اشلهب وقت اوتکاررلر.

۱½ « یوقلارغه

۹ « درس اوقورغه، اشلرگه.

۱ « بورودن عبات بولغان ته‌ن ریاضتی. هوالر یخشی بولسه‌عنه یوریلر. بورگانده کتابلری یانلرندن آیورلمی».

۲۴

بو آور ومشقتلی پروغرام شکسز ته‌ننی ضعیفله‌ندره، بوزنی صارغایته؛ قایغولی، کوڭلسز ایته‌در. بوپروغرام ایله اوقغان قزلرنڭ همه‌سی ضعیفه، تار خلقلی بولولری تجربه ایله کورلدی. حاضرگی دارالعلمین پروغرامی:

ساعت آلتیده شاکردلر یقولریندن طوررلر.

۷ دن ۸ س که قدر طلبه‌لر جیولورلر؛ مذاکره ایته‌رلر.

۸ دن ۹ » که قدر انجیل اوقورلر، نماز اوقورلر، آشارلر.

۹ دن۱۲ » که قدر درس اوقورلر.

۱۲ دن ½۱ » که قدر استراحت وقتی اسمنڭ درس تکرالرغه صرف ایتله تورغان وقت

½۱دن ۲ » که قدر آش وقتی؛ ۲۰ دقیقه‌ده آشاب بتره‌لر.

۲ دن ۵ » که قدر درس.

۵ دن ٦ » که قدر چای اچه‌رلر، استراحت ایته‌لر.

٦ »½۸ » که قدر مذاکره.

ساعت اونده یقو بولمه‌لرینه کره‌لر:

بو پروغرامدن شاکردلرنڭ ½۱۰ ساعت اوقوده، ½۱ ساعت استراحتده کچرولری بلنه. بلکه کوبسی استادلری شهرت آلورغه قدرلریندن ساعت دورتده طروب درس اوقورغه طوطه‌لر. هرکون

شول روشچه طلبه‌لر ۱۳ یا که ۱٤ ساعت درس اوقیلر. بو پروغرام نتیجه‌سنده شاکردلر طبیعی خسته، ضعیف بولورلر.

بو عصرده عقل وعلم ایه‌لریننگ ضعیف طلبه‌لرگه طاقتلریندن طش درس یوکله‌تولریندن کم عجبله‌نمه‌ز، بونلر، ذهننگ بیلگلی مقدارده‌غنه طاقتی بولوویی، مقداریندن آرتق یوکله‌تلسه بدن ضعیفله‌نوویني بلمیلرمی؟،

انسانده‌غی طبیعتننگ اینجه میزانی باردر. اگر قوّتندن آرتق صرف ایتلسه، ایکنچی عملده کیمچیلك کورلور. اگر موافق تربیه ایتلسه، عقل، نه‌ن اوز کیینچه اوسوب کماله ایرشور. انسانده حیات قوّتی حیکلی، بعضیسی هضم ایته‌رگه، بعضیسی طامرلر واعضالرننگ حرکتلر بیله بوغالمان قوّتلرنی قایتارر‌ه‌، بعضیلری فکرله‌و نتیجه‌سنده‌گی ضعیفلکنی بترگه کیره‌کای. حال شول روشده ایکان انسانده‌غی طبیعت نیچاك قوّتندن طش اشلر ایله تکلیف ایتلسون؟. کیچه، کوندز اشله‌گه‌ن آول خلقنده فکر، زیره‌کلك قالماز.

ذهن آرتوننگ ضرری شول مقدارده ایکان طبیعت حیکله‌گه‌ندن آرتق درجه‌ده ذهننی حرکت ایتدرووننگ ضرری نی قدر بولووی اوزلگیدن معلوم بولسه‌ده بر ایکی سوز ایتوب اوزاره‌ه نیوش. طبیعت حیکله‌گندن آرتق اش نوبیلك تمام اوسوب کماله یتوویه مانع بولور. بدننگ کامل قوّتله‌نوویه، یخشی ترکیب ایتلوویه ضرر ایته‌ر. ذهن آرتق آرتوسه قان کیمور؛ بدن وذهن هر ایکی ضعیفله‌نورلر: میننگ ایکی تورلی اوسووی باردر. برسی زورلق جهتدن اوسووی؛ ایکنچیسی تصویر وتمام تشکال جهتدن اوسوویدر. بر جهتدن اوسووی ایکنچی جهتدن اوسوویه مانع بولا. میننگ تمام، تیگزاو سووی ایکی جهتدنده میزانلی اوسووی ایله‌در. میزانلی اوسووی مینی اوزکیینچه‌گنه قویوب آرتماو علم وتربیه‌نی موافق صورتده‌گنه بیرملك ایله‌در. اگر آور وطاقتندن طش اش اشله‌تسه اوسووی یولده قالور. بدن، فکر ایکیسیده ضعیفله‌شور. در یاشده بولمان قز ایله ایر حاعشدرلسه، اوّل مرتبه‌ده قز عملده کاملره‌ك، زیره‌گره‌ك بولووی

کورلور. صوکره قزنك فکری اوسودن طوقطاب، ایر بالانك ذهنی همیشه اوسوب کامل‌نوب بالانك فکری قز فکرندن، قوّتلی بولور.

مونه بو ذکر ایتلگان ضررلر فکرکه غاصدر. بدنکه کیله‌چك ضرر چیکسز کوبدر. اعضالر ضعیفل‌شور؛ حسبانی خسته بولور. فیسولوژیاده وظائف اعضا — علمی بوینچه تجربه‌لر ذهننی آرتونك هضم وقاننك یرووی اوچون ضررلی بولووینی کورسه‌ته. قان آز بولوب هضم بولماسه، طبیعی بدن ضعیفل‌نه‌چکدر. هر حالده ذهننی آرتو غایت ضررلیدر. چونکه فکر بدن کی چیکلی قوّتکه مالکدر. آرتق درجه‌ده معلومات بیرلسه‌ده، قبول ایتمه‌ز.

بو ره‌وشده تربیه ایرلردن آرتق خانونلرغه ضررلیدر. چونکه قزلر ایرلردن کیم درجه‌ده بدنلرینی ریاضت ایتدره‌لر. بو ضررلر بونلرنك یوزلریداك صارغایووندن، کوکره‌کلرینك طارطلوویندن، بدنلرنك ضعیف بولوویندن معلومدر. عجبدرکه: تربیه‌چی آنالر معلومات ایله قزلرینك ذهنلرن، فکرلرن، بدنلرن آرتوب آنلرنی زینتل‌ب یگتلرنك رغبتلرینی جلب ایته‌رگه تلیلر لکن بولای مقصودلرینه ایرشه آلمازلر. چونکه قزلرغه یگتلر علملریندن آرتق زیفا بویلی، عقللی، آرتق درجه شوق بولولری اوچون رغبت ایته‌لر. هیچ بریگتنك تاریخ علمنده مهارتی، ایتالیان، آلمان تللرینی یخشی بلووی اوچون قزلرغه رغبت ایندگنی کوردکمز یوق.

قاراکوزلری، زیفا بویلری، کیلوشلی شوقلقلری، الفت وانسیتلری نی قدر. یگتلر یمی یغلاتوون، شولارغه رغبت ایتولرن کوردك. قزلرده‌غی بو صفاتلر بارچه‌سی کامل سلامت، عافیت بولغانلقغه تابلور. قزلرنك سوکملی بولولری محبت وعشقنك کامل بولووینه آرتق درجه تأثیر ایته؛ مونی هر وقت کوره‌مز. لکن تن وباشقه ماتورلق صفاتلری بولماغانده فقط معلوماتی کوب بولدغی اوچون محبت وعشق کورسه‌تولرن کورمه‌دك. چونکه محبتنك اپك زور سببری خلقنك ماتورلغی، صوکره سوکملی بولووی، روحینك یگللگی، بوندن صوك درجه‌ده معلومات ومعارفدر. خلقتده‌گی بو مزیتلر معلوماتدن آرتق فائده‌لیدر. جناب حق قزلرنك سویکملی بولولرینی معلوماتدن

آرتق بکتلرگه حاکم ایتمشدر. خلقنڭ ماتورلغی، صحتنڭ بیرنك بولووی بکتلرنی رغبتلەندرگان کبی نسب ونسل اچنده ایك اهمیتلی نرسەدر. فزلرنڭ ذهنلرن یوقاروده ذکر ایتکان رەوشده آرتماق نسلنی ضعیفلەندره؛ ضعیف خانونلرنڭ نسللری بر، ایکی یا که اوچ عصردن صوڭ منقرض بولاچقدر. بونارغەده هرکون حالسز، صعیفلەنولری قوشلسه، بوتربیه گه لعنت اوقونەچقدر.

مونه بو آفاتلر تربیەچی آنا، آتالرنڭ تربیەسنه گی نادانلق واحمقلقلر بندن، یا که شخصی فائدەلری وراحتلری اوچون بالالربنڭ سلامت وصحتلربنه رعایت ایتمازدن، اشله گان جنایتلر یدر. بن بارطاوشم ایله صحت وسلامتلکلرگه رعایه اینمك ایك زور وظیفه، هیچ کشیگه تەننده تله گەنی کبی تصرف اینمك درست توگل، هیچ کمگه مینم تەنم باشقەسنی ترەنجتمی دیوب خواجەنڭ قلینه خواجەلغی کبی تصرف اینووی درست ایمەس، دیوب قچقرەم. چونکه بو کشی بالغانلیدر؛ آنڭ بدنینڭ ضری باشقه کشیگەده ضرر اینەدر؛ هیئت اجتماعیەده گی وظیفەسنی بدنی تمام سلامت بولماغان کشی بیرینه بیتکره آلماغانلفندن، بتون جنس آدمگه ضرر ایرشدره؛ نسلی ضعیف، خسته بولوب نسبینەده جنابیت اینەدر. هرکم تیوشلی وظیفەلربنی فکرلەسون! هیچ بر غافل غفلت ایتمەسون! بارچه آدم بالاسی „تربیه“نی فرض، بلوب تربیه قانونلربنه رعایت ایتمه گەن کشیلرنی گناهلی، رعایت اینوچیلرنی ثوابلی اعتقاد اینسون!

صوڭ

اوقوچیلرغه:

هیچ کمنك منتن اوستمزگه آلورغه تله‌مه‌دکمزدن قارالغان اثرلرمزنی اوزمز نشر ایته باشلادق. باشلاب „نظام واسلام“، „علم کلام درسلری“، „قوّت هم روح“ نام اثرلرنی نشر اینکان ایدك. بو کتابلرنك مطبوعات میداننك رواجی بزگه غیرت بیرگانلگندن درس ومطالعه کتابی بولور امیدی ایله „حیات محمد علیه‌السلام“ نام اثرنی‌هم ده‌عائله کتبخانه‌سندن ۳ نچی جزء ایتوب انگلیز فیلسوفی سپنسرنك „تربیه“سن و۴ نچی جزء ایتوب بو خصوصده عاجزانه ترتیب ایتدکم „قزلر دنیاسن“ نشر ایته‌رگه قرار بیردم. اوتکان سنه اعلان ایتلوبده زور عذر سببلی نشر ایتلمی قالغان „طورمش هم دین“ رساله‌سن هم مطبعه‌غه بیردم. بو کتابلر اوز نوبتلری ایله اوکتابلر باشنه قدر مطبوعات میداننه قویلاچقدر. تللرن ممکن قدرلی بکل وآڭلاشلی ایته‌رگه قولمزدن کیلگان قوّتنی صرف ایتدك.

«حیات محمد علیه السلام» مطالعه هم درس کتابی بولور امیدی ایله ترتیب ایتلدی. بوکتابنك ترتیبی ایسکی سیرکتابلرینه باشقه‌راق ره‌وشده. محمد علیه‌السلامنك ترجمهٔ حالن آڭلار اوچون کیره‌کلی بولغان معلومات کتابقه مقدمه ایتلوب آلطی فصلده یازلدی. اول‌ده عرب جزیره‌سی، عربلر، علوم وادبیات، رسولدن اوّل دینلر، حکومتلر، یهودلر عنوانی آستونده یازلغان معلوماتدن عبارت. رسولنك تعلیماتنه وقرآن کریمنك مندرجه‌سنه صوڭ درجه‌ده اهمیت بیرلدی. رسولنك قیلغان زور اشلرینه وباشقه کیلگان‌حادثه‌لرگه ممکن قدرلی اجتماع کوزندن قارالدی. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۵۰ تین.

«طورمش هم دین» مؤلفی اجتماع وتاریخ عالمی „رفیق بك العظم“ حضرتلری. سانسیالیزم، آنارخیزم، نیهلیسلك هم دینچیناملری ایله آوروپاده مشهور مذهبلردن بحث ایتوب، اسلامیننك اجتماع خصوصنده‌غی فکرلرن بیان ایتمشدر. مسلمانلرنك آرتقه قالولری خصوصنده درست فکرلر عرض ایته‌در. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۳۰ تین.

«تربیه» ایك زور تربیه عالمی ومشهور انگلیز فیلسوفی „سپنسر“ اثری. قولدن کیلگان قدر بکل وآڭلاشلی ره‌وشده ترجمه ایته‌رگه طرشدق.

45557
50

تربیه‌نك هر نوعسندن بحث ایتکان ودنیاده زور آلماشنو کیترر گه سببچی بولغان بر کتابدر. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۳۰ تین.

«قزلر دنیاسی» قزلر تربیه‌سندن وآلارنك طورمشقه تأثیرلرندن، اوزطورمشمزغه موافق ره‌وشده بحث ایتوب، حاضرگی تربیه‌گه شدتلی ره‌وشده هجوم ایتکان بر کتابدر. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۱۷ تین.

«نظام واسلام» مطالعه کتابی اولوب، مؤلفی مشهور عالملردن „طنطاوی جوهری“ حضرتلریدر. بو کتاب اسمندن آڭلاشلغان ره‌وشده دین اسلام ایله طبیعت قانونلری آراسنده‌غی مناسبتدن بحث ایته. مندرجه‌سی مهم وغایت کیك. طبع ایتلگان ۳،۰۰۰ نسخه‌دن قولمزده فقط ۵-۶ یوز قالدی. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۳۰ تین.

«علم کلام درسلری» مدرسهٔ‌عالیه‌ده، درس ایدوب، اوقوتلدقدن صوڭ طبع ایتلدی. بو کتابده کلام فننده مشهور بحثلر، سلفلر فکرینه توفیقاً، فنون عالیه نقطه‌سندن محاکمه ایتلمشدر. علم أیه‌لرندن بو کتابنی تقریض ایتکان بایناق مکتوبلر کیلدی؛ وبعض مدرس افندیلر مدرسه‌لرینه درس کتابی ایدوب قبول ایتکانلر. مطبوع ۳،۰۰۰ نسخه‌دن قولمزده ۱،۳۰۰ نسخه‌سی قالدی. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۵۰ تین.

«قوّت هم روح» علم کلام درسلرینه خاتمه ایتوب، اوقونمق واوقومق اوچون ترتیب ایتلدی. مندرجه‌سی کائناتی تشکل ایتکان فضا، زمان، ماده، قوّت وروح حقنده‌در. آخرینه غایت فسقه‌ره‌وشده „داروین“ مذهبی علاوه ایتلدی. زمانه‌مزده فلسفه‌گه نیگز ایتلوب، „دارویني‌زم“ اسمی ایله مشهور بولغان بو مذهب خصوصنده آیروم بر کتاب یازمق صددنده‌مز. طبع ایتلگان اوچ مڭ نسخه‌دن ۱،۳۰۰ نسخه‌سی قالدی. بهاسی پوچتا حقندن باشقه ۱۵ تین.

بو کتابلر معتبر ره‌ك کتابچیلارده هم اوفاده ناشر ومحررنڭ اوزنده صاتولا. کوبله‌ب آلوچیلرغه زور اکرام. تالوڭسز هیچ کمگه یبه‌رلمی.

آدریس:

Уфа медресе Галія Закиру Кадирову.